

СПРОТИВ

книга-каталог виставки

ГЕНОЦИДЧ

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

Український інститут національної пам'яті
Галузевий державний архів Служби безпеки України
Центр досліджень визвольного руху
Громадський комітет із вшанування пам'яті жертв Голодомору – геноциду 1932–1933 років в Україні

СПРОТИВ ГЕНОЦИДУ

КНИГА-КАТАЛОГ ВИСТАВКИ

Київ–Львів, 2015

УДК [323.22:94](477)»192/193»(083.824)

ББК Т63.3(0)+63.3(4Укр)л6

С 744

С 744 Спротив геноциду. Книга-каталог виставки / Український інститут національної пам'яті. — Львів-Київ: Часопис, 2015. — 80 с., іл.

ISBN 978-966-2720-17-4

Авторський колектив: *Володимир Тилішак (керівник проекту), Володимир Бірчак, В'ячеслав Василенко, Володимир В'ятрович, Сергій Горобець, Володимир Іванченко, Ніна Лапчинська, Олександр Штоквиш*

Науковий консультант: *Богдан Патриляк*

Українські селянські повстання 1930-1932 років поставили під загрозу реалізацію планів Сталіна. Режим боявся, що український спротив призведе до його падіння: адже у першому півріччі 1932 року 56% протестних виступів у СРСР припадали на Україну. Тому диктатор завдав страшного удару у відповідь, яким став штучно організований голод. Історія цих повстань — у виставці «Спротив геноциду».

Ця книга є каталогом фотодокументальної виставки «Спротив геноциду», створеної до 81-х роковин Голодомору Українським інститутом національної пам'яті спільно із Галузевим державним архівом СБУ, Центром досліджень визвольного руху та Громадським комітетом із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду '32-33 років в Україні. Виставка розкриває масштаби і характерні форми спротиву українського селянства сталінській злочинній політиці напередодні і під час геноциду українського народу.

Видання буде цікавим дослідникам, краєзнавцям, учителям, студентам, учням та усім, хто небайдужий до минулого України.

УДК [323.22:94](477)»192/193»(083.824)

ББК Т63.3(0)+63.3(4Укр)л6

© Український інститут національної пам'яті, 2015

© Громадський комітет із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду '32-33 років в Україні, 2015

© Центр досліджень визвольного руху, 2015

© Сало О., дизайн, 2015

©ТзОВ «Часопис», 2015

ISBN 978-966-2720-17-4

ПЕРЕДНЕ СЛОВО

Побуває міф про відсутність спротиву українських селян більшовицьким грабіжникам напередодні та під час Голодомору 1932–1933 років. Насправді сотні тисяч українців боролися, відстоювали право на свободу та життя, зокрема, і зі зброєю в руках.

Саме страх перед українським визвольним рухом штовхнув Й. Сталіна і його оточення до вчинення злочину Голодомору – геноциду Українського народу у 1932–1933 роках. Шляхом винищення частини українського суспільства Сталін планував зупинити зростання національної свідомості українців, перетворити наших предків на «радянських людей».

Незважаючи на вчинене вбивство голодом мільйонів українців, спротив тоталітарному режиму продовжувався, набираючи різних форм. Саме завдяки цьому спротиву у 1991 році Україна змогла стати на шлях незалежності.

Проте досі багато сторінок того спротиву, який упродовж десятиліть чинили українці комуністичному тоталітарному режимові, залишаються малознаними широкому загалу.

Український інститут національної пам'яті одним із своїх завдань бачить донесення до широких кіл громадськості відомостей про боротьбу українського народу за свободу і незалежність та опір тоталітарним режимам в Україні у ХХ столітті. Одним із кроків у цьому напрямку стало створення до 81-х роковин Голодомору 1932–1933 років фотодокументальної виставки «Спротив геноциду», метою якої є продемонструвати масштаб і форми опору, який чинило українське суспільство сталінському тоталітарному режиму у 1920 – на початку 1930 років.

Виставка створена Українським інститутом національної пам'яті спільно із Галузевим державним ар-

хівом Служби безпеки України, Центром досліджень визвольного руху та Громадським комітетом із вшанування пам'яті жертв Голодомору – геноциду 1932–1933 років в Україні.

На стендах виставки і у цьому каталозі представлені унікальні документи та фото, які розкривають форми, методи спротиву, його розмах. Багато документів оприлюднені вперше.

У виставці використано матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України, Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, державних архівів Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Миколаївської, Херсонської, Хмельницької, Чернігівської областей, Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» та Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. Птухи НАН України.

Автори виставки висловлюють щире подяку всім, хто долучився до створення та експонування виставки.

Сподіваємося, що виставка і цей її каталог не лише допоможуть ознайомитися із трагічними і героїчними сторінками минулого України, але й стануть поштовхом для подальших наукових розвідок істориків, дослідників та краєзнавців.

Володимир Тиліщак,

заступник Голови Українського інституту національної пам'яті,

керівник авторського колективу

УКРАЇНА — ФРОНТИР СВОБОДИ

Здобути перемогу та утримати владу на теренах колишньої Російської імперії більшовики не могли без України, котра була однією з її головних ресурсних баз. Тож на фронт боротьби проти новоствореної 1918 року незалежної Української Народної Республіки були кинуті основні сили. Врешті, Україна програла цю битву, втім не зупинилася у своїй боротьбі за свободу. Навіть сам факт створення Української Радянської Соціалістичної Республіки, а не анексія українських територій як і раніше в статусі губерній Росії, свідчив: війна вичерпала сили обох сторін. Втім — не на довго.

Наприкінці 1920-х Йосип Сталін, який остаточно утвердився як єдиний керівник Кремля, втілює програму побудови тоталітарної держави. У відповідь на це Радянський Союз охоплюють численні повстання, протести, локальні виступи: люди обурені новою політикою. Обіцянки «землю — селянам, фабрики — робітникам!» перетворилися в насмішку. Влада забороняє навіть дрібне підприємництво і повертає на село знайоме з попереднього століття рабство: у селян відбирають землю, засоби виробництва, їх обмежують у пересуванні. Селянські повстання ставлять під загрозу реалізацію планів Сталіна. Більше половини цих протестів припадає на Україну. Тому диктатор завдав страшного удару у відповідь, яким став штучно організований голод.

У 1932-1933 роках, оточена військами, які силою відбирали у людей не лише хліб, а будь-що їстівне, Україна втратила мільйони жителів. У червні 1933-го щохвилини помирали 24 українці.

Сталіну йшлося не просто про придушення протестного руху, який загрожував внутрішній політиці Союзу. Україна, яка, після сотень років російського панування знову пізнала смак свободи, протестувала не лише проти економічної політики. Політичний рух попри радянську окупацію не був придушений повністю, навіть українські комуністи намагалися пропонувати власні, альтернативні Москві програми розвитку комуністичного ладу, розвивали бачення суверенної держави. Український культурний вибух 1920-тих років, навіть в рамках СРСР, заражав людей ідеями свободи. Такий осередок хоч і часткового вільнодумства на західному кордоні СРСР стояв на заваді формуванню тоталітарного моноліту. А без цього більшовицькі плани світового панування не могли бути втіленими. Більшовики, які воліли накинути власне бачення світового порядку, не могли миритися з іншою думкою не просто цілої республіки, а навіть просто людини.

Так Україна стала для радянської імперії полігоном, на якому випробувано механізми окупації та побудови тоталітарної системи. Опісля набутий досвід комуністи «успішно» втілили в інших країнах Центральної та Східної Європи, захоплених під час та після Другої світової війни.

Геноцид штучним голодом призвів до неправних демографічних, культурних та ментальних втрат. Втім сам факт, що Сталін так і не зумів повністю зламати українців, не дав можливості диктатору змінити за власним бажанням конфігурацію всього вільного світу. Виснажені Другою світовою війною та масовим військовим спротивом на західноукраїнських землях, повстаннями у ГУЛАГу, комуністи змогли встановити червоні

уряди майже половині Європи. Але вони вже не мали сили на реалізацію геноцидів, подібних Голодомору, та масових репресій, подібних Великому Терору 1937-38 років.

Дисиденти Радянського Союзу, серед яких українці такі як Василь Стус та Євген Свєрстюк, несли правду про те, що відбувалося за залізною завісою. Саме такі люди, покликані правдою, врешті стали тими, хто не допустив остаточної втрати свободи.

Вони не були першими і не стали останніми. Ще під час Голодомору журналісти Малколм Маггерідж та Гарет Джонс публікували страшні факти про штучний голод в Україні. Пізніше, тисячі українців, які після Другої світової війни вирвалися з імперії зла, невтомно, кожен у свій спосіб та сили, розповідали Європі, Америці, Австралії, Африці та Азії про невідомий геноцид — Голодомор. Їм на допомогу прийшли сміливі історики та чесні журналісти, відповідальні політики. Врешті, цими зусиллями СРСР змушений був визнати факт голоду ще за свого існування.

Так правда, яку не змогли приховати незважаючи на інформаційну блокаду, не змогли вбити, незважаючи на мільйони знищених життів, стала тим кроком назустріч свободі, без якого в Центрі та Сході Європи і сьогодні б зникали люди, чинилися б репресії та тортури, не було б ані свободи слова, ані слова “свобода” взагалі.

І хоч Україна, яка відновила незалежність 1991 року, досі торує свій шлях до демократії, знову і знову проходить через утиски прав і свобод, корупцію та владне свавілля, українці залишаються міцним і надійним форпостом в обороні європейської свободи. Далі на Схід — відновлюється тоталітаризм. Війна із ним виснажлива, вона забрала вже сотню життів на ЄвроМайдані у Києві, вона забрала вже тисячі життів у новітній оборонній війні з Росією.

Тому Україна вірить у те, що світ не залишить на самоті хоробрих і відданих людей, не мовчатиме про російські злочини проти вільної країни. Бо наше послання світові — свобода. І ми її обстоїмо.

Володимир В'ятрович,

*історик, Голова Українського
інституту національної пам'яті*

Український світанок

Пробудження України
1917-1921

Михайло Грушевський, Голова Української Центральної Ради у 1917–1918 рр.

Симон Петлюра, Головний Отаман Української Народної Республіки.

Павло Скоропадський, Гетьман Української Держави, 1918 р.

Карта етнографічних українських земель із позначенням кордонів Української Держави Павла Скоропадського, 1918 р.

У 1917 р. з початком Лютневої революції в Україні піднялася потужна хвиля визвольного руху. Із проголошенням Української Народної Республіки нація стала на шлях створення незалежної демократичної держави.

У той же час у листопаді 1917 р. владу в Росії захопили більшовики на чолі з В. Леніним під гаслами «диктатури пролетаріату» і «червоного терору». А за місяць В. Ленін та Л. Троцький оголосили Україні війну.

Упродовж 1917–1921 рр. українці довели реальність і спроможність національного державотворення. Постає Українська Народна Республіка, згодом — Українська Держава гетьмана П. Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка.

У 1917–1920 рр. більшовицька Росія тричі окупувала Україну. За наказом В. Леніна було кинуту

Делегати III Всеукраїнського військового з'їзду на Софійській площі у Києві, листопад 1917 р.

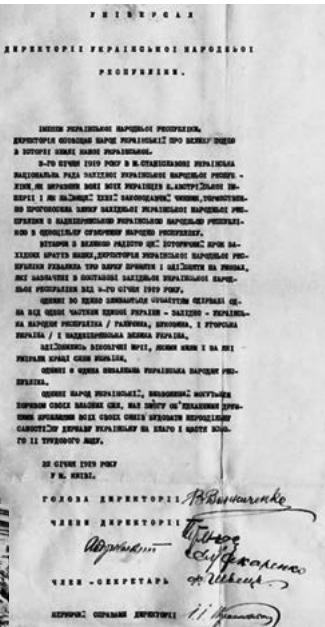
Четвертий універсал Центральної Ради від 22 січня 1918 р., яким була проголошена незалежність Української Народної Республіки.

Володимир Винниченко зачитує Перший Універсал Української Центральної Ради, 1917 р.

Київня зустрічають С. Петлюру, 1920 р.

Сотня Січових Стрільців.
Київ, 1918 р.

більше мільйона вояків Червоної армії та загони ЧК із Росії, які терором придушували боротьбу військ Української Народної Республіки, українських селянсько-повстанських та партизанських загонів.

До середини 1920-х рр. спротив комуністичному режиму чинили десятки і сотні українських селянсько-повстанських та партизанських загонів, що станом на 1921 р. налічували понад 100 тисяч бійців. Їхній опір був зламаний голодом 1921–1923 рр.

У 1919 р. в захопленій Україні більшовики розпочали втілення комуністичної ідеології. Цю політику пізніше назвали «воєнний комунізм». Вона передбачала націоналізацію промислового виробництва, згортання товарно-грошових відносин, заміну їх державним регулюванням, продовольчу диктатуру, трудову мобілізацію. Своїх цілей більшовики переважно досягали методами терору.

Саме політика «воєнного комунізму» – повного диктату комуністичного режиму над особою – стала разом із посухою головною причиною голоду 1921–1923 рр., який уразив Україну та південну Росію. Під

Отаман Семен Заболотний, який очолював повстанські загони, що діяли на Вінничині та Одещині до 1922 р. Оточений чекістами, змушений був здатись через погрози розстріляти заручників. Страчений у 1922 р.

Заболотний у 1922 р.

Полковник армії УНР Федір Артеменко, повстанський отаман «Орлик», очолював повстанців на Київщині, 22 січня 1922 р. поранений захоплений чекістами і через місяць, 26 лютого, страчений.

Учасники з'їзду Вільного козацтва у м. Чигирин, 16–17 жовтня 1917 р.

час Голодомору 1921–1923 рр. більшовики для придушення опору вперше випробували в Україні терор голодом, позбавивши населення засобів до виживання. Наприкінці 1920-го – на початку 1921-го рр. територія УНР була окупована військами Червоної армії. 5 більшовицьких армій налічували 1 млн. 200 тис. осіб. На початку 1920-х рр. більшовицька влада опинилася перед загрозою цілковитого паралічу заснованої на насильницьких методах управ-

ління і відвертому грабунку економіки та широкомасштабної війни з селянством. За цих умов Ленін і більшовики змушені були відмовитися від курсу на негайну побудову комунізму і перейти до « нової економічної політики» (НЕПу). Про це навесні 1922 р. В. Ленін у листах однопартійцям писав так:

«Величезна помилка думати, що НЕП покладе кінець терору. Ми ще повернемося до терору. До терору економічного».

Л. Троцький про завдання більшовиків в Україні, березень 1920 р.

«Що ж стосується сільського кулака в Україні, то він для нас набагато небезпечніший, ніж російська кулак...»

Нам необхідно в Україні провести колосальну роботу класового політичного розшарування, класової організації бідноти і придушення її ворога - куркульства. Тільки таким шляхом буде досягнуте повне зближення Росії та України.

Тепер радянський режим буде в Україні встановлюватися шляхом просування туди регулярних потужних військ...

Комуністична партія наказує своїм членам працювати саме в цьому напрямку, щоб Україна, продовжуючи зберігати свою самостійність, забезпечила водночас необхідну підготовчу роботу до подальшого, більш тісного злиття з Великоросією в цілому».

(Із доповіді на московській губернській конференції РКП(б), 25 березня 1920 р.)
Цит. за: Л. Троцький. Сочинення. – Том 17, часть 2. – Москва-Ленинград, 1926.

Голова Револуційної військової ради РСФСР Лев Троцький приймає парад. Москва, 1921 р.

Бійці китайського інтернаціонального батальйону Червоної армії, 1918 р.

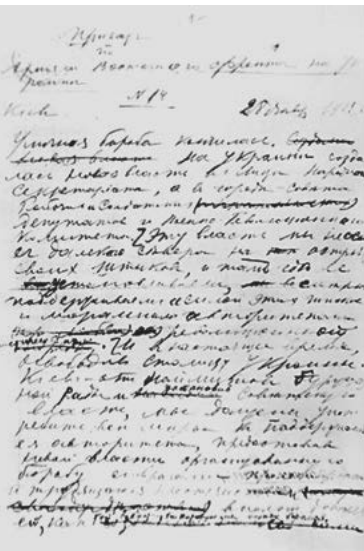
Наказ № 14 командуючого більшовицькими загонами Михайла Муравйова, 28 січня 1918 р.

У наказі про захоплення влади у Києві наголошується: «Цю владу ми несемо з далекої півночі на вістрях своїх багнетів і там, де її встановлюємо, всіляко підтримуємо силою цих багнетів і моральним авторитетом революційної соціалістичної армії».

Військова частина 1-ї Кінної армії по боротьбі з «бандитизмом» в Катеринославській губернії, 1920 р.

Жертви Київської ЧК.

Від України незалежної до України радянської

Досвід важкої боротьби із Українською Народною Республікою та повстанським рухом змусив режим для зміцнення свого становища в Україні піти на створення квазідержави УСРР із столицею у Харкові та розпочати політику українізації.

Українізація, попри компартійні обмеження, вийшла за рамки застосування української мови й охоплювала інші ключові сфери суспільного життя. В Україні в 1920-х рр. відбувався культурний ренесанс європейського зразка і формувалися відмінні від російських культурні традиції, які орієнтувалися на Європу під гаслом «Геть від Москви» (письменник М. Хвильовий), створювалася національна система освіти, обґрунтовувалася економічна концепція України як автономного економічного організму (економіст М. Волобуєв).

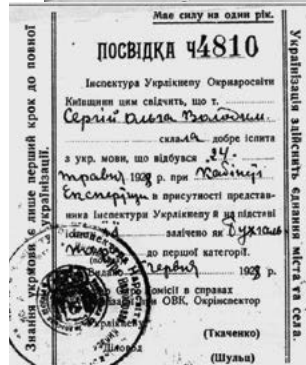
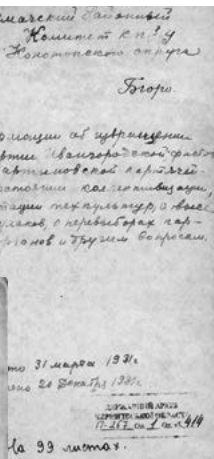
Українським культурним феноменом 1920-х рр. став розквіт національної літератури і мистецтва, орієнтованих на Європу, а не на Росію. Головними складниками світогляду нової української культурної еліти був бунт, самостійність мислення та щира віра у власні ідеали. У 1930-х рр. більшість представників цього покоління митців була знищена режимом, залишившись в історії під назвою «розстріляне відродження».

У той же час українська інтелігенція апріорі розглядалася владою як вороже налаштована. Її найвидатніші представники перебували під постійним не-

Олександр Шумський, з вересня 1924 р. по лютий 1927 р. – нарком освіти УСРР, активно проводив політику українізації.

Збірник інструктивних матеріалів з проведення українізації. Харків, 1925 р.

Посвідка про складання екзамену з української мови, 1928 р.

Михайло Бойчук, художник, засновник українського монументального мистецтва, арештований у 1936 р., розстріляний у 1937 р.

Лесь Курбас, визначний режисер, засновник театру «Березіль», арештований у грудні 1933 р., розстріляний у 1937 р.

Микола Куліш, український драматург, арештований у 1934 р., розстріляний у 1937 р.

У 1928 р. економіст Михайло Волобуєв опублікував в журналі «Більшовик України» статтю «До проблеми української економіки», в якій довів, що царська Росія була колоніальною імперією, в якій Україна перебувала на правах колонії «Європейського типу». Волобуєв вимагав розглядати Україну як «історично оформлений народногосподарський організм, що має власний шлях економічного розвитку».

Григорій Стрілець (Косинка), письменник-новеліст, арештований у листопаді 1934 р., у грудні того ж року – розстріляний.

гласним наглядом спецслужб. У березні 1926 р. з'являється циркулярний лист ГПУ «Про українську громадськість», який передбачав «не лише спостереження за всіма колами української громадськості, а й активну розвідку серед визначних діячів». У вересні того ж року з'являється таємний циркуляр ГПУ УСРР «Про український сепаратизм», де звертається увага на культурну роботу української інтелігенції, у чому спецоргани вбачали антирадянську діяльність. Політику національного будівництва спецоргани трактували насамперед як «діяльність українських шовіністів щодо виховання села в дусі ненависті до Москви», тому рекомендовано було «пов'язувати роботу по українській інтелігенції із роботою по селу».

У численних документах спецорганів містяться висновки про масові антирадянські настрої в Україні і готовність до повстання. Донесення ГПУ засвідчують наявність потужних самостійницьких настроїв серед української інтелігенції та селянства. Подібні настрої проникають і в армію.

Із таємної доповідної записки Оперативного відділу ОГПУ «Про посилення селянських настроїв в армії» від 24.01.1928 р.

В Україні разом зі зростанням селянських настроїв [в армії] варто відзначити яскраво націоналістичний ухил цих настроїв, що зачіпає досить різко питання про те, що тягар, який несе Україна, залежить від «гніту Москви». Трагедія советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927–1939. Документы и материалы. В 5-ти т. / Т. 1. Май 1927 – ноябрь 1929 / Под ред. В.Данилова, Р.Маннинг, Л.Виолы. – М., 1999. – с. 176.

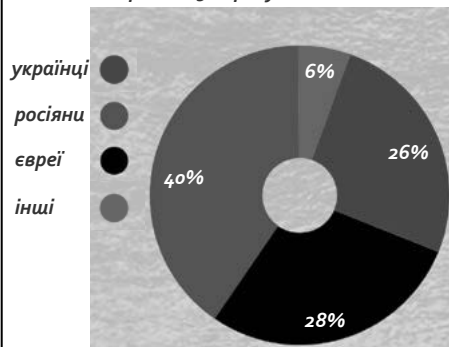

Таємний циркуляр ГПУ «Про український сепаратизм», вересень 1926 р. Циркуляр розпочинається словами: «Тактика «культурної боротьби» українських антирадянських елементів з радянською владою, за останній період часу, все яскравіше і яскравіше вимальовується у вигляді розвитку серед української громадськості націоналістичних ідей сепаратистського характеру».

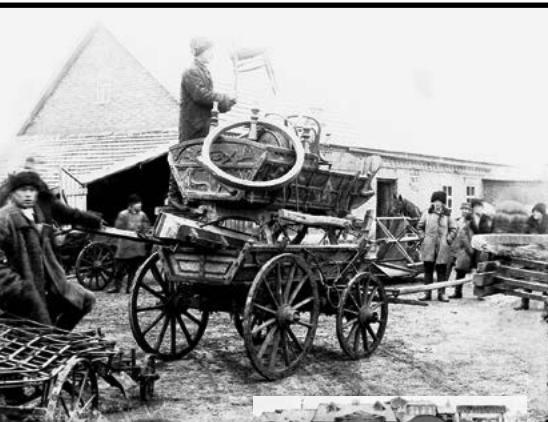

Михайло Драй-Хмара, поет і перекладач, знав 19 мов. Вперше арештований у 1933 р., вдруге у 1935 р., у 1939 р. помер у концтаборі ГУЛАГу.

Національний склад відповідальних співробітників народних комісаріатів УРСР на 1 березня 1926 року

За: Марчуков А. В. Украинское национальное движение: УССР. 1920–1930-е годы : цели, методы, результаты. – М.: Наука, 2006. – с. 191.

Доставка майна розкуркулених селян на бригадний двір, с. Удачне Донецької обл., 1932 р.

Одночасно розпочинається знищення, «ліквідація» найзаможніших господарств, які режим обізвав куркульськими.

До 1931 р. в Україні ліквідовано понад 352 тис. «розкуркулених» господарств, тобто близько 1,5 млн осіб були пограбовані комуністами.

Із 1929 р. посилюється наступ радянської держави на духовенство та релігію.

Дії режиму викликали бурхливе невдоволення населення в різних регіонах СРСР. Найгостріший спротив здійснювався в Україні, яка мала досвід власної державності у 1917–1920 рр. У комуністичного керівництва до кінця 1920-х рр. сформувався чітке усвідомлення хисткості свого становища в Україні і загрози національного виступу.

Потужна національна еліта, економічно незалежна і національно свідоме селянство сприймалися владою як реальна загроза існуванню СРСР. Тому перехід в 1928 р. до неринкових

Хлібна валка колгоспу «Каховка» Херсонської обл., 1930 р.

Допит «куркуля» інспектором праці, Одещина, 1929 р.

Червона хлібна валка, м. Одеса, 1930 р.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету тов. ПЕТРОВСЬКИЙ

Гр-ка хутора Плавні, Остапівської с.р., Остапівського р-ну, Дубенської округи. ПОЛТАВЕЦЬ Тетяна Василівна.

СКАРГА.

В попередніх числах травня місяця 1929 року Остапівська сільрада накла-ла на мене продроздаж 40 від. хліба а саме такі як я не мала, а саме: 1. мана-ман, 2. міхалоті хліба не було, 3. чорний с.р. Голова Остапівської сільради тов. Дуларевський пропав воя мене господарство рухоме. Я не рухоме такою грошом від будівлі в хату в літні я мала 18 сім'ю, продроздав мені 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1/Різдві 7,25 дес.
2/Сіноваті 0,20 дес.
3/Сіноваті 0,20 дес.
4/Балі 38, колот, і ділів 8

платив чергові податку в 1928-29 році 246 крб. 16 коп. а дано даних хліба в колосарні 50 пуд., а овоже сону в чинок Голови Остапівської сільради тов. Дуларевського лічу неправимим і прохав нас зробити належне розпоряд-ження, аби все те, що не можливо було і прохано було мені взомучи наваня і внахолод у такому ступеню стільки із сім'єю ніже мочувати бо в нас прохано все воповне до хати на до не було постанови Студіакож вистави яку уагу на те що в мене вилучили весь ремонт і робочу хату, а вилучи і немо змоги існувати, обробляти землю на відставі чого я і прохав од нас лише заводу ошого заводу.

779-259-Прохачі Полтавець Тетяна Василівна непомічна, а за неї розписався Полтавець Олександр.

С П И С О К речей вляти Головою Ізраїли тов. Дуларевським і проханах.

Назва забраних і проханах Чизькія Пина Сима Пряміа речей

1. Хата нова, попілка, погірбник, салиба 2 дес.	1	15-10	15-10
2. Садиба рудний	1	8-00	8-00
3. Комора рудна	1	16-00	16-00
4. Дві для овини рудний	1	-70	-70
5. Саж для овини рудний	1	1-80	1-80
6. Ковод для моча	1	-75	-75
7. Віл хетський	1	-75	-75
8. Саня	1	-70	1-40
9. Вочники	2	-50	2-50
10. Бочник	1	-50	1-50
11. Столик	1	-20	-20
12. Стулчик міді	1	-20	-10
13. Ковод	1	-50	-50
14. Стіл	1	-40	-40
15. Зеркало	1	-70	-70
16. Шовки шиті	38	-50	19-00
17. Ступи	1	-50	-50
18. Кіш	1	-50	-50
19. Віл залізний	1	-50	-50
20. Сорва	1	-50	-50
21. Вукар	1	-50	-50
22. Олівяко	1	-50	-50
23. Вочні шні	1	-50	-50
24. Заж	1	-50	-50
25. Ріван	1	-50	-50
26. Дочука	1	-50	-50
27. Ковкі білі	1	-50	-50
28. Чочник	1	-50	-50
29. Шовки рудний	1	-50	-50
30. Сь дачні	1	-50	-50
31. Податки	100 ар.		

Складати і оплатити

методів господарювання в Україні супроводжувався посиленням національного тиску. Його символом стала сфабрикована справа «Спілки визволення України» («СВУ», 1929–1930 рр.), за якою засудили Сергія Єфремова, Андрія Ніковського, інших визначних діячів українського національного руху.

Репресивні органи комуністичного режиму розпочинають фабрикувати кримінальні справи проти культурної, мистецької, наукової, технічної інтелігенції.

Дзвін, знятий з Володимирського собору в Києві, 1929 р.

Дзвони, зняті з церков Запорізької області, м. Запоріжжя, 1930 р.

Сергій Єфремов, академік, віце-президент Всеукраїнської академії наук, арештований у липні 1929 р. Звинувачений у керівництві СВУ, загинув у концтаборі ГУЛАГу в 1939 р.

Українська еліта на лаві підсудних під час сфабрикованого процесу над «Спілкою визволення України», м. Харків, 1930 р.

Скарга селянки Тетяни Полтавець на розпродаж за безцінь усього її майна через невиконання хлібозаготівель, 1929 р. Документ є яскравим прикладом грабницького ставлення режиму до селянства. Для порівняння: ринкова ціна пари чобіт у 1929 р. сягала 35 крб., а середня місячна заробітна плата працівників радгоспів УСРР у липні – вересні 1929 р. становила 39,4 крб.

Транспортування ув'язнених у справі «Шахтинський процес», м. Москва, 1928 р.

Наростання опору. 1927–1929 роки

УСРР
Министерство Государственной Безопасности
УПРАВЛЕНИЕ МГБ ПО ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

№ 1368
СЛЕДСТВЕННОЕ ДЕЛО

по обвинению: Саломея Андрияш
1. Шибрико Н. В.
2. Шибрико П. М.
3. Ердименко А. З.
4. Ердименко П. Ф.

Арх. № 3872 Том № 1
Переплетено в 1952 г. Дело в 1 томах

75401оп

Центром опору більшовицької політиці завжди було українське село. Зумисне знецінення сільськогосподарської продукції, насильницька колективізація та розкуркулення зустрічали активний опір українських селян.

Листівка Повстанського комітету Вінниччини, 1929 р.

Перша ж насильницька хлібозаготівельна кампанія і спровокований нею голод, що охопив південні райони України навесні–влітку 1928 р., викликав в українському селі опір владним заходам.

Навесні 1928 р. на півдні України селяни опинились практично перед загрозою голодної смерті. Там відбулося кілька десятків виступів, спрямованих на недопущення вивозу збіжжя. Найпоширенішим методом опору стали демонстрації, у яких активну участь брали жінки. Округами УСРР прокотилася хвиля, за владною термінологією, «баб'ячих демонстрацій», «бабських бунтів» на ґрунті нестачі хліба.

ГЕТЬ З СЕЛЯН
ЗДІРСТВО.
КАЙ ЖЕВЕ ВІЛНІЙ
ЕЛЯНИН. СЕЛЯНИ
ОРА ВИГНАТЬ
В ДОКИМОВАУ

ЕЛЯНИ ДОКЕ
АС БУДУТЬ ГРАБУВАВ
ЕЛЯНИ РОБІТЬ
ЕМОСТАЦІЮ ПРОТИ
ЛБВО ЗДІРСТВА
АЙ ЖЕВЕ ВІЛНІЙ
С-Е-Л-Я-Н-И-Н

КАЙ ЖЕВЕ
ВІЛНІЙ
СВЛЯНИН

Антирадянські листівки, що поширювались групою неповнолітніх в с. Михайлівка Лозівського району (тепер Харківська обл.), 1929 р.

Голова сільради с. Бочкове Вовчанського району (тепер Харківська обл.), поранений «куркуллями».

ПРИЛОЖЕНИЕ К СВОБОДЕ № 2/64

Спілка Селян України
посередніх громад
№ 666
Десняра 25 для 1927 р.
М.Київ, вул. Пелімера.

Група: редакц.Газети "Вісті" т.НСС;
ННЖКО
Окреме писмо / листа/
Президентові СССР и пресит.України

Крестьяне Украины в лице своего Союза / пока нелегаль организации/ обращаются к протестам / нотам/ к Российскому Правительству против его насильнической политики. Насильническая политика выражается в главных двух чертах: 1/ насильное проведение коммунизма в России без воли и согласия на крестьянских масс, 2/ насильственное изъятие крестьянских крестьянских средств без разрешения народа. Насильническое Российское Правительство выражается в многочисленных частных случаях политики, как то:

1/ Российское Правительство образовалось из пролетариата и с первых дней революции оно пользуется выгодами против буржуазного правительства. Оно создало новое дворянское сословие - коммунистов, которые пользуются всеми привилегиями и преимуществами прежних дворян. Весь мир коммунист в нас обходится дороже, чем царский со старым дворянством. Сельскохозяйственные, парковые и Губкизов-это те же производители дворянства. Поэтому крестьяне на всей своей 30-миллионной массе требуют: 1. отделить партию от государства, признать партию частной личностью, убавленной отдельной личностью, 2. закрыть все кредиты на содержание Коммунизма, Губкизова, партия, коммунистических и парковых организаций 3. унизить коммунистов с привилегиями.

2/ Сократить штаты служащих до минимума. Раньше в штате был миллиард дворян, а теперь бесчисленное множество служащих, которые сидят на нашей шее и сосут нашу кровь.

На штат советских служащих мы смотрим, как на наших нахлебников и эксплуататоров. Все они получают хорошие оклады, хорошо одеваются, сытно едят, ходят в театры. Знают так, как живет заграничная буржуазия, не несут никаких повинностей и не платят подоходного налога. Закрывать правительства автономных республик, чтобы не обременять налогоплательщиков на содержание разбухших штатов.

3/ Немедленно произвести передачу земли подушно, чтобы не создавать среди крестьянства классов. Чтобы не было среди крестьян бедняков, середняков и кулаков. Все одно. Будет цинковать нас натравливать крестьянина на крестьянина, мы Вам не псы. Вы видите в нас силу и хотите развить ее. Эту травлю вы делаете намеренно, чтобы нашу силу развить. Больше не должно быть в селе классов. Земля всем подушно. В селе тот бедняк, кто не хочет работать. Кулаки у нас нет, а есть трудовое крестьянство, которое трудится без устали несмотря на то, что ему коммунистические оштрафывают. Т.е. коммунисты, трудовые крестьяне на выставках награждают крестьянина, а на выборах лишают голоса. Крестьянство требует в корне изменить эту политику. Мы смотрим на кадетского крестьянина, как на трудового человека и не хотим ему трудиться. Иначе трудовое крестьянство оштрафует сель для себя, как это было в 1921г. в дни военного коммунизма. Вы нам мешаете трудиться. Ваши агрономы говорили нам сель культуры, селить хмель. Селяне Украины попортили скот на хмельные плантации, а Вы обещали хмель и крестьяне вынуждены перепахивать свои плантации.

4/ Протестуем против ассигновки денег на коллективизм. Коллективизм частное дело. Государственные деньги есть наши деньги. Они содраны с нас. Трудовое крестьянство обделается непонятными поборами и эти поборы идут на коллективизм и коммуны. Это в оппозит дворянства.

5/ Сменить земельные нормы до военного времени. До войны мы платили приблизительно по 1 руб. с десятины. Если мы хотим устроить коллективизм на извонный счет, то можете и нам сменить норму.

6/ Обучение в семилетних сделать бесплатным. А то на обучение считалось бесплатное обучение, а на деле дерут плату и больше чем при старом режиме. При старом режиме брали только по 6 руб. в год, теперь от 20-30 руб.

7/ Удешевить товары потребления до уровня военного времени. Дешевлю дрова и в торговле на свой коммунистический аппарат. Открыть вновь закрытые торговлю, а то в кооперации изъять качество. Снять с кооперативов служащих-арест, а то уже ни одного украинца нет в кооперации, кооперация стала еврейской. Вообще дать больше доступ украинцам в учреждения, а то нам нет доступа, все места заняты евреями.

8/ Уничтожить ГПУ находится в руках евреев. Председатель ГПУ и следователь, почти что все евреи. Забыл растет против евреев и она в известное время вылезает в еврейский лагерь. Не все евреи плохие, а только те, что у аппарата власти, но злоба растет против всех. В прошлые лета ГПУ Украины было арестовано до 5 тысяч крестьян. И это рабоче-крестьянское правительство, оно арестовало крестьян.

9/ Не вмешиваться в дела верующих лиц и их духовных руководителей. Довольно арестованных священников Украины. Не думайте, что это будет проходить так себе и народ будет молчать еще дольше. Скоро народ скажет: "прочь ваши руки от религии".

10/ Дать свободу печати. А то издавали нам свои песни и социализм, про наши успехи и достижения. Дайте нам хотя одну беспартийную газету, а то уже толкает от всякого коммунистического духа.

Вы видите: это падает непартийным духом. Да, мы, селяне, парковые, Пеллимере убить хотим не "кріп" про неадекватно и самітійну Україну" у нас живет. Не не змерла України".

11/ Не обманяйте других народностей, что крестьяне массы довольны вашей политикой и что считают партию своей вдохновительницей. Поверьте, товарищи, что мы подчиняемся не вам, а вашим выношкам.

Вы надеетесь на середняка, что он пойдет за бедняками. Вы спросите бедняка пойдет ли он еще за Вами ? Вы думаете в пятилетний период завести коллективизм ? Пойдут ли бедняки в ваши коллективы ? Какой дурак продаст свою свободу за миску коммунального борща ?

Запишите себе на лбу, товарищи, что мы селян собственники. Коммуны не живем. Если хотите еще остаться у власти то бросьте свои песни про коммуны. Насильно провозим наших людей не провозите коммуны. Не смотрите на нас, как на диких выютишек, не приду чайте нас, не делайте к нам разницы подходов. Мы тоже имеем свой разум, у нас есть свои руки и ноги и потому дайте нам жить так, как нам хочется. Если вы идеальны коммунисты, откажитесь от своего калованья и садитесь за одну одежку и стол. Но вы этого не делаете. Вы получаете хорошее калованье и хотите завлечь в партию людей. Всякая охота пошла к вам, но нас вы не замечаете. В коммуне все хорошо: дворцы, машины и т.д. Но коммуны это золотая клетка для птицы. Он не хочет зерна, не хочет золотой клетки. Она рвется на свободу. Мы не променяем своей свободой ваш борщ.

Будет уж вам дурчить нас ленинизмом. Вы сделали Ленина другим христом. Читаете его слова, как христиане слова Христа. Валили Ленина в золотые рамы. Троцкому завидно, что партия считает его за обыкновенного смертного, а Ленина за бога и даже излучает его мозг. Он стал оппозиционером: 0, если бы вы знали как оппозиционно к вам крестьянство

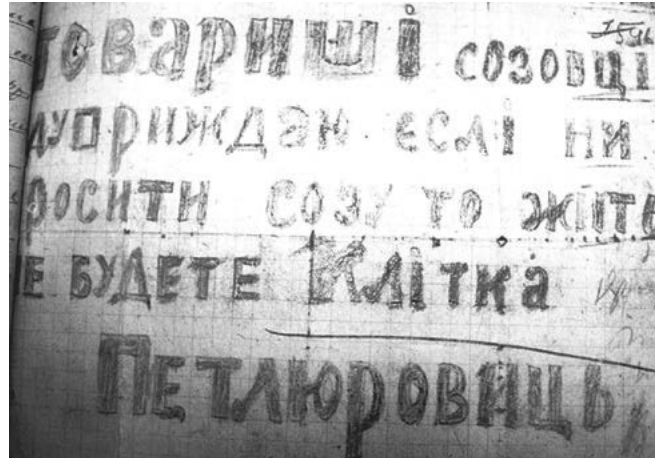
Вы это хорошо знаете

Секретарь.

Посмертне фото отамана Пилипа Ващенка у місцевій газеті «Селянські вісті», м. Конотоп, 8 березня 1928 р. Повстанський загін Ващенка, що налічував 70 бійців, не припиняв боротьби з початку 1920-х рр.

Листівка отамана Луки Клітки, Сумщина, кінець 1920-х рр.

Отаман Лука Клітка – легендарний керівник повстанського руху на Сумщині і Полтавщині. Зі зброєю в руках боровся із більшовиками до середини 1920-х рр. у складі повстанських загонів Греся і Вовка. Був засуджений до смертної кари, заміненій 10-річним ув'язненням. Під час транспортування на Соловки утік із поїзда.

Із 1928 р. продовжив збройну боротьбу із режимом, організувавши повстанський загін, що діяв на території Прилуцької, Роменської та Лубенської округ і прославився відчайдушністю. Кілька разів отамана Клітку затримували, але він завжди утік з-під варті. Про втечі Клітки місцеві селяни склали легенди, порівнювані із переказами про У. Кармалюка. У 1930 р. створив підпільну організацію, яка охоплювала села 6 районів. В основі програми організації – універсали УНР. Загинув на початку 1930-х рр. в Липоводолінському районі сучасної Сумської обл.

-3-

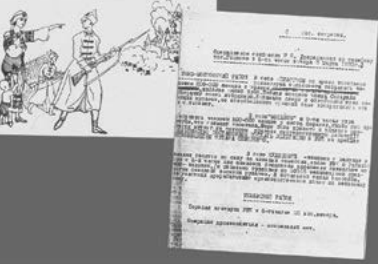
П.С. Уважайте товарищ. Секретаріат союзу просит Вас поместить в "ВІСТІ" нашу ноту протеста, чтобы Компартия знала, что крестьянство Украины об"язалет воюну партия, ибо уже нет возможности терпеть дальше командование т.т. коммунотов.

Да здравствует свободная Украина.

Долой диктатуру большевиков....

"Ще не вмерла Україна"....

Українська жакерія 1930 року

Взимку-навесні 1930 р. Селяни виходили з колгоспів, забирали назад своє майно, звільняли арештованих односельців.

Основна форма протестів – мирні виступи, активними учасниками яких, у першу чергу, були жінки. Мирні протести влада зневажливо називала «волинками», «жіночими бунтами».

Оперативна інформація Дніпропетровського окружного КП(б)У про селянські виступи на Дніпропетровщині, березень 1930 р.

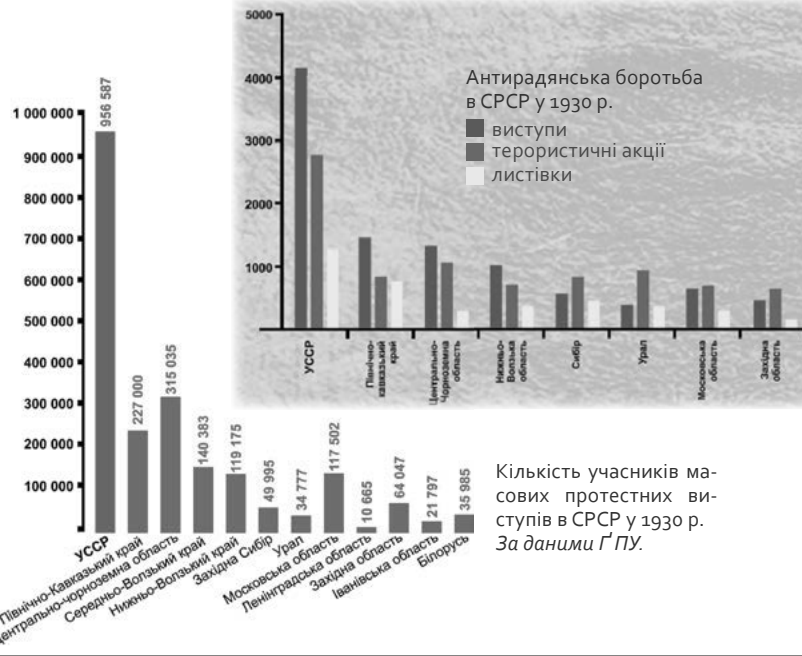
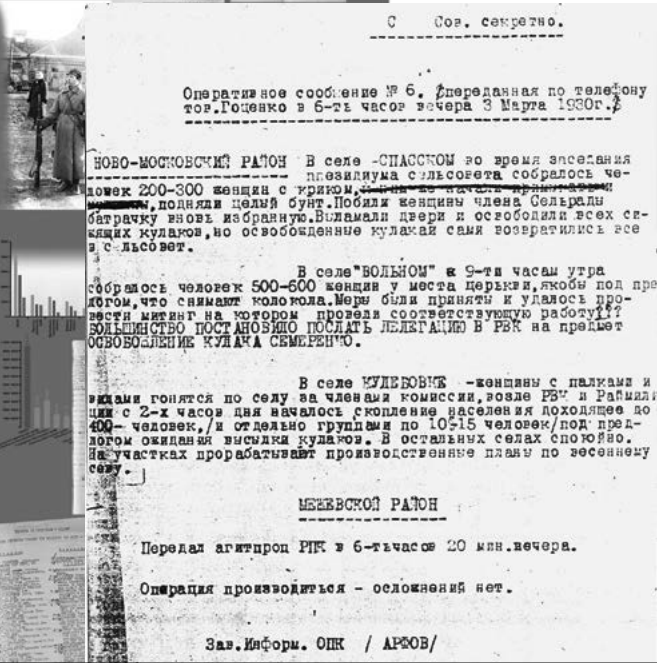
У 1930 р. Україною прокотилась і низка збройних повстань. Лише на Поділлі станом на середину березня 1930 р. ГПУ відзначила 81 збройний виступ.

Загалом у 1930 р. в Україні відбулися майже 4,1 тис. масових виступів проти режиму, в яких взяли участь понад 1,2 млн осіб. Для придушення опору застосовувалися військові підрозділи.

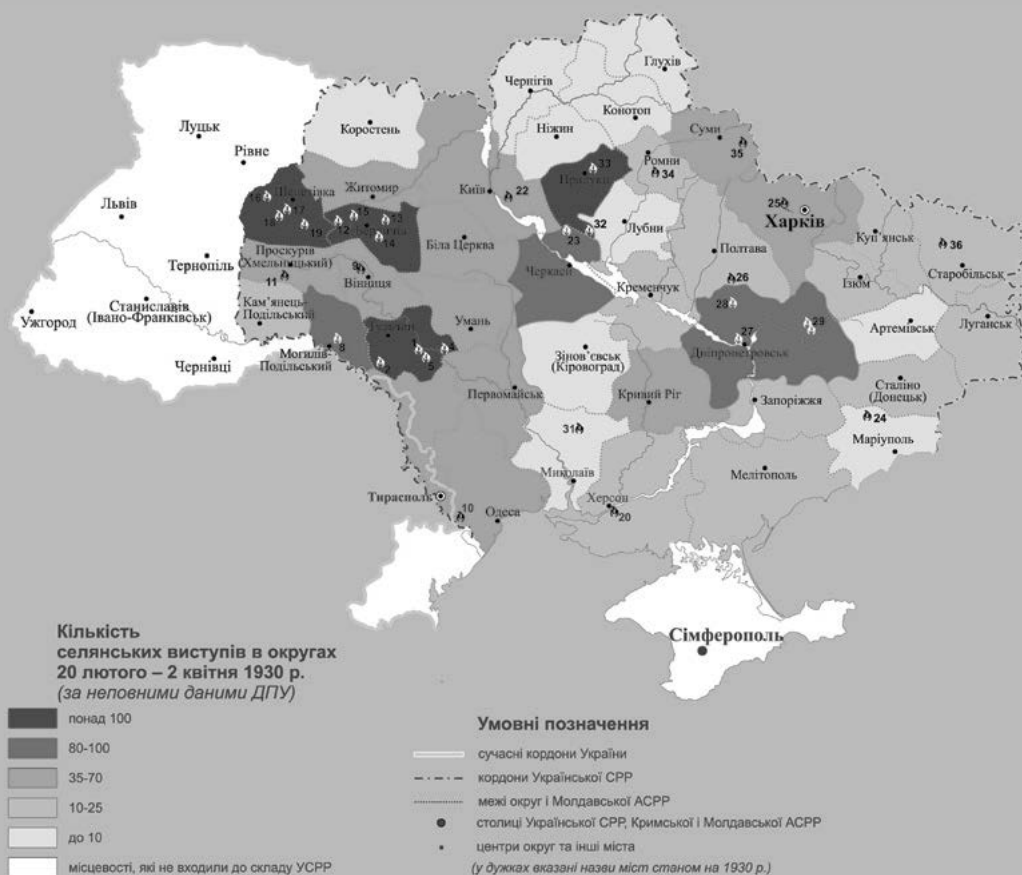

Охоронець колгоспної контори, с. Удачне на Донеччині, 1930 р.

Українська жакерія 1930 року

Масові селянські протести 1930 року

☞ – місцевості найбільш активних виступів у 1930 р.:

- 1 – с. Тростянець Тростянецького р-ну Тульчинської округи
- 2 – сс. Гарячівка і Вільшанка М'ястківського р-ну Тульчинської округи
- 3 – райцентр Соболівка Тульчинської округи
- 4 – райцентр Джулинка Тульчинської округи
- 5 – с. Баланівка Бершадського р-ну Тульчинської округи
- 6 – сс. Велика Русава і Мала Русава Томашпільського р-ну Тульчинської округи
- 7 – райцентр Шаргород Могилівської округи
- 8 – сс. Тропове, Сугави і Вендичани Могилівської округи
- 9 – с. Мязківські Хутори Вінницького р-ну Вінницької округи
- 10 – сс. Градениці, Троїцьке і Яски Червоноповстанського р-ну Одеської округи
- 11 – райцентр Ярмолинці Проскурівської округи
- 12 – райцентр Любар Бердичівської округи
- 13 – с. Павлики Андрушівського р-ну Бердичівської округи
- 14 – с. Верболози Козатинського р-ну Бердичівської округи
- 15 – райцентр Чуднів Бердичівської округи
- 16 – райцентр Плузжне Шепетівської округи
- 17 – с. Жилинці Судилківського р-ну Шепетівської округи
- 18 – сс. Кузьминці, Ледянка, Сморошки Антонівського р-ну Шепетівської округи
- 19 – райцентр Гриців Шепетівської округи
- 20 – с. Солонці Цюрупинського р-ну Херсонської округи
- 21 – с. Жорнівка Васильївського р-ну Київської округи
- 22 – райцентр Бориспіль Київської округи
- 23 – с. Горбані Гельмязівського р-ну Швенківської округи
- 24 – с. Євгенівка Старокременчицького р-ну Маріупольської округи
- 25 – хут. Баланівський Вільшанського р-ну Харківської округи
- 26 – с. Ряське Нехворощанського р-ну Полтавської округи
- 27 – с. Обухівка Карпо-Марківського р-ну Дніпропетровської округи
- 28 – с. Толчично Царичанського р-ну Дніпропетровської округи
- 29 – сс. Богданівка, Каховка, Мар'яка, Нова Дача, Сонцево, Тернівка Дніпропетровської округи (Павлоградське повстання)
- 30 – с. Чернеча Слобода Смілівського р-ну Роменської округи
- 31 – с. Антонівка Новоузького р-ну Ніколаївської округи
- 32 – ст. Драбове Прилуцької округи
- 33 – с. Боршна Прилуцької округи
- 34 – с. Бодава Роменької округи
- 35 – с. Краснопілля Сумської округи
- 36 – сс. Крутле, Коноплянка Старобільської округи

Наприкінці лютого — початку березня 1930 р. масові селянські протести й відкриті повстання охопили 16 округ, зокрема усі 11 прикордонних. Епіцентрами спротиву стали Поділля і південна Волинь, де у лютому-березні 1930 р. представників влади та активу вигнали із сотень сіл, а повсталі захоплювали райцентри.

Піскун Іван Андрійович, мешканець с. Старий Любар. За активну участь в антивладних протестах, які розпочалися у Ст. Любарі 1 березня 1930 р., був засуджений до розстрілу.

Довідка видана сільрадою для ГПУ про вбитого під час повстання в с. Гізівщина Любарського району у березні 1930 р.

Довідка
Дано ця Окремий список с. Гізівщина, що при встановленні порядку в с. Гізівщині органами Г. П. У. було вбито бунтовника с. Гізівщини Олексій-Кого Олександр Калениковий, що і свідчить
Голова сільради
Секретар

Повстання на Шепетівщині

Першими повстали мешканці Плужанського району (сучасна Хмельницька область). Безпосереднім поштовхом до заворушень стало закриття церкви у районному центрі.

15 лютого у Плужному зібралося до 1500 селян з навколишніх сіл, переважно жінок, які домоглися повернення ключів від церкви.

До 26 лютого заворушення вже охопили всі села Плужанського району і перекинулись на інші райони Шепетівської округи.

27 лютого у Шепетівку прибув керівник ГПУ України В. Балицький. За його наказом до Шепетівки і Козятина перекинули додаткові сили ГПУ. Незважаючи на це, заворушення на початку березня охопили усю округу. 8 березня 1930 р. повстанці захопили районний центр – Гриців.

На придушення збройних виступів у цих районах були кинуті підрозділи 7-го і 8-го кавалерійських полків ГПУ із станковими кулеметами, підсилені частинами прикордонників та міліцейськими загонами. До середини березня владі

Поранені повсталими селянами вчителі – активісти колективізації, с. Студена Піщанського району Тульчинської округи, березень 1930 р.

численними арештами вдалося придушити виступи на Шепетівщині. Станом на 13 березня в окрузі було заарештувано понад 2000 осіб.

Любарське повстання

1 березня у м. Любарі (сучасна Житомирська область) півторатисячний натовп розгромив раду, вбивши комсомольця, що стріляв у людей. Повсталі селяни витіснили за межі Любара загін міліції.

У наступні дні повстання охопило більшість сіл Любарського та сусідніх районів. Лише у Любарському районі під час заворушень було розігнано та розгромлено 29 сільрад. Сільські активісти почали масово утікати до великих міст, боячись помсти повсталих.

До середини березня 1930 р. переважачими силами, ціною десятків убитих і сотень заарештованих повстання було придушене.

Як кріпко сидить большевицька влада на Україні.

З РУК ДО РУК.

З ХАТИ ДО ХАТИ.

Селяне і робітники!

Подивіться як кріпко сидить большевицька влада на Україні та поміркуйте — чи довго так можна вдержатись?

Цар московський держав нашу Україну в неволі найгіршій та кудметом — тисячі жандарів, поліція та всякі шпиків обсеко наш край, щоб народ український не виривався бунув з царської неволі. Та настав день, і Україна скинула московські кайдани і, здавалось, що нікто більш не буде над нами панувати, а трудацій народ український буде господарем на своїй землі. Але московська комуня завидюща на нашу землю — почала воявати наш рідний край, силою зброї настановила московські комуністи свою владу на Україні, руйнують добробут народів, задушюються і не дають вільно й спокійно жити.

І 30-ти мільйоний народ наш замучений мовчить, а Україною править купа комуністичужинців, яких є в цілому краю нашою тільки 120,000. Панують вони над народом нашим тільки силою зброї, кудмета, розстрілів та ГПУ.

Та чи довго можна насильством панувати? Чи довго можна держатись на вістрі шаблі та бегнета? Не вдержалися на Україні московський цар з тисячами жандарів, не вдержитися і московська комуня з ченістами та комисарями.

Святе писмо каже—взятий меч од меча загине!—так і з комунією московською буде—зближасться судний день панування чужинців на Україні.

Селяне і робітники України!

Тільки ні від кого незалежна самостійна Україна забезпечить ваші права і інтереси.

Геть московську неволю!

Геть комисарів московських!

Хай живе Українська Народна Республіка!

Вся влада українському народові!

Український Революційний Комітет.

«Вчора приїхав у Тульчинську округу, вся округа охоплена заворушеннями і повстаннями, з 17 районів округи вражені 15 районів, на сьогоднішній день збурення відбуваються в 53 селах, абсолютно вигнана Радвлада

Повстання на Поділлі

З 10 березня 1920 р. розпочинаються повстання на півдні Поділля – у Тульчинській та сусідніх районах Могилів-Подільської та Вінницької округ.

Загалом у Тульчинській, Могилівській та Вінницькій округах заворушення охопили 343 сільради. У 73 селах було розгромлено сільради, вигнано актив та ліквідовано радянську владу. ГПУ зафіксувало на Поділлі 81 збройний виступ.

Лише до кінця березня 1930 р. владі шляхом відмови від проведення колективізації вдалося придушити активні протести.

Із повідомлення керівника ГПУ України В. Балицького по прямому проводу заступнику голови ОГПУ Г. Ягоді:

і актив з 50 сіл, де замість сільрад переважно обираються старости. Колгоспи ліквідовані в більшості сіл округи... В деяких селах виступають під гаслами «СВУ», заявляючи, що Єфремова судять.

В деяких селах – збройні виступи, вириті окопи навколо сіл, що зайняті озброєними, які не пускають в село. В окремих селах співають «Ще не вмерла Україна». Повинен нагадати, що деякі райони округи були в минулому районами формування та діяльності банд Заболотного...

В М'ястковському районі при проведенні операції чинився біля сіл Гарчківка і Вільшанка збройний опір,

Зброя повсталих селян у розгромленій сільраді в с. Студена Піщанського району Тульчинської округи, 17 березня 1930 р.

перестрілка тривала близько 3 годин. Із с. Баланівка Бершадського району після рішучих заходів нашого загону, згідно зі свідченнями, пішли в ліс 500 чол., озброєних вилами і сокирами. Вся округа розбита на оперативні ділянки. До кожного оперативного сектору придані збройні загони комуністів і військові кінні групи ГПУ. Віддано наказ про рішуче придушення виступів».

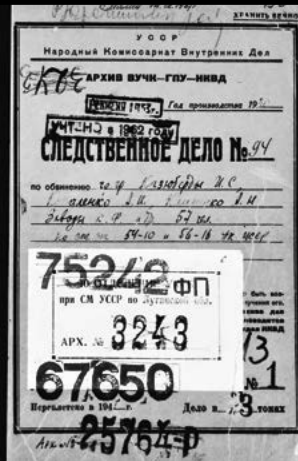
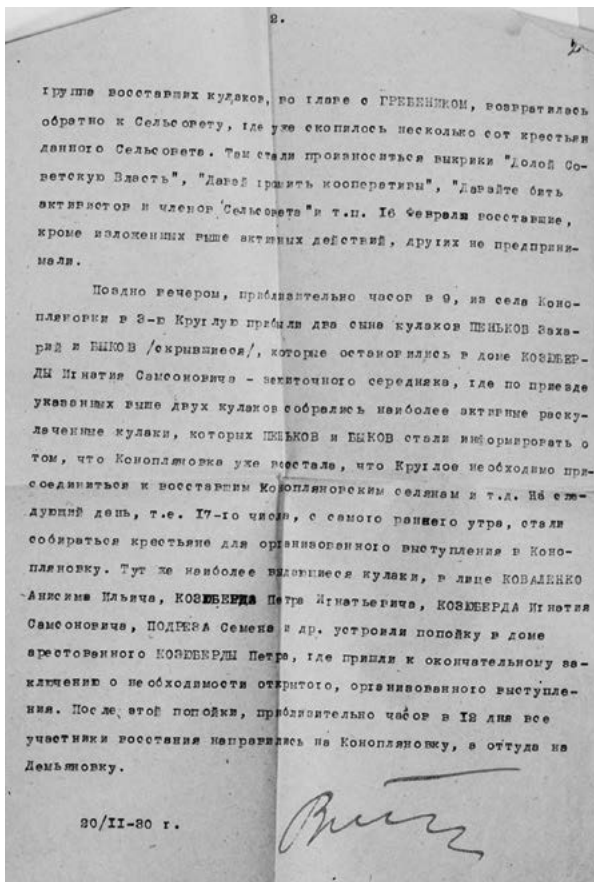
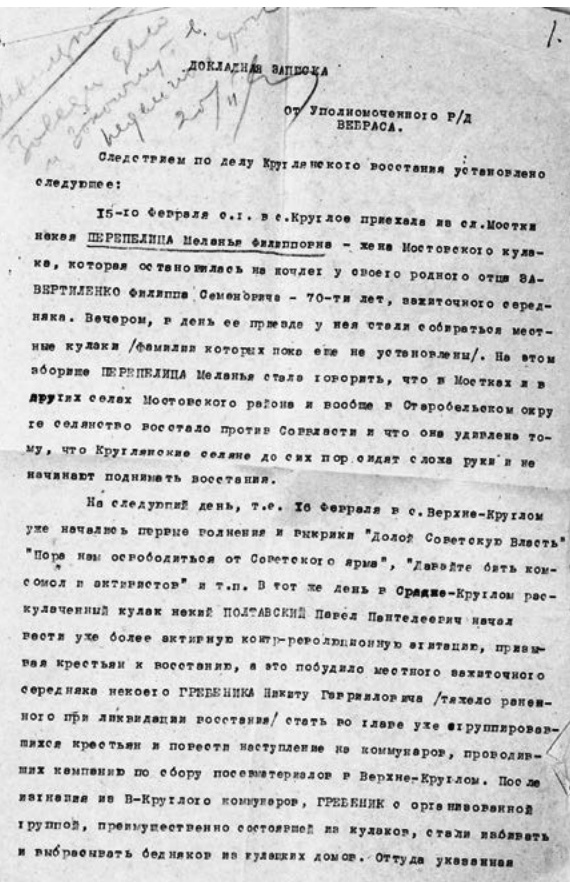
В. Балицький, голова ГПУ України, один із організаторів придушення селянського спротиву та Голодомору 1932–1933 рр.

Повстання в Старобільській окрузі

12 лютого 1930 р. в с. Містки по-чалася жіноча «волинка» з вимогою повернути відібране у селян зерно, призначене для посіву. Повстання перекинулось на інші села Мостівського та Білокуракинського районів Старобільської округи. Одним із центрів протестів стало с. Кругле, з якого 18 лютого похід вирушив

на підтримку сіл Коноплянівки та Дем'янівки. На придушення повстання були кинуті сили каральних органів із сусідніх районів. Заарештовано 75 мешканців повсталих сіл. І вже 12 березня 1930 р. рішенням судової трійки при колегії ГПУ УСРР 11 осіб були засуджені до розстрілу, інші – ув'язнені в концтабори строком на 5–10 років та вислані на Північ.

Слідча справа Козюберди І. С та інших 60 мешканців Старобільської округи, звинувачених в організації антирадянських протестів у лютому 1930 р.

Доповідна записка уповноваженого Р/Д про Круглянське повстання, 20 лютого 1930 р.

ОПІСЬ

Нач. Адмін. Управління Н.К.В.О.
копія Нач. Опін.-Групи.

Повідомляю, що о 19 год. вечора на І.В./Х на І9 жовтня 30 року в с. Макартетині дочученого місці Ранюку через вікно в хаті був забитий в огнєпальної зброї /обстрі/ Гром о.Макартетині Тупіцька Якуша Олександрів та активист, комсомолець.

Попереднім дізнанням встановлено: забитий місцевими кучулами за активну участь по хлібозаготівлі і другим командіям. За підозрою в убивстві кучулі Тупіцька Олександр Петрович та Тупіцька Тимоха Омелянович зацікавлені.

Доланімає слідство переводиться Гом Уловнованим Д.П.В. Нар Слідчого І2 поділу та Інспектором Розшуку Про дальніші наслідки повідомляю додатково

Зав. Р.А.В. та Нач. Р.О.М.
Осинівського Району. /ЗІНЧЕНА/

Термінове повідомлення НКВС про вбивства комсомольця в с. Макартетині.

Учасники підпільної групи в с. Макартетині Осинівського району Луганщини.

Восени 1930 р. в с. Макартетині Осинівського району (тепер Луганська область) діяла підпільна група, що здійснювала терористичні акти щодо представників сільського активу. У листопаді 1930 р. за участь у «контрреволюційному угрупованні» було заарештовано 29 мешканців села.

Витяг із протоколу засідання трійки
ГПУ УСРР, 7 травня 1931 р.

ВИПИСА ІЗ ПРОТОКОЛА № 52/237

ЗАСІДАННЯ СУДЕБНОЇ ТРОЙКИ ПРИ КОЛЛЕГІИ ГПУ УСРР ст 7 Мая 1931 г.

Слушали: Постановили:

Дело № 27/10993, Донецького Спецсектора ГПУ УСРР, по обр. пр. пр.:

1. КРУПІ Ікова Федоровича, 20 лет, урож. Макартетині, Осинівського району,
2. ОЛАРЧЕНКО Івана Філіпповича, 31 год, урож. с. Макартетині, Осинівск. р-на,
3. КАТАШЕВСКОГО Стефана Євграфовича, 18 лет,
4. ТАТАРЧУКА Петра Назаровича, 28 лет,
5. ЛАТШЕВА Константина Григорьевича, 19 лет,
6. ВЕСНЯНЦЕВА Івана Філононовича, 23 лет,
7. ЛАТШЕВА Федора Григорьевича, 20 лет,
8. ГРИГОРЕНКО Федора Григорьевича, 25 лет,
9. ЛАТШЕВА Григорія Леонтьевича, 54 лет,
10. ЛАТШЕВА Івана Григорьевича, 38 лет,
11. КРУПІ Константина Федоровича, 16 лет,
12. КАТАШЕВСКОГО Євграфа Іудовича, 51 год,
13. ТУРПІТКИ Алексея Петровича, 55 лет,
14. КАТАШЕВСКОГО Ікова Євграфовича, 24 лет,
15. КРУПІ Федора Михайловича, 62 лет,
16. КАТАШЕВСКОГО Данила Євграфовича, 22 лет
по ст. 54-8 УК УСРР.

1. КРУПІ Ікова Федоровича, ОЛАРЧЕНКО Івана Філіпповича - **РАССТРЕЛИТЬ.**
2. КАТАШЕВСКОГО Стефана Євграфовича
3. ТАТАРЧУКА Петра Назаровича,
4. ЛАТШЕВА Константина Григорьевича - закінчить в концлагерь сроком на П'ЯТЬ лет каждого, считая срок с 26/II-31 г.
5. ВЕСНЯНЦЕВА Івана Філононовича - закінчить в концлагерь сроком на ВОСЬМ лет, считая срок с 26/II-31 г.
6. ЛАТШЕВА Федора Григорьевича - закінчить в концлагерь сроком на П'ЯТЬ лет, каждого, считая срок с 26/II-31 г.
7. ГРИГОРЕНКО Федора Григорьевича - закінчить в концлагерь сроком на П'ЯТЬ лет, каждого, считая срок с 26/II-31 г.
8. ЛАТШЕВА Григорія Леонтьевича,
9. ЛАТШЕВА Івана Григорьевича - закінчить в концлагерь, сроком на ТРИ года каждого, считая срок с 26/II-31 г.
10. КРУПІ Константина Федоровича - закінчить в концлагерь сроком на ТРИ года. Для отбытия мерн. сод. защиты направит в трудовую колонию ГПУ УСРР в Подлукі.
11. КАТАШЕВСКОГО Євграфа Іудовича,
12. ТУРПІТКИ Алексея Петровича,
13. КАТАШЕВСКОГО Ікова Євграфовича - послать через III ОГПУ в Северный край сроком на П'ЯТЬ лет каждого, считая срок с 26/II-31 г.
14. КРУПІ Федора Михайловича - закінчить в концлагерь сроком на ТРИ года - УСЛОВНО. Из-под стражи ОСВОБОДИТЬ.
15. КАТАШЕВСКОГО Данила Євграфовича - из-под стражи ОСВОБОДИТЬ. Дело в отношении его прекратить.
Дело сдать в архив.

В е р н о: Секретарь Судебной Тройки

Павлоградське повстання. 1930 рік

На початку квітня масштабне збройне повстання селян спалахує на Дніпропетровщині. В історію одне з наймасовіших в Україні антиколгоспних повстань увійшло як Павлоградське, за назвою одного з районів Дніпропетровської округи.

У лютому 1930 р. ГПУ у м. Павлоград відкрило підпільну групу, що готувала повстання, та арештувало два десятки її учасників. Після розгрому повстанської організації одному з її керівників, мешканцю с. Богданівка, Кирилу Шопіну вдалося уникнути арешту. Він продовжив підготовку місцевих селян до антирадянського збройного виступу.

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.

ТЕЛЕФОНОГРАММА /6-н./

НАЧАЛЬНИКУ В Д К Т О О Г П У.

Получена в I час. 45 мин.

Отрядом, вышедшим из Павлограда, банда оттеснена из деревни Богдановки и перешла в село Коложку на старое свое коходное место.

Отряд, вышедший со ст. Близнецы, 13 + 18 + 40 отстывает и находится в селе Крестовошка в 25 верстах от ст. Близнецы. Банда численностью до 500 человек. Сведения перещал Райуполномоченный ГПУ Павлоград ЗИЛЬБЕРШТЕЙН.

ОТВЕТ. Д.Б. ДТО-Дон. - МИКОВИЧ.

ПЕРЕДАЛ - МИКОВИЧ.

ПРИНЯЛ - БОЖО. 6/IV-30 года.

ВЕРНО: *[Handwritten signature]*

Аппарат - 148

У АППАРАТА НАЧ СКОРТАБЕЛ ГПУ ТОВ ЛЕОНОВ - У АПАРАТА ОТВЕТСТВЕН ПРЕДСТАВЛ ГПУ ЗАВАДОВСКИЙ АНЕПРОПЕТРОВСК ГПУ ЛЕОНОВУ - ШИ МЕРОПРИЯТИЯ СИАБРО САМЫМИ РЕВІТЕЛЬНЫМИ И ВООРУЖЕННУ БАНДУ КРАТЧАЙШИЙ СРОК ТЧК ТОМЕ КОНЦЕНТРАЦИИ ВООРУЖЕННЫХ ЧЕК ИСТСКИХ И МИЛИЦЕЙСКИХ И ПАРТИЙНЫХ СИЛ ИСПОЛЗУЙТЕ ВСЕ АГЕНТУРНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРЕБРОСЬ НА ДАЕННУ АГЕНТУРУ ДРУГИХ РАЙОНОВ ТЧК ПРИМИТЕ МЕРЫ ИЗОЛЯЦИИ БАНДЫ СУЖЕНО ЛЮДИ А ОПЕРИРОВАНИЯ НЕАДПУСКАЯ ОНИКНОВЕНИЯ ДРУГИЕ РАЙОНЫ ТЧК ОБЕСПЕЧЬТЕ ОРУЖЕННО ОХРАНЮ ПАВЛОГРАД ТЧК ИНФОРМАЦИИ ШИ ПАСАЩИЕ ОТ ДРУГИХ ОРГАНОВ ПРОГНОЗИРОВАТ ВАШИ

ВМРОР

Телеграма керівника ГПУ України В. Балицького Дніпропетровському ГПУ вжити «рішучих заходів» для придушення повстання, 6 квітня 1930 р.

Телефонограма Дніпропетровського ГПУ про бої із повстанцями, 6 квітня 1930 р.

Центрами руху стали с. Богданівка й с. Тернівка. Групи, що стихійно формувалися в інших місцевостях, орієнтувалися на ці два села. Хоча більшість організаторів і активістів того виступу були етнічними росянами, метою його проголосили здобуття свободи, «коли буде забрана вся Україна».

Повстання розпочалося 4 квітня і охопило села й хутори переважно Павлоградського, Близнюківського та Петропавлівського районів. Повстанці громили сільради і колгоспи. За підрахунками ГПУ, від рук повстанців загинули 30 осіб.

Проти повстанців кинули загін ГПУ на чолі із заступником начальника Дніпропетровського окружного відділу З. Галицьким. Їм допомагали 200 міліціонерів, зокрема й 58 кінних. Протягом 5–6 квітня вони здолали опір погано озброєних, невідготованих й слабо керованих селян.

За участь у виступі заарештували 210 осіб. 27 повстанців стратили. Більшість отримали терміни ув'язнення у концтаборах від 3 до 10 років.

РАЙОНОВИЙ ПО ПРЯМОМУ ПРОВОДУ
ІЗ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОКРУЖНОГО ГПУ
5/IV-30г. 16 час. 30 мин.

По наданих свідченнях уповноважених Петропавлівського та Близнюківського районів сьогодні 10 часов утра околиць села Осадчого Стану в этих районах виявився на місцях банда, невідомої численності, озброєнних зброєю, дробовиками. Розгромлена комуну "Великий край" і розділялася на дві часті. Одна часть в 11 часов утра поплилася в Близнюківському районі в село Пузунівку провадила три вистрели у сільсовета, привоєдинила к себе небольшую группу кулачества и молодежи, заставила написать последнее письмо в банду, на'ала допадей, точками была направлено в Богдановку, Нам огрядского района. Банда действует лозунгом " ДАВАЙТЕ ЗА ОБИЧВАТЬ ДРУГИЕ СВОБОДУ", " ДОЛОЙ СОБЛІСНУЮ ВЛАСТЬ". Другая часть банди очолилась в районе в село Хохомки, Близнюківського району. По заявлению секретаря партчейки села Хероново, Петропавлівського району он является очевидцем убийства баной 13-ти человек в селе Осадчен. В числе убитых - председатель Ново-Осадченого селсовета, его жена, 2 уповноважених РАК'а. Это произошло через Павлоград Петропавлівський та Близнюківський районів оперативной группой во главе с тов. ГАЛИЦКИМ численностью до 10 человек. Вслед выехала дополнительная ударная группа чекистов в Нам огряд в 5 человек. Из Днепропетровска выданы специальными поручением 50 чел. милиция, на коих 18 юных направлены Петропавломка Близнюк. Из Павлограда 14 часов выехала группа местной милиции в 54 чел., на коих 14 юных в направлении села Богдановка. Из Дозової выехали 18 охранников и 13 милиціонеров направленных ст. Самойлова, Кривотонська, Близнюківського району. Кроме того Близнюківскими органами выделено около 30 человек партизан с небольшой группой местной милиции 8-10 чел., также выделены в район деятельности банды. Оперативное руководство всеми группами возложено на тов. ГАЛИЦКОГО. Сведения поступают

же на районных о численности и характере деятельности банды носят противоречивый характер. До сего времени не удалось точно установить численности и окрестку банды. Эти данные тщательно проверяются. По последним сведениям 17 часов 20 минут часть банды преследуется Петропавлівским районном отрядом милиции и партизан численностью в 30 человек под руководством уповноваженного КОВТУНА. 4 человека бандитов захвачены отрядом в районе села Хероново и направлены в Петропавловку.

Нач. Окружного ГПУ ЛЕОНОВ.

Повідомлення по прямому проводу Дніпропетровського окружного ГПУ про повстання в Павлоградському районі, 5 квітня 1930 р.

СПРАВКА.

Об изъятии у участников бандажного выступления и обнаружено по следующим фамилиям:

1. Скотничий ружей	19
2. Карабанов	1
3. Обрезов	2
4. Иганов	2
5. Гранат	2
6. Итков	5
7. Тесаков	1
8. Княжидов	2
9. Патронатай	2
10. Сумж патронная	1
11. Патронов равных	28
12. Гидьв	45

САН. НАЧ. ОКРУЖНОГО ГПУ

Довідка про вилучену у повстанців зброю. Із матеріалів кримінальної справи, квітень 1930 р.

Серія К

копія НАЧ ОКРВІДІЛУ ГПУ
НАЧ КРВ ДПУ УСРР

м. м. Дніпропетровськ та Харків

За одержаними Округом Дном ГПУ агентурними відомостями в селах Семеновка та Семіанка Зачепилівського району між населеними розповсюджуються чутки про те, що в прильотному та Петропавлівському районах Дніпропетровського Округу з'явилася банда в кількості 500 чел., з куркульів та з під-куркульників. Зараз ця банда ніби те оперує в с. Богданівці, що в 10 км. від Прильоти та в х. Ведяна. Ця банда розганяє по ховах, убиває активістів середняків та бідняків і ще при наступі на с. Богданівку бандою убито 15 чел.

Також розповсюджують чутки, що на банда має намір перейти в Сажинська та Зачепилівський райони Округу.

Повідомляти про зв'язані чутки по області Дніпропетровській ОБ ДПУ негайно повідомити про правдивість цих чуток, аби ми своєчасно могли вжити відповідних заходів з свого боку ми зв'язано заходів до перевірки цих відомостей та вивчення джерел, які їх розповсюджують.

Тов. НАЧ ПОВ ДПУ та ОБ 25 ЛІВ (МУШОВ)

Тов. НАЧ Т С В (ЛІТВИНОВ)

СТАТИСТИЧЕСКАЯ ТАБЛИЦА
УЧЕТА ВИБО ОДНОВЕРЖИ - ОРГАНИЗАТОРОВ И АКТИВНЫХ УЧАСТНИКОВ ВБД.

Именные пункты:	Руководители - организаторы вбд.						Активные участники.					
	Всего		Из них: вбд.		Из них: вбд.		Всего		Из них: вбд.		Из них: вбд.	
	Всего	Из них: вбд.	Всего	Из них: вбд.	Всего	Из них: вбд.	Всего	Из них: вбд.	Всего	Из них: вбд.	Всего	Из них: вбд.
Видное	3	3	2	1	2	33	23	5	17	12	-	-
Варыж	1	-	1	1	-	-	7	5	7	7	-	-
Видное	1	1	1	1	-	-	6	3	6	5	1	-
Дача и Пятигорск	1	1	1	1	-	-	5	3	5	1	4	-
Видное	1	1	-	-	1	-	7	7	6	5	2	-
Видное	1	1	1	1	-	-	3	2	3	2	1	-
Видное	3	1	2	3	-	-	11	2	2	8	3	-
Видное	11	8	8	3	2	3	30	14	16	10	4	-
Видное-Зарбана	10	2	10	5	1	-	35	23	31	14	7	2
	32	18	26	16	6	3	137	82	81	49	33	3

1/ На 10 кулаков - 2 бывших торговца, 8 - кулаков.

З.М. НАЧ.ОКРУЖНОГО Г.П.У.

Г. ГАИЦКИЙ

Статистична довідка Дніпропетровського
ГПУ про керівників повстання, квітень 1930 р.

ОБВИНЕНИЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Во делу Днепропетровского окружного отдела
Г.П.У. - в 1930, по обвинению граждан:

1. ВОЛКОВИЧКА Василия Павловича
2. КУХАНОВА Михаила Халимовича
3. САМОШИНА Ивана Гавриловича
4. САВЧЕНКО Сергея Давыдовича
5. КУЗОВА Николая Карловича
6. СТУАРКОБА Ивана Ефимовича
7. РИВАЛКО Александра Трофимовича
8. УРБИЧЕНКО Андрея Александровича
9. ГОРБАЧЕВ Григорий Карловича
10. СОЛОВЬЕВО Григорий Марковича
11. ВАСИЛЕНКО Ивана Васильевича
12. КОРНЕВСКОГО Романа Александровича
13. САВОНОВА Романа Захаровича
14. ЗЕНАРЕВА Кузьма Андреевич
15. ПЛЕКОСОВА Андрей Иванович
16. ТРУБИШНИН Тимофей Прокофьевич
17. ТРУБИШНИН Иван Терентьевич
18. КОСТАВАНТИНОВ Семенов Сидорович
19. БАКИН Кузьма Федорович
20. КАРТАВЕНКО Афанасий Григорьевич
21. МОСКВАЛЕНКО Тимофей Давыдович
22. ЗЕМЛЯНИКОВ Архип Павлович
23. НАХОМОВА Вера Трофимовича
24. ЧЕРКАШЕНА Дмитрий Федотович -

всего - по ст.54-2 УК УССР - общим числом - 210 чел.

УЧАСТНИКОВ налетов и убийств и 16 человек руководителей
и организаторов.

При арестах и обысках изъято 10 винтовок,
3 обреза, 8 дробовиков и 1 бомба.

Характерны следующие факты, выявленные аген-
турным путем в ДОПР'е среди спровоцированных к восстанию
середняков:

"КАК ЭТО ПОЛУЧИЛОСЬ, ЧТО МЫ ПОШЛИ В БАНДУ.
ЕСЛИ БЫ ВЕДНЯКА И СЕРЕДНЯКА НЕ ТАК ПРИЖИ-
МАЛИ - ЭТОГО НЕ БЫЛО-БЫ... РАЗВЕ ЭТО ПРА-
ВИЛЬНО, КАК НАПРИМЕР КОНТРАКТАЦИИ КОРОВ?
У МЕНЯ 15 ДУМ СЕМЬИ, А Я ДОЛЖЕН ВСЕ МОЛОКО
СДАВАТЬ, А САМОМУ ПЕРЕКОНАТЬ ГОЛОДАТЬ...
И ЕЩЕ МНОГО ВОТ НЕПРАВИЛЬНОСТЕЙ..."
АКЦЕНОВ, середняк из села Терновки

"МНОГО НЕПРАВИД НА СЕЛЕ С РАЗНЫМИ ПЕРЕНА-
МИ А С НАЛОГАМИ ОСОБЕННО... ВОТ, НАПРИМЕР
МНЕ НУЖНО БЫЛО ПЛАТИТЬ НАЛОГУ 6 р. 50 к.,
А Я УПЛАТИЛ В ДВА РАЗА БОЛЬШЕ, НЕСМОТРЯ НА
ТО ЧТО У МЕНЯ БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ... НУЖНО ПО-
СЛАТЬ НА СЕЛО НЕ ТАКИХ РАБОТНИКОВ, А ТАКИХ
КОТОРЫЕ БЫ РАБОТАЛИ ДОБРОСОУЕСТНО И НЕ
ИСПРАВЛЯЛИ КЛАССОВОМ ДЛИНИ..."
СОРОКИН, середняк хут.Осацего

"Я НЕ ВРАГ СОВЛАСТИ, НО Я ПРОТИВ ТОГО,
ЧТО ВЛАСТЬ ИДЕТ НАС ТАК НАЛОГАМИ..."
АЛАКРОВ - середняк

Большая часть спровоцированных на восстание
бедняков и середняков в результате полит.обработки на-под-
страши освобождаются, по остальным арестованным организа-
торам, кулакам, политбандитам и активным участникам восста-
ния - следствие УСПЕШНО продолжается.-

ВИРОК

Именем Української Соціалістичної Радянської Республіки

30 року *Травня 1930* дня *Наказом суду до Вищої*

Окружного Суду Кривогозорок відділу в складі:

Голова *А.Васильова*
Заст. *Васильова*
Васильова
на
Васильова

При Секретарі

з участю Прокурора *Васильова*

Вирок суду, яким 27 учасників повстан-
ня було засуджено до розстрілу, а 164 до
ув'язнення у концтаборах, травень 1930 р.

Збройні повстання на Чернігівщині 1931 рік

Повстання Якіма Рябченка

Одне з найбільших повстань вибухнуло на Чернігівщині навесні 1931 р. і охопило Городнянський, Ріпкинський, Сновський, Менський та Сосницький райони. Ідейним керівником повсталих був Яким Рябченко. Військове керівництво взяв на себе його брат Трофим, колишній прапорщик царської армії.

Яким Рябченко жив у селі Тупичів Городнянського району. Колишній червоний партизан, він організував комітет бідноти в рідному селі, був головою сільради і начальником повітової міліції. Однак колективізація і масове розкуркулен-

ня відкрили йому очі: він побачив, що «власними руками допомагав одягати московське ярмо на свій народ».

Розуміючи, що влада нищить у першу чергу господаря, Рябченко всіляко допомагає односельцям уникнути розкуркулення, висилки, інших репресій. Він випишує в сільраді відповідні довідки, допомагає втікати з Півночі уже висланим.

Збройні повстання на Чернігівщині 1931 року

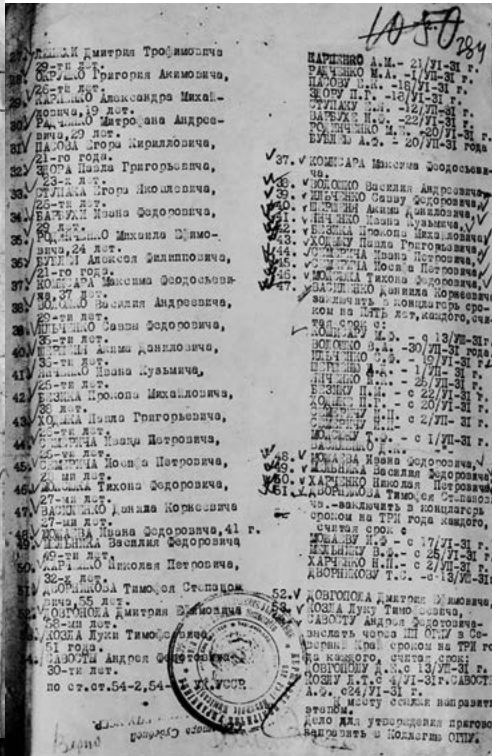

Протокол допиту од'якшаного
М. Найди 30 дн. 1931 г. Уполн. СПО Київск. округу
Хто ра ГМУ Найди допросил гр. Найду
Найда Дмитрій Іларіонович
1888 р. р. Петровщина Снегудинцян
село с/ов. Крестівник-середняк
мелкопашество, неслил, 4 трактори,
П. малограмотний, по суду
в той разі показав, и след. кейби
«О банда то така єсть в нашем р-не,
учебная впервые, в тот день как в
лесу берет 10-12 от нашего хутора, наса-
нов стрельба это было 12 июля, тогда по
пути пошли разговоры что это в лесу
банда. В лесу где был бой я никогда кейби,
встретилась мен. милиция 13 июля
в сородине на базаре, я прихотил прода-
вать вод урб. Добавити більше немише-
никого. Д. Найдид
Допросил Мовсенин

Протокол допиту Д. Найди, одного із селян, арештованих за участь у повстанні Я. Рябченка. Його «вину» слідчі ГПУ довести не змогли.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
г. Киев, 1931 года, августа " " для Я. Пом. Уполномоченного
Д. КОС ГПУ УССР - БЕЙ-БЕСПЯЛЬКО, рассмотрев след. дело № 455, по
обвинению гр. РЯБЧЕНКО Яким Игнатьевича и др. в преступлениях,
предусмотренных ст.ст. 54-2, 54-II УК УССР -
НАШЕЛ:
Что руководитель и-р. комитетской организации в Городнянском
р-не РЯБЧЕНКО Яким Игнатьевич, решил произвести вооруженное высту-
пление для омертвления Совещания, в целях привлечения и участия в
вооруженном выступлении возможно большего количества людей, через
членов и-р. организации, распространения среди населения слухов о том
что организация имеет свои разветвления по всей Украине, что пере-
шлот обеспечен и что не принимавшие в организации будут наказаны.
Под влиянием таких слухов при сборе членов и-р. организации в 14
июня с.г. в Цисаревом лесу, возле хут. Картовецкого, для вооружен-
ного нападения на райцентр г. Городня, и отряду РЯБЧЕНКО применил
ряд крестьян - бедняков и середняков, которых до этого момента
членами и-р. организации не состояли.
Как установлено предварительными следствиями, такими лицами
являются:
1. АКИМЕНКО Иван Нестерович, бедняк, 15 июня вместе с другим
односельчанином ушел в лес, 16 июня в с. Нежице собрал хлеб для бан-
ды. Участвовал в цареотрядах, был вооружен "нагапом".
2. БУТРИМ Иван Моисеевич, середняк, был в "нагапе", который от-
ма банде, участвовал на собраниях Буровского отряда.
3. БУТРИМ Комстатин Львович, середняк, был в банде с винтов-
кой, 16 июня ушел домой.

Постанова слідчого у справі Я. Рябченка щодо осіб, які приєдналися до повстання, серпень 1931 р.

Витяг із протоколу засідання трійки ГПУ УРСР від 12 березня 1932 р. про засудження Я. Рябченка та інших керівників і активних учасників повстання.

Навокolo Якіма збирається чималий гурт, насамперед – міцні господарі Заець Микола, Філон Андрій, Могилевець Митрофан, багато колишніх «червоних партизанів», які сподівання на радянську владу розвіялися швент.

Зі своїми старими і новими друзями Рябченко сходиться на тому, що воював він за землю, а не за колгоспи, що радянська влада пішла хибним шля-

хом, колективізація – гірше кріпацтва, а непосильними податками більшовики просто нахабно і безцеремонно ведуть селянина до загибелі. Вони вирішують: треба об'єднатися, виступати на зборах, змінювати жорстоку політику партії на більш прийнятну для селянина-виробника.

Для придушення повстання влада направляє дивізію внутрішніх військ, розпочинаються арешти. 41-річний Рябченко, згадавши бойову юність, втікає до лісу й укріплюється в урочищі

Замглаї, де на початку 1920-х діяв легендарний загін Галаки. У Писарівському лісі зібралося 300–400 повстанців. Вони намагалися чітко структуруватися за військовим принципом, розбившись на три роти, по 80 осіб у кожній, і взводи, організували кавалерійський загін із 35 осіб.

Бої між повстанцями і карателями тривали близько трьох тижнів. 16–17 червня 1931 р. повстанці нападають на лісництво, винокурний та лісопильний заводи, здобувши зброю та коней. Зачіпають і дослідну станцію Замглаївської торфорозробки та її міліцейський пост, ранять голову Солонівської сільради, планують захопити тюрму в м. Городні.

Вирішальний бій із каральними загонами із Городні відбувся 28 червня 1931 р. Погано організованим, здебільшого недосвідченим людям з берданками, обрізаними та наганями було важко встояти проти міліцейських кулеметів, та сутичка тривала більше двох годин. Я. Рябченко був тяжко поранений і потрапив у полон, селяни розбіглися.

Дещо пізніше у с. Бурівці Ступак Яків і Бургим Яків збирають навколо себе 50 осіб, однак їх теж розпрошує міліція. Органи вилучають 62 одиниці вогнепальної зброї та півтори сотні патронів. Невдовзі сам Я. Рябченко та ще 17 повстанців засуджені до розстрілу, кілька десятків відправлені у концтабори і заслання. Загалом було засуджено 174 жителі Чернігівщини.

Сновського, Менського й Березнянського районів, де існували повстанські осередки.

23 вересня 1931 р. на засіданні Сахутівської сільської ради С. Скрипка за дорученням керівників організації повстанців назвав себе представником від тисячі вільних козаків і закликав боротися проти господарсько-політичних кампаній на селі. Він заявив, що на боротьбу з більшовиками вже організовано мільйони людей.

Тоді ж, у вересні 1931 р., у с. Олександрівка Корюківського району повстанці розгромили сільську раду, колгоспні ремонтні майстерні. Повстанці також нападали на окремих радянських активістів.

Учасники організації поширювали відозви від імені «Партії Вільного Козацтва», яка «розбиває кайдани неправди» і владу, котра прирєкає людей на голодну смерть.

Витяг із протоколу засідання трійки ГПУ УРСР від 5 лютого 1932 р. про засудження керівників і активних учасників повстання «Партії вільного козацтва» у Корюківському та Менському районах (тепер Чернігівська обл.).

Чорновики відозв повстанців, які були вилучені в одного із керівників повстання – Кенофонта Шаша.

Іван Мотлох

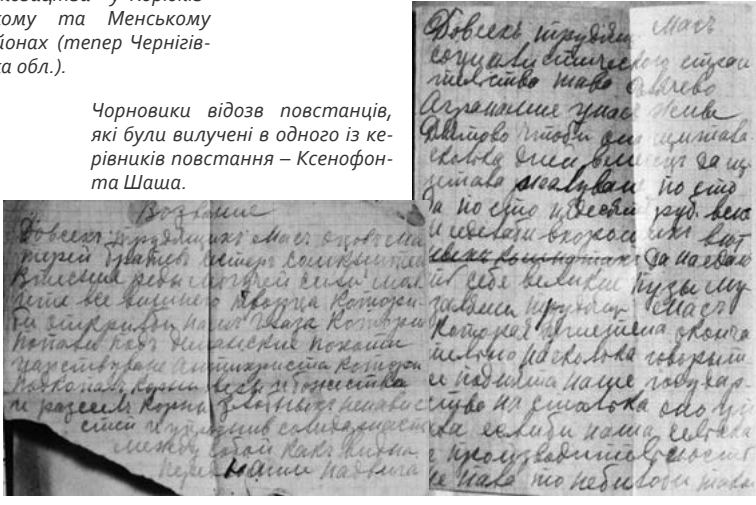
Частина зброї к-ро повстанської організації Корюківщини, р-н. С.Шаша, вилучена в однієї з керівників повстання Івана Мотлоха у с. Олександрівка 10-14 вересня 1931 р.

Зброя повстанців Корюківщини, вилучена в І. Мотлоха у 1932 р.

ВИПУСКА № ПИКОМЛАН № 12329
 ЗАКЛЮЧЕННЯ СУДИЩОЮ ТРИОЮ ПРИ ЗАКЛЮЧЕННІ ГПУ УРСР ОТ 5 ЛЮТ. 32 Р.
 СЛУШАЛИ: ПОСТАНОВИЛИ:

617119569-Сумського (переводити ГПУ, по 002-РР-Гр)	25. АНТОНЕНКО Кузьма Іоаннович, 36 лет.
617119570-Івана Івановича	27. ГРИВЕНКО Андрій Прокофьевич, 38 лет.
617119571-Михайла Аноновича	28. ГРИВЕНКО Афанасій Дмитрович, 38 лет.
617119572-Константина Івановича	29. СЕВІДНО Давид Васильевич, 18 лет.
617119573-Михайла Іосифовича	30. ТРЕПІШКО Юрій Евдокимович, 38 лет.
617119574-Івана Григорьевича	31. СЕВІДНО Євдоким Ананьевич, 34 лет.
617119575-Івана Степановича	32. СЕВІДНО Євдоким Ананьевич, 34 лет.
617119576-Івана Степановича	33. ТРЕПІШКО Степан Григорьевич, 38 лет.
617119577-Анатолія Івановича	34. СЕВІДНО Васильевич, 36 лет.
617119578-Андрія Карповича	35. ПІТРИКА Юрій Іванович, 45 лет.
617119579-Кузьма Івановича	36. АНТОНЕНКО Петро Іоаннович, 45 лет.
617119580-Антона Петровича	37. СЕВІДНО Юрій Антонович, 38 лет.
617119581-Михайла Івановича	38. ТРЕПІШКО Владислав Іванович, 38 лет.
617119582-Антона Петровича	39. ТРЕПІШКО Іван Іосифович, 38 лет.
617119583-Антона Петровича	40. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119584-Антона Петровича	41. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119585-Антона Петровича	42. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119586-Антона Петровича	43. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119587-Антона Петровича	44. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119588-Антона Петровича	45. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119589-Антона Петровича	46. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119590-Антона Петровича	47. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119591-Антона Петровича	48. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119592-Антона Петровича	49. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119593-Антона Петровича	50. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119594-Антона Петровича	51. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119595-Антона Петровича	52. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119596-Антона Петровича	53. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119597-Антона Петровича	54. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119598-Антона Петровича	55. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119599-Антона Петровича	56. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.
617119600-Антона Петровича	57. СЕВІДНО Іван Михайлович, 38 лет.

Витяг із протоколу засідання трійки ГПУ УРСР від 5 лютого 1932 р. про засудження керівників і активних учасників повстання «Партії вільного козацтва» у Корюківському та Менському районах (тепер Чернігівська обл.).

Напередодні геноциду. 1931–1932 роки

Конфіскація худоби і майна у «куркуля» П. Ємця у Гришинському районі Донецької обл. Поч. 1930-х рр.

Відчайдушний опір українських селян змусив Сталіна призупинити у 1930 р. форсовану колективізацію. Новий наступ розпочався у 1931 р.

На нову хвилю колективізації українські селяни відповідали терористичними актами проти активістів колгоспного руху. Упродовж 1931 р. в УСРР органами ГПУ зафіксовано 1354 терористичних актів.

Оскільки масові виступи у 1930 р. зазнали поразки, у 1931 р. вони траплялися значно рідше. Протягом року було зафіксовано 319 масових протестних виступів, за даними ОГПУ. Проте в українському селі, попри всі чистки 1930 р., зберігався повстанський потенціал. Продовжувався спротив окремих повстанських загонів і підпільних організацій, що створювались і діяли у багатьох регіонах України. У зв'язку з каральними органами вони називались «куркульськими бандами». У 1931 р. органи ГПУ УСРР зафіксували 28 політичних «банд» – повстанських загонів.

Напередодні геноциду 1931–1932 роки

Зігнані на показовий суд над «підкуркульником» Шевченком, який убив активістку радгоспу, м. Одеса, 1931 р.

Ленино з'ясує, діяльність худяцтва і контр-революційних елементів для во двани активних проявленні в яде террора і випуска антисоветских листовок.

На протязенні 4-х місяців /октябрь-январь/ зафіксовано 229 терористических проявленій на чолі колхозників. На них 65 терористов надлет на молотовий агитив і 164 на подруга молотового мундштука.

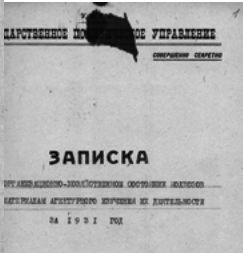
Приведенные цифри говорят о том, что основное проявление худячества и контр-революции против колхозов в целом, и подрыву хозяйственной их мощности.

За этот же период отмечено появление 19 листовок антиколхозного характера. Примером наиболее характерные:

В с. Коробачин, Н-Мирогородского района, 1/ХІ-31г. на улице найдено для экземпляры листовки такого содержания:

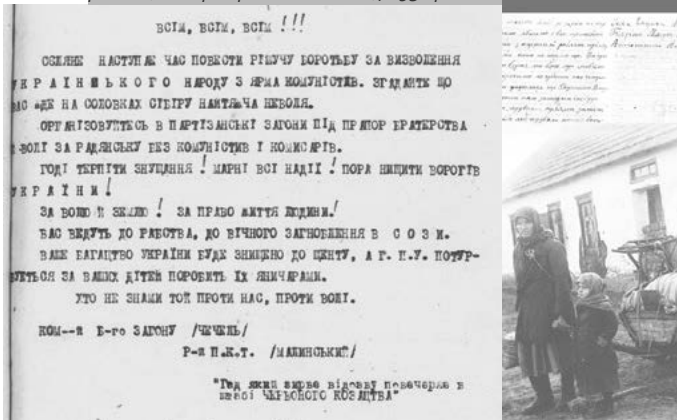
Дорогие братья, 14 лет существовали Советской демократичности и красной армии Украины. Оружию, властью отняли земля от нас, который залита кровью и отняли жизнь у человека и славой оружия превратила всех в рабство... Они хорошо знают, что голубые люди восстанут, возьмут землю и расчисти от орудия проклятия на Украину. Будете вскиби час готови. Да здравствует единичники. Испом вам уснежен в деле освобождения /Переход о украинского/

В с. Ролыши, Олевского района, в последние числа ноября обнаружены листовки такого содержания: Мы хотим правды на свете, мы хотим земли, мы хотим сегодня день выковырнн в воскресенье земли, мы хотим пожать цели и кандали, мы хотим на покой своих отцов, своих сестер, своих братьев, своих друзей, своих детей, мы хотим жить вольными людьми. Советской власти сейчас вот, кто власть помещика, капиталиста, советских, власть предателей. Долой помещиков, долой капиталистов. Они заставляют бедняков пасть в колхозе, а если они не хотят, то их сейчас вышвырн в джунгли Сибиря. Будем красочнейше так же гари, что это сейчас революция как от востки войном против Советского.

Із таємної записки ГПУ про організаційно-господарський стан колгоспів за матеріалами агентурного вивчення 200 колгоспів УСРР за 1931 р.

Відозва повстанської групи, Бахмацький район (тепер Чернігівська обл.), 1931 р.

Результатом колективізації та надмірного вилучення збіжжя стала загроза голоду, яка почала відчуватись в Україні уже восени 1931 р. Навесні 1932 р. склалася критична ситуація, коли внаслідок голоду загинуло понад 100 тис. українців. Масову загибель людей можна було зупинити, кардинально переглянувши надмірні плани хлібозаготівель, оголосивши голодуючі райони зонами гуманітарного лиха і надавши їм допомогу. Але комуністичний режим не бажав цього, навпаки, взявся до «остаточного вирішення» українського питання.

Розкуркулену сім'ю виганяють із хати, с. Удачне на Донеччині. Поч. 1930-х рр.

**Довідка Особливого відділу ОГПУ
про підсумки виселення куркулів по Українській СРР
у 1930—1931 роках, липень 1931 р.**

1. За даними ГПУ УСРР, на 1 травня 1930 налічувалося:

Індивідуальних селянських господарств	5 140 000
з них куркульських господарств	134 694
Репресовано органами ОГПУ	21 769
Репресовано нарсудами	8 906
Виселено в 1930 і 1931 рр.	63 734
Втекло куркулів	23 023
Залишилося куркульських господарств	17 262 з них:
а) мають працездатних чоловіків	6 905
б) не мають працездатних чоловіків	10 357
в) осіли в колгоспах	3 696
г) те ж в радгоспах	1 060
д) проникли на промпідприємства	9 285

Розвалена хата «куркуля», с. Удачне на Донеччині. Поч. 1930-х рр.

Вбивство голодом. Перший етап

Таємна інструкція про запровадження режиму «чорних дощок» в українських селах, затверджена постановою РНК УСРР 20 листопада 1932 р.

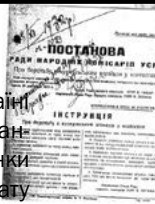
У липні-серпні 1932 р. Українці нав'язали наперед нереальні до виконання плани хлібозаготівель. Низові ланки місцевого державно-партійного апарату безрезультатно намагалися опиратися.

Тим самим Сталін із оточенням розпочали здійснення свого геноцидного плану у рамках загальносоюзної хлібозаготівельної кампанії. Перший етап запланованого вбивства голодом мав на меті не лише вилучити максимально можливу кількість запасів, але і підготувати ґрунт для звинувачень українців у саботажі й контрреволюційності.

В українські села відряджуються партійні активісти – уповноважені з проведення хлібозаготівель – та формуються «буксирні бригади» для обшуків і конфіскацій харчів.

Наприкінці жовтня в Україну направлена спеціальна комісія на чолі з керівником сталінського уряду – В. Молотовим, яка повинна була забезпечити здійснення геноциду.

Активісти с. Удачне Донецької області з конфіскованими колосками біля сільради. 1932 р.

Відібране у селян збіжжя. с. Удачне Гришинського району Донецької обл., 1932 р.

Станіслав Реденс, голова ГПУ УСРР, організатор геноциду

Голова РНК СРСР В'ячеслав Молотов, організатор геноциду

Із листа Й. Сталіна до Л. Кагановича, 11 серпня 1932 р.

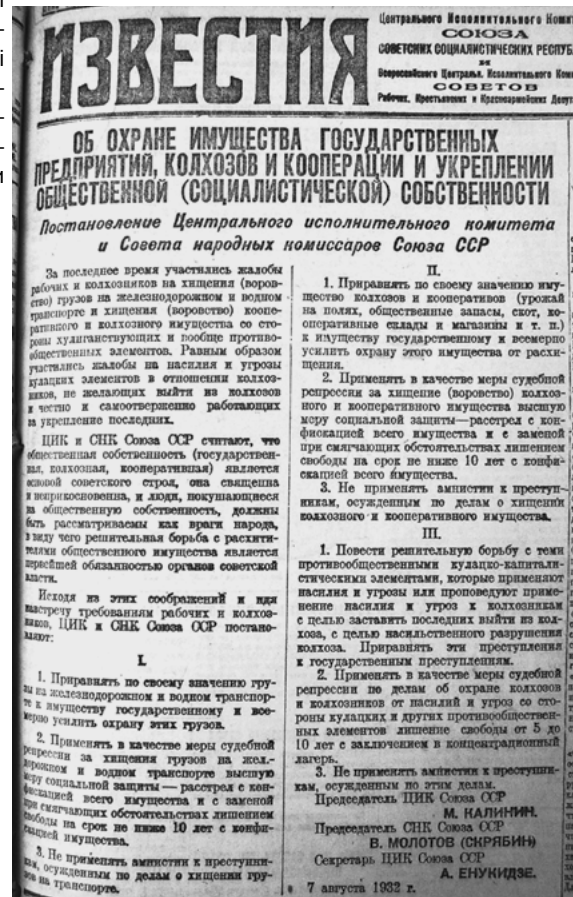
«Найголовніше зараз Україна. Справи на Україні геть кепські. Погано по партійній лінії. Кажуть, що в двох областях України (здається, у Київській та Дніпропетровській) близько 5-ти райкомів висловились проти плану хлібозаготівель, визнавши його нереальним. В інших райкомах справа, як стверджують, не краще. На що це схоже? Це не партія, а парламент, карикатура на парламент.

...Якщо не візьмемося просто зараз за виправлення становища в Україні, Україну можемо втратити. Майте на увазі, що Пілсудський не дримає, і його агента в Україні у багату разів сильніше, ніж думає Реденс чи Косіор. Майте також на увазі, що в Українській компартії (500 тисяч членів, хе-хе) перебуває чимало (так, чимало!) гнилих елементів, свідомих і несвідомих петлюрівців, зрештою — прямих агентів Пілсудського. Щойно справи погіршаться, ці елементи не забаряться відкрити фронт усередині (і поза) партією, проти партії. Найгірше це те, що українська верхівка не бачить цих небезпек. Так далі тривати не може».

5 листопада В. Молотов і секретар ЦК КП(б)У М. Хатаєвич надіслали обкомам директиву, вимагаючи від них негайних і рішучих дій «з обов'язковим і швидким здійсненням репресій і нещадною розprawою із злочинними елементами в правліннях колгоспів». Кількість арештів за хлібозаготівельними справами в листопаді 1932 р. стрімко зростає.

18 листопада 1932 р. в Україні за рішенням ЦК КП(б)У, прийнятим за вказівкою В. Молотова, запроваджуються режим «чорних дощок» та натуральні штрафи — вилучення продовольства і худоби в господарствах, що «заборгували» за нереальними планами хлібозаготівель.

Постанова про охорону соціалістичної власності 7 серпня 1932 р. — сумнозвісний «Закон про п'ять колосків» — в газеті «Известия».

У другій половині листопада влада розробляє спеціальну таємну операцію зі знешкодження всіх, хто міг би чинити опір повному вилученню хліба. 18 листопада 1932 р. Політбюро ЦК видає таємну директиву щодо розробки спеціального плану ліквідації «кулацьких і пелюрівських гнізд», а вже 22 листопада голова ГПУ С. Реденс просить С. Косіора затвердити план операції «з нанесення оперативного удару по класовому ворогу», яка охоплювала 243 райони України.

Міліціонери з відібраним у селян зерном, Херсонщина, 1932 р.

Додаток до прот. ПБ № 89.
П. 180п.

ВСІМ ОБЛАСТЯМ, ГОРАНОМ І РАЙОНАМ КП/С/У.

Копія НКЮ і Прокуратурі УСРС.

/Утверджено ПБ ЦК КП/С/У 5.XI-32г./.

В цілях посилення боротьби за хліб ЦК КП/С/У пропонує НКЮ, областним і районним комітетам, наряду з розвертанням широкою масовою роботою, забезпечити рішучею допомогою хлібозаготівкам со сторони органів юстиції.

ЦК пропонує:

1. Об'язати судові органи вне очереди рассматривать дела по хлібозаготівкам, как правило, виведящими сессиями на месте с применением суровых репрессий, обеспечивая дисциplinированный при этом подход к отдельным социальным группам, применяя особо суровые меры к спекулянтам, перекупщикам хліба.
 2. Организовать в каждой области не менее 5-10 добровольных раз'ездных судебных сессий наряду с раз'ездом по району.
 3. Судебный разбор дел и применение строжайших репрессий должны сопровождаться широкой развертываемой массовой работой и мобилизацией общественности вокруг этих процессов на усиление борьбы за хліб.
 4. Обязать обкомы и райкомы укомплектовать эти сессии репрессиями подготовленными работниками из бывших судебных работников.
- Оформление назначения нар судьями провести немедленно.
3. Обязать административные органы быстро проводить все установленные законом меры взыскания несданного хліба и принятии решительные меры к злым неплательщикам.
 4. Предложить обкомы и райкомы обеспечить органам юстиции и административным органам все условия для усиления и работы, в частности немедленно освободить от всяких мобилизаций прокуроров, судей, следователей, дав им возможность и требую от них должного участия в борьбе за выполнение хлібозаготительного плана на своей непосредственной работе.
- НКЮ и Прокуратуре Республики немедленно дать органам юстиции соответствующую подробную директиву об активизации их работы в хлібозаготительных.
- Обязать центральную и особенно местную прессу широко освещать эти судебные дела.

В е р н о: *Сидоренко*

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

СЕРИЯ "К".

СЕКРЕТАРЮ Ц.К. КП(б)У

тов.К.О.С.И.О.Р.У.

В соответствии с директивой Политбюро Ц.К. КП(б)У, органы ГПУ Украины намечают проведение массовой операции по нанесению оперативного удара по классовому врагу.

Основная цель операции — выделение кулацко-пелюрических центров, организованных саботаж и срыв хлібозаготівки и других хозяйственно-политических мероприятий.

На проведение указанной операции мобилизованы все средства нашего чекистского аппарата, с целью вскрытия организующего к.р., руководства и кулацко-пелюрического повстанческого подполья.

19-го ноября с.г. были созваны все Начальники Областных Отделов, на совещании с ними проработаны оперативные планы проведения операции применительно к каждой области с отдельности.

Предварительно оперативными Отделами ГПУ УСРС (ОО, СНО, ЗМУ), в согласовании с затребованными с мест данными областными, были суммарно все материалы по агентурным делам и учеты к.р., одиночек, выявленных к ликвидации.

В результате подготовительных мероприятий, намечено к ликвидации по Украине 436 групповых агентурных разборок с 2.117 чел. фигурантов. Кроме этого, в операции включаются 1.308 человек к.р., одиночек.

Операция должна охватить 243 района Украины.

мере представлял собой кулацко-пелюрический и антисоветский элемент.

Так, например, в Харьковской области на 303 человек арестованных, имеется 38 кулаков, 34 бывших белых и пелюрических офицера (тапер — все сыновья в колхозах) и 23 человека с антисоветским прошлым.

По остальным областям данные о количестве и социальном составе арестованных полностью еще не получены.

Прому Политбюро утвердить наложенные выше мероприятия, и одновременно дать указания Областным Партийным Комитетам об условиях партийной и советской работы, без чего наши мероприятия не будут иметь должного и нужного нам результата.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ГПУ УСРС

(С.РЕДЕНС)

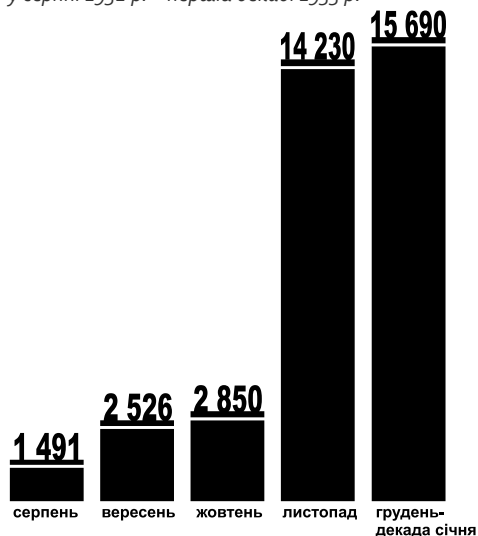
Сидоренко
22 ноября 1932 года
№ 183451

Доповідна записка керівника ГПУ УСРС С. Реденса першому секретарю ЦК КП(б) У С. Косіору про розгортання репресій, 22 листопада 1932 р.

Відправка хліба на заготівельний пункт із колгоспу «Червоний степ» Балаклійського району, Харківщина, 1932 р.

Діаграма «Динаміка арештів в Україні в серпні 1932 р. – першій декаді 1933 р.»

Довідка ГПУ УСРР про репресії у зв'язку із хлібозаготівлями у серпні-листопаді 1932 р.

113

На дані дані на сьогоднішній день
всіх осіб - в липні
і не враховуючи
середньомісячних
арештів в липні
в Україні (к. 1932-1933)

СПРАВКА

О ПРИБЛИЖНИХ І ОБМ'ЯГЛЕНИХ ПО РЕШАМ ЗАВІДОМЛЕНИМ ОРГАНАМИ ГПУ УСРР
ПРИКАЗІВ, В ОБ'ЄМІ ХЛІБОЗАГОТОВКАМ ЗА АВГУСТ-НОЯБРЬ 1932 РОДА.

1. Всего на Август-Ноябрь органами ГПУ привлечено к ответственности, в связи с хлебозаготовками - 21.197 человек, из них:

Місяць	Кількість арештів
В Августе привлечено	1.491 чел.
В Сентябре	2.526
В Октябре	2.850
В Ноябре	14.230

2. По отдельным видам преступлений обрзе количество привлеченных распределяется следующим образом:

За хищения, разбазаривание и утайку хлеба.....	6.940 чел.
За агитацию против хлебозагот.	6.449
За спекуляцию хлебом.....	3.715
За сопротивление вывозу хлеба..	2.022
За террор и поджоги.....	441
За вредит. в колхоз. и совхозах..	348
Сведений о характере дея не получены.....	1.282

3. По отдельным областям органами ГПУ, в связи с хлебозаготовками привлечено:

	Всего.	Август-Октябрь	Ноябрь.
Харьковская область	4873	1648	3225
Киевская	4510	1203	3307

«Червона мітла» – колгоспні активісти, Сумщина, 1932 р.

Вбивство голодом. Другий етап

Додаток до прот.ЛБ № 96.-

ОБКОМАМ И РКП.

/Постановление ЦК КПСУ от 29.XII-1932 г. /

До сих пор еще районные работники не поняли, что первоочередность хлебоготовок в колхозах, невыполнению своих обязательств перед государством, означают, что все имеющееся наличное зерно в этих колхозах, в том числе и, так называемые семенные фонды, должно быть в первую очередь сдано в план хлебоготовок.

Именно поэтому ЦК ВКП(б) отменил решение ЦК КПСУ от 18 ноября о невывозе семенных фондов, как решение, ослабляющее наши позиции в борьбе за хлеб.

ЦК КПСУ предлагает в отношении колхозов, невыполнивших план хлебоготовок, немедленно на протяжении 5-6 дней вывезти все наличные фонды, в том числе, так называемые, семенные на выполнение плана хлебоготовок.

ЦК обязывает немедленно мобилизовать для этого все перевозочные средства, живую тягловую силу, автотранспорт и трактора. В однодневный срок дать твердый ежодневный наряд на поставку необходимого количества лошадей, в том числе и единоличникам.

Безкую задержку в вывозе этих фондов, ЦК будет рассматривать как саботаж хлебоготовок со стороны районного руководства и примет соответствующие меры.

СЕКРЕТАРЬ ЦК КПСУ - С. МОСКОВ.

В е р о : *Леонович*

с.с.

Постанова Політбюро ЦК КП(б)У про вивезення всіх наявних запасів з українських колгоспів, ухвалена 29 грудня 1932 р. під тиском Л. Кагановича.

У грудні 1932 р. розпочинається другий етап вбивства голодом українців. Влада переходить до повного вилучення харчів у українських селян.

ЦК ВКП(б) направляє в Україну Л. Кагановича і П. Постишева для посилення хлібозаготівель. Л. Каганович під час інспекційної поїздки українськими областями залякує місцеве керівництво та вимагає посилення репресій. Він, під прикриттям хлібозаготівель, наприкінці грудня 1932 р. змушує місцевих керівників вивезти з українських сіл усі наявні зернові запаси, навіть посівний матеріал. Його наказ виконано.

Одночасно українців звинувачують у саботажі хлібозаготівель та підготовці повстання. На початку грудня 1932 р. Сталін особисто наказує поширити серед партійного і державного активу матеріали так званої «Оріхівської справи» – проти керівників Оріхівського району (тепер Запорізька область), яких було засуджено за саботаж хлібозаготівель. Наприкінці місяця з'являється доповідна записка В. Балицького про нібито підготовку навесні 1933 р. повстання в Україні.

Пошук хліба в одному із сіл Гришинського району Донецької обл., 1932 р.

Вбивство голодом. Другий етап

14 грудня 1932 р. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР ухвалюють таємну Постанову «Про хлібзаготівлю на Україні, Північному Кавказі і в Західній області». Насправді вона передбачає ліквідацію українських шкіл на Кубані й масове переслідування української інтелігенції. Зміст цієї ухвали є переконалим підтвердженням того, що метою штучно організованого голоду було руйнування української національної ідентичності й винищення українців як нації.

1 січня 1933 р. постановою ВКП(б) про застосування найжорстокіших репресій до тих, хто не здасть хліба, українцям був оголошений ультиматум. Згідно з ним комуністичний режим завдав останнього удару по українському селу. У січні 1933 р. під час масових обшуків українські селяни було позбавлені останніх залишків їжі. Їх приречено на голодну смерть.

Секретар ЦК ВКП(б)
Л. Коганович, організатор геноциду.

1932.12.14
1984
СЕКРЕТНО
НЕ ДЛЯ ПЕЧАТИ
Секретарю *Волобуєвський В.К.*
Председателю *109*
О хлебозаготовках на Украине, Северном Кавказе и в Западной области
Постановление ЦК ВКП(б) и СНК Союза ССР от 14 декабря 1932 года

Заслушав доклад секретаря обкома Западной области т. Руминова, секретари ЦК КП(б)У т. Коснора, секретари Днепропетровского обкома т. Строганова, секретари Северо-Кавказского обкома т. Шебодлава, ЦК ВКП(б) и СНК СССР постановляют:

1. Обязать ЦК КП(б)У в Совнарком УССР, под личную ответственность тт. Коснора и Чубаря, закончить полностью план заготовок зерновых и подсолнуха до конца января 1933 года.
2. Обязать Северо-Кавказский крайком и крайисполком, под личную ответственность тт. Шебодлава и Ларина, закончить полностью план заготовок зерновых к 10—15 января 1933 года, а подсолнуха к концу января.
3. Обязать обком и облисполком Западной области, под личную ответственность тт. Руминова и Шелекса, закончить полностью план заготовок зерновых к 1 января 1933 года и план заготовок льна к 1 февралю 1933 года.
4. Ввиду того, что в результате крайне слабой работы и отсутствия революционной деятельности ряда местных парторганизаций Украины и Северного Кавказа, в значительной части их районов контрреволюционные элементы — кулаки, бывшие офицеры, пегаровцы, сторонники Кубанской Рады и пр. сумели проникнуть в колхозы в качестве председателей или заместителей членов правления, счетоводов, кладовщиков, бригадиров у молотилок и т. д., сумели проникнуть в сельсоветы, земорганы, кооперативы и пытаются парализовать работу этих организаций против интересов пролетарского государства и политики партии, пытаются организовать контрреволюционное движение, саботаж хлебозаготовок, саботаж сева, — ЦК ВКП(б) и СНК СССР обязывают ЦК КП(б)У, Севкавкрайком, СНК Украины и крайисполком Севкавказья решительно искоренить эти контрреволюционные элементы путем арестов, заключения в концлагерь на длительный срок, не останавливаясь перед применением высшей меры наказания к наиболее злым из них.
5. ЦК и СНК указывают партийным и советским организациям Советского Союза, что злейшими врагами партии, рабочего класса и колхозного крестьянства являются саботажники хлебозаготовок с парабилетом в кармане, организующие обмен государста, организующие двурушничество и провал заданий партии и правительства в угоду кулакам и прочим антисоветским элементам. По отношению к этим перерожденцам и врагам советской власти и колхозов, все еще имеющим в кармане парабилет, ЦК и СНК обязывают применять суровые репрессии, осуждение на 5—10 лет заключения в концлагерь, а при известных условиях — расстрел.
6. ЦК и СНК отмечают, что вместо правильного большевистского проведения национальной политики в ряде районов Украины, украинизация проводилась механически, без учета конкретных особенностей каждого района, без тщательного подбора большевистских украинских кадров, что объектно буржуазно-националистическим элементам, пегаровцам и пр. создание своих легальных прикрытий, своих контрреволюционных ячеек и организаций.
7. В особенности ЦК и СНК указывают Северо-Кавказскому крайкому и крайисполкому, что недомыслием, не вытекающим из культурных интересов населения, не большевистским украинизацией почти половины районов Севкавказа при полном отсутствии контроля за украинизацией школы и печати со стороны краевых органов, дала легальную форму врагам советской власти для организации сопротивления мероприятиям и заданиям советской власти со стороны кулаков, офицеров, эмигрантов-казачьих, участников Кубанской Рады и т. д.
- В целях разгрома сопротивления хлебозаготовкам кулацких элементов и их «партизанств» и «партизанств» прислужников, ЦК и СНК Советского Союза постановляют:
 - а) Выслать в кратчайший срок в северные области СССР на станции Подольская (Северный Кавказ), как наиболее контрреволюционной, всех жителей за исключением действительного пролетариата и не замешанных в саботаже хлебозаготовок колхозников и единоличников.

Постанова ЦК ВКП(б) і РНК СРСР від 14 грудня 1932 р., якою для посилення хлібзаготівель припинялась українізація. Даний документ є підтвердженням антиукраїнського спрямування Голодомору.

и заселить эту станцию добросовестными колхозниками-красноармейцами, работающими в условиях малоземелья и на неудобных землях в других краях, передав им все земли и озные посевы, строения, инвентарь и скот высланным.

Отвественность за проведение этого решения (пункт «а») возложить на тт. Ягоду, Гамарника (с занесен т. Булдым), Шебодлава и Едаюкина.

- а) Арестованных изменников партии на Украине, как организаторов саботажа хлебозаготовок, бывших секретарей районов, председателей, зав. райзуд, предрайколхозсовхозов, а именно: Ореховский район — Головина, Пригоду, Палламарчука, Ордельяна, Лутенко; Балаклейский район — Хорешко, Ус, Фиминин; Носовский район — Яременко; Кубельянский район — Лышко; Больше-Токмацкий район — Ленского, Косичко, Дворника, Зыка, Долгова — предать суду, дав им от 5 до 10 лет заключения в концентрационных лагерях.
- в) Всех исключенных за саботаж хлебозаготовок и сева «коммунистов» выслать в северные области наравне с кулаками.
- г) Предложить ЦК КП(б)У и СНК Украины обратить серьезное внимание на правильное проведение украинизации, устранить механическое проведение ее, игнорирование и другие буржуазно-националистические элементы из партийных и советских организаций, тщательно подбирать и воспитывать украинские большевистские кадры, обеспечить систематическое партийное руководство и контроль за проведением украинизации.
- д) Намедленно перевести на Северном Кавказе производство советских и кооперативных органов украинизированных районов, в также все издающиеся газеты и журналы с украинского языка на русский язык, как более понятный для кубанцев, а также подготовить и к осени перевести преподавание в школах на русский язык. ЦК и СНК обязывают крайком и крайисполком срочно проверить и улучшить состав работников школ в украинизированных районах.
- е) В отмену старого решения разрешить завоз товаров для украинской деревни и предать тт. Коснору и Чубарю право приостановить снабжение товарами особо отстающих районов вперед до окончания ими хлебозаготовительного плана.

Председатель СНК Союза ССР: **В. МОЛОТОВ** (Скрыбин).

Секретарь ЦК ВКП(б): **И. СТАЛИН**.

№ 4751

ПРОТОКОЛ №96

засідання ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У з участю т.КАГАНОВИЧА І.І.
от 29 декабря 1932 г.

ПРИСУТНІ:

Члени Політбюро ЦК: - тт.Балдицький, Косиор, Терехов,
Хатяевич.

Кандид. в чл.ПБ ЦК: - т.Шкляр.
т.Чернов.

Один із організаторів
Великого Голоду – секретар
ЦК КП(б)У Станіслав Косіор

1. О распространении на Днепропетровскую область мер,
принятых по отношению к Одесской области.

- 0.1.
1. Выселить 700 семей с 20-25 сел основными отстав-
дьях районов.
 2. тт.Марьину и Реденку организовать высылку на
север злостных элементов и кулаков /без семей/ в коли-
честве 700 человек.
 3. Составить список исключенных в количестве до
50 на партии для немедленной высылки в конц. лагерь.
Просить ЦК КПС утвердить это решение.

2. Об усилении репрессий к злостным неплательщикам хлеба
единоличникам.

Предложить Днепропетровскому и Харьковскому Обко-
мам в отношении злостных единоличников применить, на ос-
новании постановления СНК УССР от 11-го ноября 1932 г.,
распродажу всего их имущества, а также лишение полно-
стью всей усадебной земли и всех построек. В отноше-
нии Харьковской области эту меру применить в отношении
примерно, 1000 хозяйств; по Днепропетровской области-
500 хозяйств.

3. Вопросы хлебозаготовки.

а/Послать Обкомам и Райпаркомам ЦКБУ следующую
директиву /см. приложение/.

б/Дать указания как по партийной линии, так и
по линии ГПУ о том, чтобы обратить серьезное внимание
на раскрытие тайных складов и укрывательства развозо-
ванного хлеба по крупным и мелким городам, пристанци-
онным пунктам и у некоторых железно-дорожных станциях,
являющихся соображенными кулаков и саботажников.

0.2

Протокол засідання Політбюро ЦК
КП(б)У за участю Л. Кагановича про
посилення репресій до українських се-
лян, 29 грудня 1932 р.

ХАРЬКІВ ЦК КП(б)У - т. КОСИОРУ.

Соблюдается постановление ЦК от 1-го января 1933г.:

" Предложить ЦК ЦКБУ и СНК УССР широко оповестить
этим объявлении, колхозы, колхозников и трудящихся едино-
личников, что:

а) те из них, которые добровольно сдадут государству
равно лишешенный и скрывать хлеб, не будут подвергаться
репрессиям;

б) в отношении колхозников, колхозов и единоличников
упомянутого предложения укрывать развозочный и скрывать от
учета хлеб, будут применяться строгие меры наказания,
предусмотренные постановлением ЦКП(б) и СНК УССР от 7-го
августа 1932г. (об отмене имущества государственным
предприятиям, колхозам и кооперации и укреплении обществен-
ной солидарности в собственности.)

СЕКРЕТАРЬ ЦК ВКП(б) - И. СТАЛИН

ВЕРСИ: *Иванович*

1.1.33г.

Телеграма Й. Сталіна із постановою
ВКП(б) від 1 січня 1933 р., з погрозами за-
стосувати до українських селян найжор-
стокіші репресії за виявленій у них хліб.

Уповноважений Арбузинського РПК Геків і його
бригада під час хлібозаготівель в с. Ново-Красне
Арбузинського району (тепер Миколаївська обл.),
листопад – грудень 1932 р.

СТРОГО СЕКРЕТНО

Примечание: все копии, копии, копии

Восковая Коллунгическая Партия (большевистка) ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

№ 114796

28 декабря 1932 г.

ВСЕМ ЧЛЕНАМ ЦК И ПРЕЗИДИУМА ЦКК ВКП(б), ВСЕМ СЕКРЕТАРЯМ ОБКОМОВ, КРАЙКОМОВ И НАЦ. ЦК, ВСЕМ ЧЛЕНАМ-ПАРТИЙЦАМ КОЛЛЕКТИВОВ НАРКОМЗЕМА И НАРКОМСОВХОЗОВ, ВСЕМ ПП ОТЛУ

Рассылается для сведения: а) записка т. Едаковского (Северный Кавказ) о деятельности в системе зерновых совхозов, б) записка т. Балицкого (Украина) о петлюровской организации в Украине, ставящей своей целью проведение забастовки хлебопечников и подготовку крестьянских восстаний для отдаления Украины от СССР и восстановления в ней капитализма. Ввиду важности рассматриваемых документов предлагается обратить на них серьезное внимание.

СЕКРЕТАРЬ ЦК И. СТАЛИН

Таємний лист Й. Сталіна та Довіди́на записки та Допові́дань до ОДПУ в Україні В. Балицького про нібито підготовку повстання в Україні у 1933 р., що мали пояснювати партійному апарату необхідність збільшення жорсткості політики проти українців, грудень 1932 р.

ЗАПИСКА тов. БАЛИЦКОГО (Украина)

ЦК ВКП(б)

тов. СТАЛИНУ

Открытием контрреволюционных организаций и групп устанавливается:
1. Наличие широко разветвленной польско-петлюровского допетлюровского подполья, охватывающего по мелким данным 67 районов Украины.
2. Засоренность колхозов, совхозов, МТС, МТМ, петлюровских, кулацких, белогардейских и антисоветских элементов, которые вели активную разлагающую работу в колхозах, расхлебывали, разбавляли и уничтожали урожайный хлеб, тягловую силу и скот.
3. Активность национал-шовинистической части украинской интеллигенции, которая в ряде случаев идеологически и организационно оформила и возглавляла вскрытые контрреволюционные повстанческие организации.
4. Разлагающая работа предателей в партийном бытовом, не только саботирующая и ведущих подрывную работу по срыву хлебопечения, но, как установлено по многим вскрытым повстанческим делам, они являются организаторами и руководителями контрреволюционных групп.
За 20 дней декабря арестовано 12 178 чел.
Из них: по повстанческим и-р. организациям — 4204 чел. По анжиринским 995 групповым делам по срыву и саботажу хлебопечения — 4930 чел. Кулаков, вредоносителей и утяжителей хлеба — 3044 ч.

Повстанчество

По делу верхнего повстанческого подполья в Киевской области, о котором сообщалось в записке по поводу, установлено:
1. Осень 1931 года началось широкая вербовка в повстанческие организации и ячейки бывших петлюровцев, участников различных банд и кулаков, с целью поднять весной 1933 года восстание на Украине.
2. Организация строилась по военному типу. Во главе несомненно шел атаман. Атаманы вносили в своем распоряжении сотенных командиров, а последние — десанты.
3. Активную руководящую роль в организации, кроме кулацко-петлюровского элемента, играли бывшие члены УКП, УПСР и автофеодальный актив.
4. Руководство организацией осуществлялось присылками из-за кордона эмигрантов, которые снабжали организацию натуральными средствами, контрреволюционными листовками, координаторами и указывали на полную деятельность отдельных организаций с целью недопущения разрозненности выступления.

Присутствия к ликвидации повстанческой организации, охватившей районы: Полтавский, Днестровский, Кировский, Опшненский, Дикавский, Миргородский, Зиньковский и Гудчицкий — Харьковской области.

Организация ставила себе целью подготовку вооруженного восстания и установление «Украинской народной республики».

К моменту ликвидации, организация имела активную деятельность по вербовке допетлюровских кадров, главным образом из участников петлюровской, захваченного и кулацкого элемента, петлю-

ровцев и национал-шовинистической интеллигенции. Вербовка середняков и бедняков на селе производилась главным образом при помощи посредничества кулаков.

Организацию возглавлял:
1. Лобач-Жученко — быв. дворник, гвардейский офицер, служил в армиях гетмана и Деникина до ареста перешел на нелегальном положении.
2. Кавчук — кулак, был полкабристом.
3. Кривоно — кулак, петлюровец. Активный участник тыловых операций рейда.
4. Триволюк — кулак, бывший полкабрист.

Организация считала, что:
«Главная задача организации в настоящее время — это не давать совести заготовлять хлеб, вербовать новых участников, необходимо все, можно шире, выкачивать на эту главную задачу, в так как крестьяне эту работу считают, что окошко будет в нее вступать».
Пока арестован 71 человек.

В начале декабря с г. ликвидирована повстанческая организация, охватывавшая ряд сел Ахтырского, Опшненского, Зиньковского и Кривоносского районов на Полтавщине.

Во главе организации стоял жорд Овчаренко. На протяжении апреля — июня с г. организацией было распространено свыше 1000 листовок от имени «Межрайонного крестьянского штаба освобожденного движения».

Программы установки скрытой организации в основном сводилась к следующему:

«Объединение Украины от России, образование демократического управления страной, право личной собственности, свободной торговли, свободной мысли, совести, печати».
«Черный период земли по уравнивательной норме на двор, свободное распространение труда как высшей задачи государства в крестьянском труде».

«Восстановление разрушенных крестьянских хозяйств средствами государства».

Проводится ликвидация крупной разветвленной контрреволюционной повстанческой организации охватывавшей ряд населенных пунктов Кировоградского, Киевского, Могилевского, Днестровского, Одесского, связанной с рядом районов Северно-Кавказского края.

Организация ставила перед своими участниками следующие задачи:

«Вербовка в организацию нелегальных советских вставок крестьян, в первую очередь кулаков».

«Вербовка рабочих промышленных предприятий, выходящих из села — раскулаченных».

«Установление по социальным показателям кулаков и бывшие торгачи. Среди них много скрывающихся подпольщиков, переживающих по фронтальным документам».

Помимо указанных дел, в декабре месяце ликвидированы по ряду районов повстанческие ячейки и группы, ставившие себе задачей вооруженное восстание и проведение практической работы по срыву мероприятий партии на селе.

Хлебопечников
Несмотря на большое сопротивление кулацкой, антиобщественной интеллигентской, петлюровского элемента, засоренности колхозного и индустриального аппарата, борьбы за хлеб партийного и советского актива не было.

Огромное количество хлеба интеллигентских расхлебывателей, разбавителей и пропагандистов, уборочная кампания проведена с большими потерями — много зерна осталось в ономе и отходах.
В процессе проведения операций ГПУ органами за первые две декады декабря обнаружено:
Хлеба не ... 7000
Тяжелых амбаров ... 229
В них обнаружено хлеба ... 704,000 пуд.

В некоторых селах хлеб замывался болотными иловыми, что еще было замечено местным активом.

Во многих селах и колхозах члены партии являются организаторами саботажа хлебопечения и вели подрывную работу внутри колхозов.

Яркими наиболее характерными делами вскрытыми за первые две декады декабря:

«Оболенский р-н, Харьковской области»

Лыньковская группировка, состоящая из пред. сельсовета Панченко — члена партии, секретаря колхозной группы, жорд, колхоза за Рема — кандидата партии; зам. председателя и колхоза Сервина — кандидата партии, колхозника Самына — кандидата партии; деятельность которой заключалась в селу...

Хлеб во время уборки изпод колхозов был весь собран в амбарах частных владельцев и их родственниках.

В лесовом фонде было скрыто свыше 600 тысяч пудов хлеба, который предназначался для продажи на частном рынке. Обнаружено и амбаров хлеба в количестве 229.

На собраниях бедняцкой группы по вопросу хлебопечения пред. колхоза — кандидат партии Рема заявил: «Хлеб являлся вынужденным, всего же колхозников вывозить не собираюсь, если же на нас будут оказывать, мы должны встать с вами и топором».

Секретарь группировки Панченко делал такие кулацким колонизации: «все зависит от самих крестьян; мне, как коммунисту, надо выступать на яву, но если крестьяне будут не думать и откажутся от явы, им ничего не скажут».

Эту же Панченко покрывал амбаровыми амбарами, производившими тайный сбор, а в целях неуплаты на селе, жалкой установил контроль всех отравляющих из сел...

Как теперь установлено, Панченко является сильным мажором, служил в армии в караульном отряде, после перешел в Петлюру.

Балованский район
Вскрыта группировка, состоящая из пред. колхоза Шевцова — члена партии, амбара Колосова, колхозника Панченко, секретаря...

15

Помимо указанных дел, в декабре месяце ликвидированы по ряду районов повстанческие ячейки и группы, ставившие себе задачей вооруженное восстание и проведение практической работы по срыву мероприятий партии на селе.

Хлебопечников
Несмотря на большое сопротивление кулацкой, антиобщественной интеллигентской, петлюровского элемента, засоренности колхозного и индустриального аппарата, борьбы за хлеб партийного и советского актива не было.

Огромное количество хлеба интеллигентских расхлебывателей, разбавителей и пропагандистов, уборочная кампания проведена с большими потерями — много зерна осталось в ономе и отходах.
В процессе проведения операций ГПУ органами за первые две декады декабря обнаружено:
Хлеба не ... 7000
Тяжелых амбаров ... 229
В них обнаружено хлеба ... 704,000 пуд.

В некоторых селах хлеб замывался болотными иловыми, что еще было замечено местным активом.

Во многих селах и колхозах члены партии являются организаторами саботажа хлебопечения и вели подрывную работу внутри колхозов.

Яркими наиболее характерными делами вскрытыми за первые две декады декабря:

«Оболенский р-н, Харьковской области»

Лыньковская группировка, состоящая из пред. сельсовета Панченко — члена партии, секретаря колхозной группы, жорд, колхоза за Рема — кандидата партии; зам. председателя и колхоза Сервина — кандидата партии, колхозника Самына — кандидата партии; деятельность которой заключалась в селу...

Хлеб во время уборки изпод колхозов был весь собран в амбарах частных владельцев и их родственниках.

В лесовом фонде было скрыто свыше 600 тысяч пудов хлеба, который предназначался для продажи на частном рынке. Обнаружено и амбаров хлеба в количестве 229.

На собраниях бедняцкой группы по вопросу хлебопечения пред. колхоза — кандидат партии Рема заявил: «Хлеб являлся вынужденным, всего же колхозников вывозить не собираюсь, если же на нас будут оказывать, мы должны встать с вами и топором».

Секретарь группировки Панченко делал такие кулацким колонизации: «все зависит от самих крестьян; мне, как коммунисту, надо выступать на яву, но если крестьяне будут не думать и откажутся от явы, им ничего не скажут».

Эту же Панченко покрывал амбаровыми амбарами, производившими тайный сбор, а в целях неуплаты на селе, жалкой установил контроль всех отравляющих из сел...

Как теперь установлено, Панченко является сильным мажором, служил в армии в караульном отряде, после перешел в Петлюру.

Балованский район
Вскрыта группировка, состоящая из пред. колхоза Шевцова — члена партии, амбара Колосова, колхозника Панченко, секретаря...

«У 1932 році врожай був непоганий — середній, як кажуть. З тихого радістю поглядали селяни на свої лани — уродив Господь — буде віддати “продподоток”, та й діткам вистачить до нового хліба. Та не так сталося, як гадалися.

В серпні “довели до двору” норми здачі хліба, городни та інших сільськогосподарських продуктів. Переважна частина селян виконала ці норми. Десь у жовтні пішли по селу уривожні чутки, що має бути “спущений” додатковий плян хлібоздачі. І справді, за якийсь тиждень приїхали районіві

працівники й оголосили додаткові норми здачі сільсько-господарських продуктів, розміром 50 відсотків основної норми. Загомоніли люди, як бджоли у вулику. Заможніші здали додаткові норми, бідніші почали ховати свої невеличкі запаси. Прихували десь у сараях, під печами — де ж ти його більше сховаєш? Понаїжджали в село упновважені “по выкачке”. Організовано бригади з комсомольців та активістів. Пішли повальні обшуки. Комсомольські бригади, озброєні спеціально виготовленими залізними шупами, в супроводі міліції та НКВД-стів, ходили від двору до двору, перевертали все в коморах, у скринях, на горіцях, в льохах, зривали половиці в коморах, вистукували мо-

лотками печі, стіни, долівку в хаті. В сараях, у хаті, в садку пробували цими залізними шупами — чи не прикопано де хліба в землі. Подекуди знаходили.

На початку січня тридцять третього року оголошено ще один, третій плян здачі “мишків” сільсько-господарських продуктів. Виявлення, або, як тоді казали, “викачка” мишків тривала аж до весни. Забирали все, що тільки можна було їсти — навіть стару макуху, що її тримали для корів. У мого двоюрідного брата знайшли, захвану під комору, літрову пляшку з пшоном — забрали. У сусіда знайшли гелік, у якому було прикопано під мисником три-чотири кілограми гречаної крупи — забрали».

16

Наступно — у травні, коли ще несли хліб в сарай. І вийшов з сарая новий відом отходок.

Пред артемі Шеневі предлажи колокони хліба — казавіть не вымолит плави, вот в Шеневі артемі не вымолит хліба, и вы нечего не давати, вы только не будите.

Колхоз «Червоны партизан»

(Львівська область)

Науміко — бунтар, був, лєтаториши. Шестова — бунтар, був, гетманік, Байда — сечетова, був, лєтаториши, Новиченко — сечетови, першочини, вместе с пред. колхоза Приховано — членом парти, систематически расхищали хліб. Расхищали ссене 500 пудов. Этэ же группа призвана в организмованую выстулати против хлібозаготовок.

Колхоз «Коммунар»

(Харківська область)

Правление колхоза, совместно с секретарем партрутки Черемномов, пред. сельсовета Шукренко — кандидатом парти, активно противодействовало выполнению плана хлібозаготовок.

Значительное количество хліба не учтено. В отходах содержится до 50% зерна. С целью создать видимость отсутствия хліба, колхозники сверх нормы вывозили 2.700 пудов зерна.

Члены правления выступили открыто против принятия плана, разлагали действия план колхозников, которые под влиянием их действий пробовали расхищать хліба, уговаривая их работать, что всухопутно предлагали для расхищения хліба, в отходах, в которых, как потом оказалось, содержалось свыше 50% зерно хліба. После провоза хліба в отходы в течение двух дней колхоз вывезло с 32 до 93% хліба.

Колхоз «3-й решающий»

(Харківська область)

Правление колхоза, состоящее в большинстве из кулаков, вместе с председателем был лєтаториши Дмитренко, вместе с секретарем Вячесла Велем, систематически расхищали в расхищали хліб, если учтено за срием хлібозаготовок, провозили колхозники на открытые участки вывозу хліба.

На протяжении длительного периода хліб систематически расхищали и вывозили колхозники в неограниченном количестве, сверх нормы хліба, если учтено за срием хлібозаготовок, вывозили свыше 4.200 пудов. С целью отвлечь сарай хліба вместе счтено срием колхозников за невыполнену на работу в этот отпави хліба. В сачу вывозили колхозники в течение трех дней был вывезено 80%.

Колхоз им. «Маяков»

(Сергійська район, Одесской области)

Правление колхоза, состоящее в большинстве Дмитренко Яковлева был кандидатом банды Гитлеровская — Травни парти, в колхозе Сидина — с членим срием хлібозаготовок активно противодействовало выполнению плана. Основная часть зерна оставалась в сараях. Организацией для обмота бригада из

бывших политбандитов, под руководством Сидина, оставшая в сараях до 50% зерна. Поступавшие из-под молотилок зерно расхищались.

Все арестованы.

«Прибулгийский Коммунар»

(Первомайский район, Одесской области)

Пред. правления Щегельников — был, лєтаториши, Таранченко — в прошлом связан с с.р.р., Сулякин — кулак, лєтаториши вел систематическую агитацию среди колхозников за неслуч хліба, применял различные методы воздействия вынуду хліба.

Пред. правления неоднократно применял «Колхозники» заставит голодать крестьян. Этими агитация убито 2.500 пудов хліба. Все арестованы.

Львовский район

(Одесской области)

Из местного колхоза расхищено и расхищено свыше 2.000 пудов зернохліба. В хлібах учтено в пред. колхоза и секретаря хліба вместе с кулаками.

При обходе у пред. колхоза обнаружено 32 пуд. чистотростной пшеницы. Вывезли такой обмот с 300 пуд. зернохліба.

С. Суровина

(Полтавский район)

Пред. колхоза Дмитренко был, лєтаториши, развратник, пред. кооператива Тулима, агитуют банды Велемного, секретарь партией Вячесла Велем, пред. сельсовета Голяуко — кулак — расхищали 4.000 пудов зерна, способствовали профинансированию в колхоз кулаков, которые вели агитацию против колхоза, за срием хлібозаготовок.

Кулацкие засилье в колхозе помешало за собой ряд завалов и ввоза до последнего. Несмотря на вмешательство милиции в 6.000 пудов, привезли в хліба не вывозило хліба.

Считаю необходимым привести ряд фактов, свидетельствующих не только об оппортунистическом настроении районных работников, но и о систематическом расхищении колхозно-государственного имущества, но в ряде случаев способствующих организованному саботажу и срием хлібозаготовок.

Упомянутым Брагильского РИК — член правления райколхозсоюза Гава, проследил обмолвлено в с. Грабоваца 315 мешков. Вывезено план хлібозаготовок по этому селу на 21%.

Зав. райседа — член правления районколхозсоюза Полюшко — член парти, находилась 3 месяца в ссылке ссене, вывезла план хлібозаготовок на 32%.

Объясняют это тем, что эти упоминание члены бывших ведомств, так, что хліба нет, план по колхозному и единоличному сектору можно вывозить только за срием хлібозаготовок. Эти настроения передаются партийно и колхозному активу этих сел, которые мешают работе хлібозаготовок.

После проведения советской работы с колхозниками и колхозными активом колхозно-государственный план по этим селам выполняется в 100%-ну. Районное управление Брагильского района, Винницкой области, а также пред. райми-

17

польство, был секретарь райпарторгана и зав. райседаком, — ретина между собой обеспечить в первую очередь хліба районной центр брали, путем дезорганизованных заготовок среди колхозов района и увеличением поступления зерно на мельницы, для чего с самого начала хлібозаготовительной кампании было разработано специальное задание хліб всем, был срием от сельсовета о выполнении план своих обязательств по сдаче хліба.

Это привело к тому, что тырдагачи и систематически брали хліб своего хліба прямо из-под молотилок операторов на мельнице и везли меру обмоту на мельницу.

С РИКом пред. колхозом было договорено о дезорганизации заготовке ссене, оформившись пшеницы, за что, в виде компенсации, им были срием планы хлібозаготовок, путем применения кулацких и льготного снижения «затоготов» простояности, велется следителем.

Зав. орготделом РИК Еременко, приарестован для проведения хлібозаготовок, в селу Давыдовка, применил похотную деятельность. За 5 дней его пребывания в селу было затоготово 6 пуд. хліба.

Еременко самовольно оставил ссене, явился в РИК и сдал свой партийный, мотивируя свои поступки несогласием с линией парти на слес. Инструктор РИК Шеневі Еременко записал в РК отчет контролезаписи, которые ведут партийку тем, чтобы избежать недовольства крестьян. Навя руководителем партиорганизации отпави от мяса и не знает истинного положения на селу.

Еременко арестован.

Васильковский район

(Киевская область)

Работает идет последние по вывозу хліба колхозники. Характерна засоренность районной руководящих классов «жидким» элементом рай. райколхозсоюза был Манжель, а прошлым секретарь Евлаховского губколхозсоюза ЗИК был, пред. РИК — ветландиш и хлібозаготов. Фотка, арестовывались за контроль за организацией деятельности. Его брат, член колхоза, расхищали. Пред. райпарторгана Чернуха — сын хлібозаготов. Кулака. Большинство предств района являются бывшими лєтаториши, мажорантами и кулаками.

Ново-Подоляк

(Одесской области)

Секретарь РИК Сидина и фосфорирование хлібозаготовок мер не принимает. На одном из заседаний бюро РИК он заявил: «хліб мы не вывезем ссене, хліба на колхоза, в вывезем позже, но чтобы исторские были сорпенте». Сидина согласился с этим заявлением. Заготовки члена парти Дюрохова об отпави

ске его из района при этом условии, если ни обеспечит организмованую работнику белим зерно. Дюрохов это условие принял.

Зав. орготделом РИК Дитяковский и пред. райпарторгана Сидина дезорганизованы на работу. Пред этим они заявили: «хліб у двора здесь находится, в мы не на таков. Эдаким по перевозке, как лет хлібозаготовок и других сельхозугодий».

Межский район

(Днепропетровский район)

Упомянутый РИК Еременко, член правления в 1925 года, арестовывался для проведения хлібозаготовок в с. Скальце, заявил о том, что на него было произведено вооруженное нападение двух ивановских, которых в него стреляли и ранены в руку. Проверкой этого факта было установлено, что Еременко сам себя ранил с тем, чтобы получить возможность освободиться от работы по хлібозаготовкам.

Оржицкое арестовано.

Районные упоминание, вместе практической работы по организации хлібозаготовок, мобилизации колхозного и партийного актива на выполнение срием и учетных планов, в ряде случаев ограничиваются «глобой агитацией», совещаниями, «выкачкой» — отсуживанием по селам и колхозам.

Между тем опыт, проведенный ГПУ УССР 17 декабря с.г. по арестован и оказавшее реальную помощь в выполнении плана по отдельным колхозам Харьковской и Днепропетровской областей, что после того, как в эти колхозы были командированы члены, которые, исходя из интересов колхозников и интересов зерна, оказали практическую помощь по организации обмота и вывоза хліба — хлібозаботы по этим колхозам в течение двух дней вывезли в 50—60% до 95—100%. Длительное время колхозы находились упоминание по хлібозаготовкам, и хліб почти не поступал.

В настоящее время мы продолжаем работу по дальнейшему развитию поставленных организмованых и учетных, всесторонней мобилизации организмованых центров.

Мобилизация всех членской аппарату для оказания всемерной помощи партийным организациям по выполнению хлібозаготовок и вывозу хліба является оперативный удар по всем саботажным выношению, хлібозаготовительного плана.

Общеполномоченный ОГПУ на Украине В. Вальчицкий.

23 декабря 1932 г.

Уповноважені з хлібозаготівель у с. Ново-Красне Арбузинського району.

- Село Верки — Павлоградського району
Село Гаврилівка — Меміського району
1. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — АПОСТОЛІВСЬКОГО РАЙОНУ.
 2. КОЛГОСП «ЧЕРВОНЕ МОЗАЧІВ» — АПОСТОЛІВСЬКОГО Р-НУ.
 3. КОЛГОСП ІМ. ШЕВЧЕНКА — БЕРДІУХІВСЬКОГО РАЙОНУ.
 4. КОЛГОСП «ЧЕРВОНІ СІГ» — БЕРДІУХІВСЬКОГО РАЙОНУ.
 5. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — ЗАРІВСЬКОГО РАЙОНУ.
 6. КОЛГОСП ІМ. ЧУХАРЬ — ВАКУЛЬСЬКОГО РАЙОНУ.
 7. КОЛГОСП ІМ. СТАЛІНА — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 8. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 9. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 10. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 11. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 12. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 13. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 14. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 15. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 16. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 17. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 18. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 19. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 20. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 21. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 22. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 23. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 24. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 25. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 26. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 27. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 28. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 29. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 30. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 31. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 32. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 33. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.
 34. КОЛГОСП «КОМІТЕР» — В. СІДЦЬКОГО РАЙОНУ.

ЧОРНА ДОШКА

1. СЕЛО ПІСКИ.
2. КОЛГОСП «НОВЕ ЖИТТЯ», ДОБРІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ.
3. КОЛГОСП «СХІД», К-МИКОЛАЇВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ.
4. КОЛГОСП «МОДЕЛЬНИЙ ЦЕХ», Н-СЕРГІЄВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ.
5. КОЛГОСП «14 РОКОВИН ЖОВТНЯ», БАРМАШІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ.
6. КОЛГОСП «ЧЕРВОНА УКРАЇНА», ПРИВІЛЬНЯНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ.

В КОЛГОСПАХ ЧОРНОЇ ДОШКИ

1. Припинено кооперативну, державну торгівлю. Висвільнено з кооперативу, в тому числі скринки, гас вивозно до тих колгоспів, що сумлінно виконують хлібозаготівлю.
2. Накладено арешти на поточні розрахунки цих колгоспів у філії Держбанку.
3. Припинено кредитування цих колгоспів. Стягнута вся заборгованість держбанку з колгоспів, колгоспів і їх господарств, які вилучені з колгоспу за останній час.
4. За саботаж та злісне невиконання державних завдань хлібозаготівель, філіалу колгоспу «М-Дж», Н-Бердівського р-ону, затримано в кооперативі хліба на 15 місяців, а саме 56,62 центів, стягнуто 55,70 центів.
5. Колгосп «14 річчя Жовтня» штрафований в 64,98 цвн, «Червона Україна» в 120,16 цвн., «Схід» в 71,47 цвн. Всіх штрафів по цих колгоспах стягнеться в порядку стягнення заборгованості.
6. Заборонено колгоспникам, цих колгоспів робити операції з зерна на вивоз.
7. Хліб, що одержали колгоспники в разі над природної врожайності зерні 10 відст. до обмоту, стягнеться їм на заповнення одомашніх.

Чорні дошки Дніпропетровщини в газеті «Зоря», 1 січня 1933 р.

Увечері 30/ХІ організувати по робітничих клубах, сільбудках, хатах-читальнях інтернаціональні вечори, присвячені фестивалю над політичними капіталу та інтернаціональну вважу в них і з акордонними революційними та Мадридськими організаціями.

Підготовку до інтернаціонального дня провести під озвученням дального поглядом змінення організації та інтернаціонально-виховачої роботи МОДР'у, зміненням МОДР-осередків та надання більш сталих та поглядних форм праці в справі інтернаціонального виховання працюючих мас.

Перебіг підготовки до інтернаціонального дня та його проведення висвітлити в міській, районній і севрідській пресі та в газеті "Харківський Пролетар".

26. РІШЕННЯ ОКРЕМА ПАПКА.

від 26/ХІ-32 р.

27. Про заготівлю хліба в колгоспах, що виконали річний план хлібозаготівель. /т.Терехов/

1. Доручити т. БЕЛЯЄВУ, взяти під особе керівництво і контроль заготівлю хліба в колгоспах, що виконали свій річний план, а також у колгоспників, що виконали план хлібозаготівель і мають лишки хліба по трудовим.

2. Т.т. НАСОВ і ПОЛТОРАШКОМУ накреслити райони і колгоспи, де проводити заготівлю хліба в колгоспах що закінчили план хлібозаготівель накреслюючи в першу чергу ті райони і колгоспи, де найбільш до кінця виконання річного плану хлібозаготівель.

3. Мати на увазі ряд фактів, що в колгоспах, де незадовільно виконується план хлібозаготівель у деякій частині колгоспників є хліб в сядишних подіях, треба познати заховувати все одержане ними з сядишних земель зерно в разі над натуральної врожайності по трудовим, з вилученням виданого вільного хліба на виконання плану хлібозаготівель.

28. Про остан обмолота по районах: Велки, Близнюки, В. Писарівка, Зміє, Оржиця і Золочів. /т.Терехов/.

Констатуючи виключно незадовільний стан на 23/ХІ обмолоту по районах: Велки, Близнюки, В. Писарівка, Зміє, Оржиця, Золочів, де обмолочено всього від 57 до 70% вміральної площі, при середньооблавному відсотковій обмолота - 87,4%, обкм ухвалено:

Рішення Харківського обкому КП(б)У від 26 листопада 1932 р. про вилучення хліба в колгоспах і в селян, що виконали річний план хлібозаготівель. Яскравий приклад зумисного характеру Голодомору.

Вбивство голодом. Третій етап

Голові Михайлів сільради
Сільради м. Сіверото 94
Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Лист т. Постишева ДО ГОЛІВ СІЛЬРАД.

Дорогі товариші!

На вас покладено відповідальність за збирання хліба в одноосібному секторі й за здачу хліба одноосібниками державі.

Виконання липневого плану хлібоздачі державі по одноосібному сектору, через вашу бездіяльність, є під загрозою зриву.

За законом про хлібоздачу ми зобов'язані одноосібно господарства, які не виконали своїх зобов'язань у здачі зерна державі на визначений строк по місяцях, судити за 61 арт. кримінального кодексу.

Але ж ви думаете залишитися осторонь. Нічого схожого. Вас будемо карати за бездіяльність. Ви створили п'ятидвірки, десятидвірки, виділили вповноважених і плююли на них, замість стежити й перевіряти, як вони працюють.

Погано працюєте, формально ставитеся до справи. Будете ви відповідати передусім за провал липневого плану хлібоздачі по одноосібному сектору.

Пропоную вам найпізніше 5-7 серпня закінчити липневий план хлібоздачі державі по одноосібному сектору, інакше застосовуватимемо 61 арт. до одноосібників, які не виконали плану. Каратимемо й вас безумовно.

Привіт!

П. Постишев.

30 липня 1933 р.

Відання Харківського Обкому КП(б)У.

ТІЛД-УСРР-УЛТ, Газета-журналів фонд ім. В. Блаженця. Зак. 236-400

Ультиматум П. Постишева головам сільрад щодо посилення хлібозаготівель, липень 1933 р.

Організатори геноциду Л. Казанович, Й. Сталін, П. Постишев у січні 1934 р.

Наприкінці січня 1933 р. організатори геноциду перейшли до реалізації фінального етапу свого плану. Головними завданнями були: 1) добити непокірних; 2) забезпечити весняну посівну; 3) замести сліди злочинів.

Ці завдання покладені на П. Постишева, якого 24 січня 1933 р. призначено фактичним керівником УСРР на посаді другого секретаря ЦК КП(б)У.

22 січня 1933 р. директивою Й. Сталіна було заборонено виїзд селян з території УСРР і Кубані в інші місцевості Радянського Союзу. Українським селянам припинили продавати квитки на залізничний і водний транспорт. Підрозділи ГПУ заблокували дороги. Тих, хто встиг виїхати, заарештовували та повертали назад. Тільки за перші півтора місяці дії цієї директиви затримано майже 220 тисяч селян. 3 них понад 186 тисяч силоміць повернули у села, де вони були приречені на голодну смерть. Пізніше заблокували дороги до міст, щоб не пустити до них тих, хто голодує.

Антон
1933р. листав з днів. Об'їздив м. оторожні
вредило III бригади щодо посівки вилучив
на колосистий пиві; Як зрівав колоски
Колосистик Галенка Валент Памрвол
Івартів. Чимось видвано одна Гресь
Греська Липина; Хмунтик Колосків,
Як в'їздвані з липника і колоски
цели. Колоски ці він зрівав на
будинку своїм пиві. літрово 0,50 руб
Як вказавось зрівав на 200р
щодо скляркою щодо одна рік
шматочком Галенка, про відно-
вляючості
Об'їздив С.Т.Галенка

УБЕЖАНСЬКИЙ РАЙОННИЙ ПАРТИЙНИЙ КОМІТЕТ.

СЕКРЕТАРЬ ЦК КПС(У) М. Витязь

12-го марта в беседе с одним членом партии я узнал, что ей пом. прокурора нашего района - член партии тов. ЯЛИЧЕВА, она же член ВММЖ"а рассказывала, что в селе Чабанювка на ее глазах от голода умерло 16 человек и никто трудов не приносит по несколько недель.

В беседе с тов. ЯЛИЧЕВОЙ, специально об этом ничего не говорилось. В тот же день мною было поручено Р.К. немедленно рассмотреть этот факт в селе.

После этого Вам материал "о голодающих" застуживает того, чтобы с фактах изложенных в материале знали бы тов. члены партии нашей организации и как нужно бороться с голодом даже какой-то члена партии, ибо мной был четенько с партией тем в кармане являється одним с'ягненим посіятеlem конспіраційної агітації.

ЯЛИЧЕВУ из партии мы выключили. С работы остранили. По-оставили вопрос о выводе из членства ВММЖ"а.

Наши секретари партійцев по этому вопросу просимолурированы и просинформированы, как учителя голодающих и как рас-блачать кулацкую агітацію мы им рассказывали.

Старшими колхозниками, находящихся в тяжелом положении, мы поспешаем.

Мы поспешали ряд колхозов, где распространяют слухи о по-суде и установили, что колхозники, находящиеся действитель-но в тяжелом положении насчитывается единицами.

16/II-33. г.

Секретарь ЦК Витязь / ВАРНАВУХИНА

*Справочник
Земля Окра
Витязь*

Лист секретаря Рубжанського РПК про виключення з партії і звільнення з посади помічниця прокурора району Яlichevo за розмови про голод, березень 1933 р. Приклад реакції режиму на поширення правди про Голодомор.

52/25. - Вопрос Днепропетровского обкома.

Отпустить 200 т. пудов зерна (рожь) в распоряже-ние Днепропетровского обкома и облисполкома на про-дольственные нужды рабочих совхозов, МТС, МТМ, а также партийного и беспартийного актива нуждающихся колхозов.

Вписки посланы: т. т. Чернову; Хатаевичу-шифром.

53/26. - Вопрос Одесского обкома.

Отпустить 200 т. пудов зерна (рожь) в распоря-жение Одесского обкома и облисполкома на продоль-ственные нужды рабочих совхозов, МТС, МТМ, а также беспартийного и партийного актива нуждающихся кол-хозов.

Вписки посланы: т. т. Чернову; Вегеру-шифром.

Із лютого 1933 р. Україні по-чинають виділяти допомогу — ви-біркову і недостатню. Вона спря-мована не на подолання голоду і порятунок українців, а на забез-печення виробничих потреб у ході посівних і збиральних кампаній. У першу чергу допомога призна-чалася партійному та комсомоль-ському керівництву, активістам. Якщо продовольство надходило до села, його використовували лише для громадського харчування тільки тих колгоспників, котрі ви-

ходили на роботу. Знесли, старі, а також селяни-одноосібники не отримували допомоги. Відповідно, смертність серед українських се-лян невпинно зростала.

Режим усіма силами нама-гається применшити масштаби голоду, називаючи його «продо-вольчими труднощами». Влада ка-тегорично не допускає поширення інформації про опухання і масову смертність в українських селах і містах.

М. Скрипник, нарком осві-ти УСРР. У 1933 р. у рамках антиукраїнської кампанії, розпочатої П. Постишевим, вину в усіх проблемах при-писували «контрреволюцій-ній» діяльності українських націоналістів, що гуртувал-ися навколо М. Скрипника. Його звільнили з посади, по-чали цькувати у пресі. Не ба-чачи іншого виходу, Скрип-ник вчинив самогубство у липні 1933 р.

Витязи із Постанови По-літбюро ВКП(б) про нада-ння допомоги окремим об-ластям України, 6 лютого 1933 р. Спеціально підкрес-лено, що допомога призна-чається для партійних і безпартійних активістів колгоспів.

Представник Харківського райкому партії дає консультацію з питань підготовки до чистки партії, м. Харків, 1933 р.

Співробітники Конотопського ГПУ, 1933 р.

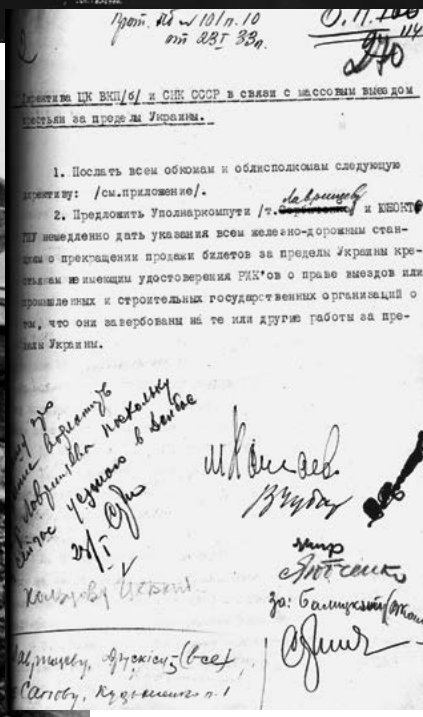
З другої половини 1933 р. у вимерлі з голоду села України починають переселяти колгоспників із російських областей і Білорусі.

Одночасно режим намагається приховати масштаби свого злочину. Книги реєстрації смертей за 1933 р. вилучають із сільрад.

У 1933 р. П. Постишев проводить масштабну кампанію «очищення» України від «петлюрівців» і «українських націоналістів», яка є складовою плану винищення української нації. Тогочасний розмах політичних репресій в Україні порівняний з Великим терором 1937-1938 рр. За офіційними даними, в Україні у 1933 р. було арештовано більше людей, ніж у 1938 р. Тож у січні 1934 р. П. Постишев звітував, що «минулий рік став роком розгрому націоналістичної контрреволюції».

Околиця м. Харкова, 1933 р.

Результат комуністичної соціальної інженерії. Доля однієї із сімей України у 1933 р.

Директива ЦК ВКП(б) і РНК СРСР про заборону виїзду селян з України 23 січня 1933 р., якою українців позбавляли можливості порятунку в неохоплених голодом регіонах імперії.

4. Принять меры к прекращению продажи билетов за пределы Украины крестьянам не имеющим удостоверений НКВД о праве выезда или промышленным и строительных государственных организаций о том, что они завербованы в те или иные работы за пределы Украины. Ответственность за выполнение даны по линии УНКВД и транспортно-гужового ПТУ.

5. Сообщите не позже 6 часов вечера 24 января коротко фактическое положение с массовым выездом крестьян по этой области.

СЕКРЕТАРЬ ЦК КП(б)У
ПРЕД. СНК УССР

И.В. Сталин
В.М. Молотов

И.В. 1933 г.

Сталінська пропаганда і реальність

ОБЛАСТНОЕ УПРАВЛЕНИЕ
 НАРОДНО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО УЧЕТА
 20/IV-1934 года
 № 41

ВОЛЫ ПРЕДКАТЕЛЯМ ГОРОВОЕТОВ И РИДУ
 52

Регистрация актов гражданского состояния производится в сельсоветах и ЗАГСах системно и все отражается на результатах учета естественного движения населения.

В ряде с/советов, по сведениям в Облкомитет в руках классико-праведных элементов-кулаков, петлюровцев, административно-исполнителей и т.п.

В результате, имеются случаи, когда умершие зарегистрированы на 2-х карточках, зарегистрированы умершие живые преступные элементы, делаются подделки и исправления в книгах и, даже наблюдаются случаи в некоторых сельсоветах, Иргонский район, когда утеряны книги регистрации смертей, возмощно, для конит-господомовых. Искри.

В ряде сельсоветах по постановке даже записи в книгах ведутся небрежно: часто нет подписи заявителя, подписи должностных лиц /председателя и секретаря/, первоуточна кумерщина, искажаются прописки, записки книги на столах, обидки, сведения записи в том же порядке. Кроме искажения актов большинство с/советов несвоевременно присылают в Райисполком для РИДУ. Все это создает благоприятную почву для всяких злоупотреблений и кредитных хищений. Таким образом, нетерпимо.

Целью в/исполкома является активное вмешательство в дела постановки регистрации актов гражданского состояния в сельсоветах и учета естественного движения населения по зарегистрированным актам в РИДУ.

Областной Исполнительный Комитет требует от Вас очистить сельсоветы в ЗАГСах от классово-враждебных и чуждых элементов, установить регулярно наблюдение за делом регистрации актов. Для этого организуйте сплошную проверку по всем сельсоветам района всех лиц, кому фактически получаются записки в книгах ЗАГС и высылите, как поставлено в дело регистрации.

Все книги регистрации смертей на 1933 год, и за 1932-ой, начиная с ноября месяца Областной Исполнительный Комитет требует до 25-го сельсоветов и переплат для хранения в Секретную Часть Райисполкома.

В дальнейшем вы должны не ослабить внимания к постановке учета естественного движения населения в РИДУ, проверить своевременно результаты учета.

О принятии Вами мерх ОБК просит сообщить.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ХАРКОВСКОГО
 ОБЛАСТНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА - ЗАГСА

ВРЪД НАЧАЛЬНИКА ОБЛУКИ - ТОХЕРЯ

ВЕРНО: *М. Улюга*
Д. Замислав
В. Катков
В. Минин
 24/IV-33

Обедено 64 экз.
 расч. расписки при
 оригинале.

Таємне розпорядження Харківського обласного управління НГО про вилучення книг реєстрації смертності за листопад 1933 – грудень 1933 рр. із сільрад.

Харківщина, 1933 р.

Голодні селяни залишають село заради пошуку їжі в місті, 1933 р.

Взм

Совершенно-секретно.

с. с. с. р. МП(З)-2.

ОБЪЕДИНЕННОЕ
УПРАВЛЕНИЕ
СОВНАРКОМЕ
О. Г. П. У.

№ 94334/2

27-го декабря из ЦЧО отправлен последний эшелон переселенцев колхозников на Украину. Всего с 12-го ноября с.г. отправлено 80 эшелонов, в составе 3488 вагонов. В эшелонах отправлено 4300 хозяйств с общим количеством едоков 25958, из которых 15242 взрослых и 10716 детей. Количество вывезенного переселенцами скота и птицы таково: лошадей 2329, коров 3472, мелкого скота 3614 и птицы 19816 голов.

В ближайшее время выясняем спецсвязью о ходе подготовки к отправке (в количестве 3000 хозяйств) второй партии переселенцев.

МП ОГПУ по ЦЧО (ДУКЕЛЬСКИЙ) -
НАЧАЛЬНИК СПО ПН (РЕВЯНОВ)

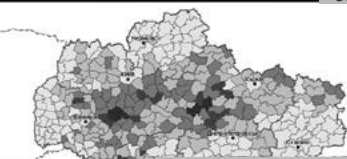
Телеграма про відправку переселенців із Центрально-Чорноземної області у вимерлі українські села, грудень 1933 р.

Жнива геноциду

Жнива геноциду

Вимерле з голоду село на Харківщині, 1933 р.

Померлий від голоду на вулиці Харкова – столиці УСРР. Фото інж. А. Вінербергера, 1933 р.

Голодомор забрав мільйони людських життів. На жаль, страшні обставини злочину унеможливають встановлення точної кількості смертей невинних людей і вичерпного поіменного списку жертв.

Для України 1933 р. став часом національної катастрофи, наслідки якої відчуваємо донині.

Наслідком злочину геноциду, окрім фізичного вбивства мільйонів людей, стало руйнування традиційного українського устрою життя.

Голод став зброєю масового біологічного знищення українців, на довгі десятиліття порушив наш природний генетичний фонд, призвів до морально-психологічних змін у свідомості нації.

Внаслідок геноциду українське суспільство, за висновком Дж. Мейса, стало і значною мірою залишається травмованим постгеноцидним суспільством.

Околиця м. Харкова у 1933 р.

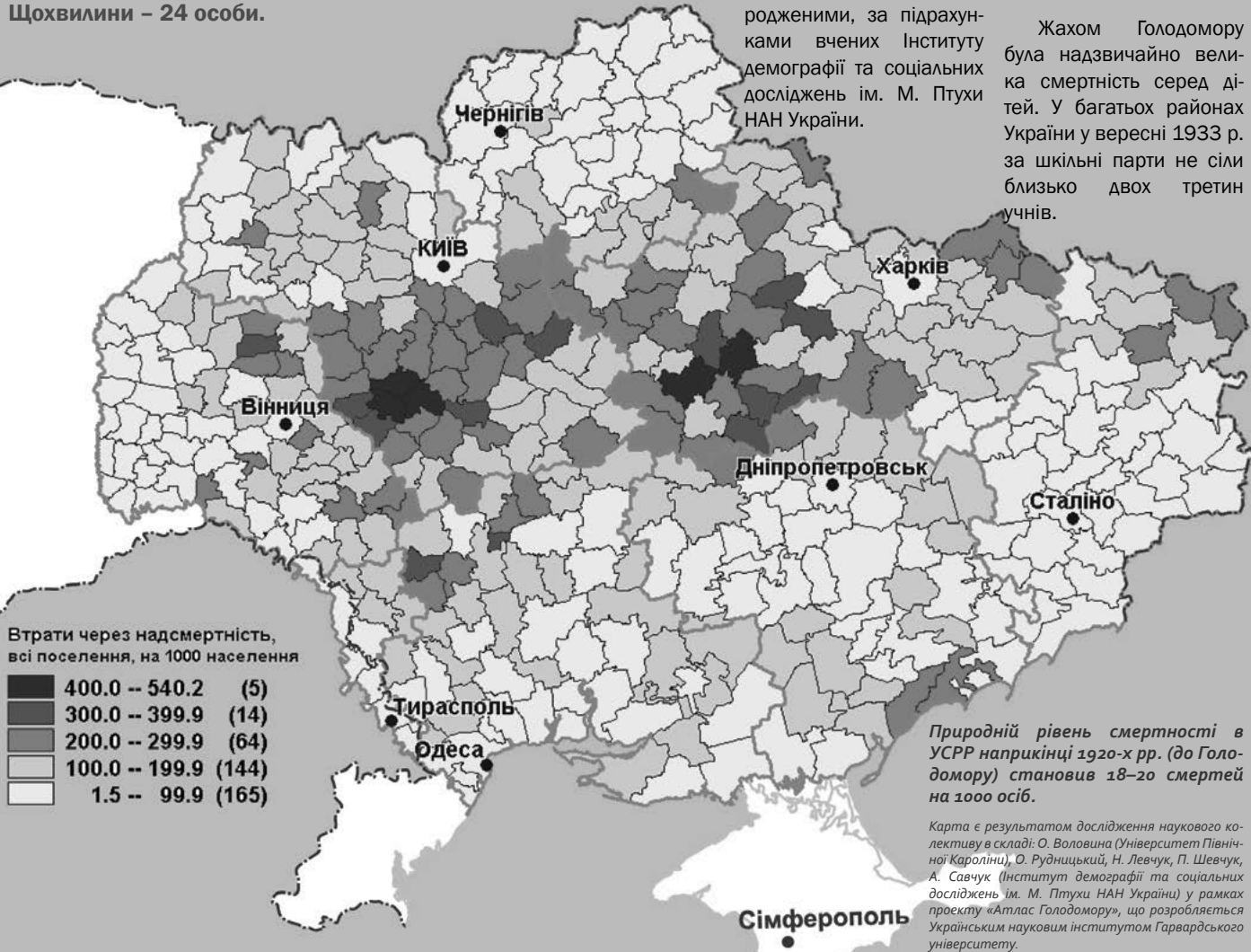

У червні 1933 року в УСРР помирали:

Щодоби – 34170 осіб;

Що години – 1420 осіб;

Щохвилини – 24 особи.

Втрати населення України внаслідок Голодомору становлять 4,5 млн осіб, зокрема 3,9 млн осіб через надсмертність та 0,6 млн втрат ненародженими, за підрахунками вчених Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України.

Найбільш масова смертність в Україні припадає на середину лютого – липень 1933 р. За цей час померли понад 3,2 млн осіб.

Жахом Голодомору була надзвичайно велика смертність серед дітей. У багатьох районах України у вересні 1933 р. за шкільні парти не сіли близько двох третин учнів.

Природний рівень смертності в УСРР наприкінці 1920-х рр. (до Голодомору) становив 18–20 смертей на 1000 осіб.

Карта є результатом дослідження наукового колективу в складі: О. Воловина (Університет Північної Кароліни), О. Рудницький, Н. Левчук, П. Шевчук, А. Савчук (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України) у рамках проекту «Атлас Голодомору», що розробляється Українським науковим інститутом Гарвардського університету.

Запис акту про смерть 19-річного Андрія Остапенка у травні 1933 р., із зазначенням причини смерті – «українець».

34

Починається рада Львівська району 15 травня місяця 1933 р. № 423
180

1. Прізвище померлого Остапенко Лого ім'я Андрій по-батькові Севи

2. Де постійно жив (місце роботи та села або міста, вул., буд. №) С. Пугачів

3. Помер(ла) 15 травня міс. 1933 р. 4. Чоловік, жінка (підкреслити)

5. Вік 19 (скільки повних років мав) 19 років

6. Для дітей, що померли, не дошки до 1 р., точно зазначити: а) народився _____ міс. 1933 р.
 б) якщо у матері була померла дитина: перша, друга, або _____ в) батьки дитини живуть укупі, чи може розійтися, батько помер, позначив родину, розлучався тощо _____ рік(ів) матері _____

7. Громадянство померлого Українське 8. Національність Українська

9. Родинний стан померлого: подружжя, діти, удовиця (а), одружений (а) (підкреслити)
Немає родини

10. Чи влобував прожиток сам, а як по сам, то хто утримував Немає родини

11. а) Ресурси, приносил, посада та спеціальн. за ним.
 б) Якщо жодн. не коштує державн. чи громадськ. організації, зазначити на ім'я саме (посібн. селянського господарства)
 в) Якщо жодн. не коштує, а тільки на ім'я, зазначити, чи коштує, а якщо не коштує, то що.

12. Стан за заняттями: робітник, служб., ремісник, устаткований (а), артист) чи ін., торговель, подвійн. у закладі, який коштує державн. чи громадськ. організації, або господарств: одноосібник чи член кооперативу, кол. артілі, СЗЗУ

13. Назва підприємств, установ чи закладів, зазначити чи яке підприємство, де працює, служив або працює

14. Де помер (удома, в лікарні, дит. домі тощо) Селищі Якщо вдома, то чи користувалися лікарською допомогою померлого (так, ні) 15. Причина смерті—зазначити докладно: Українська

Додано літ. зрешку домашню № _____ Чи може запис укладено на оголошеного від суду за померлого (так, ні)

Померлі від голоду на вулицях Харкова – столиці УСРР. Фото інж. А. Вінербергера, 1933 р.

Могила Костянтина Боканя. Напис на могилі: «Помер 30 червня 1933 р. в полі від непосильної праці в колгоспі і недоїдання». Фото батька Костянтина М. Боканя, м. Батурін.

Із щоденника жителя с. Леб'яжого Чугувського району Харківської області Н. М. Білоуса

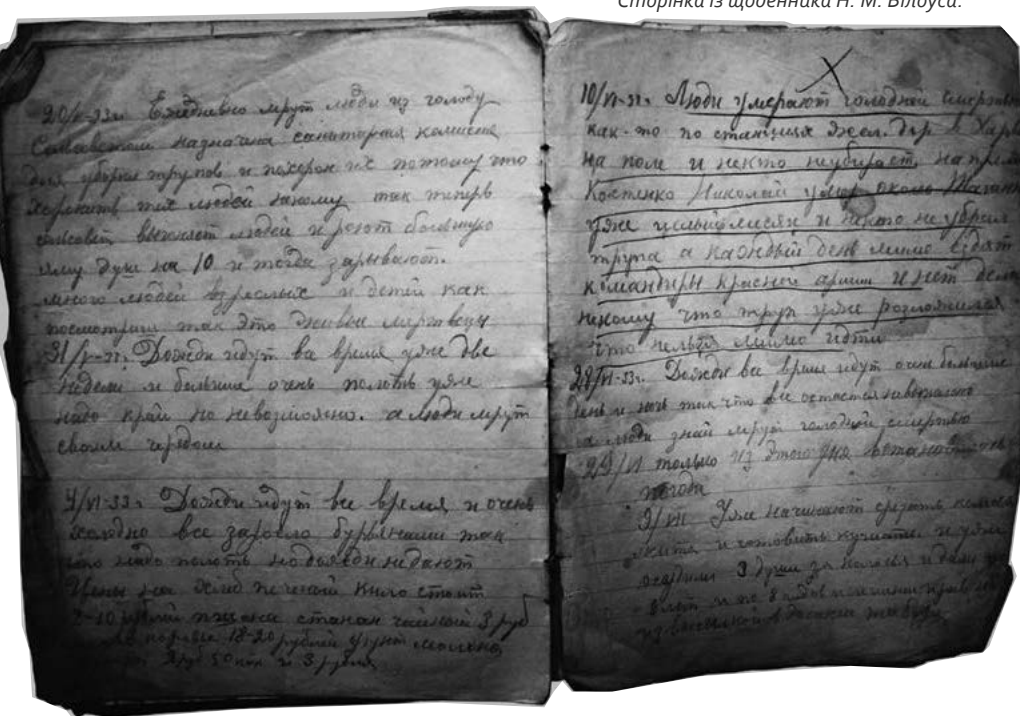
«20/V-33 р.

Щодня мруть люди з голоду. Сільрадою призначена санітарна комісія для прибирання трупів і похорону їх, тому що ховати тих людей нема кому, так тепер сільрада виганяє людей і риють велику яму душ на 10 і тоді заривають. Багато людей дорослих і дітей, як подивися, так це живі мерці...

10/VI-33 р.

Люди помирають голодною смертю як от по станціях залдор. в Харкові на поле і ніхто не прибирає. Наприклад Костенко Микола помер близько Таганки вже цілий місяць і ніхто не прибрав трупа а кожен день повз їдять командири Червоної армії. І немає діла нікому що труп вже розклався що не можна повз йти».

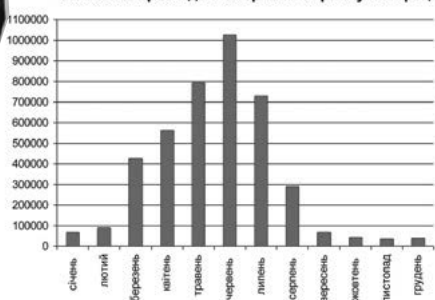
Сторінка із щоденника Н. М. Білоуса.

Чисельність померлих в Україні

Помісячний розподіл померлих в Україні у 1933 році

Розрахунки Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

Протести 1932—1933 років

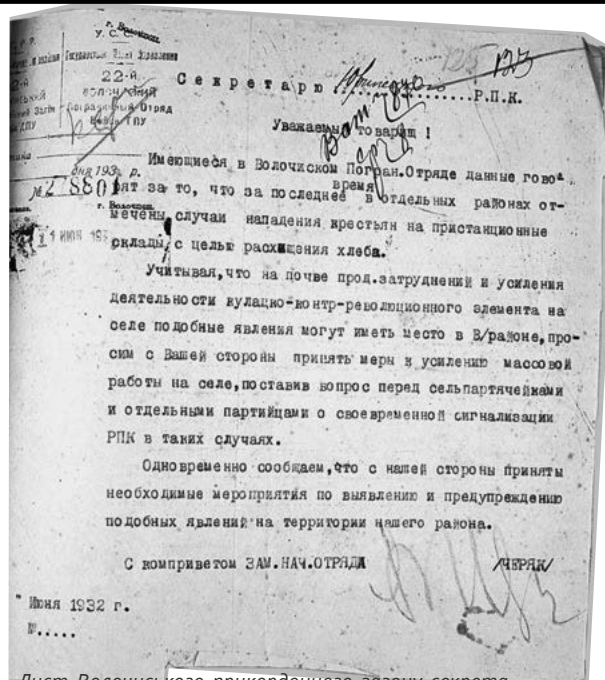

Хлібзаготівельна кампанія 1931 р. та голод, який охопив Україну навесні 1932 р., загострив антикомуністичні настрої в українському суспільстві.

Протести в Україні набувають масового характеру. Лише за перші 7 місяців 1932 р. органи ГПУ зафіксували в УСРР понад 900 масових протестних виступів, що становить понад 56% усіх антивладних виступів в СРСР за цей час.

У першій половині 1932 р. з колгоспів в Україні вийшли 41 200 селянських господарств.

Доведені влітку 1932 р. нові нереальні плани хлібзаготівель викликали обурення селян і в нижчій ланці влади. Неподинокими були випадки неприйняття цих планів, відмови від них.

Лист Волочиського прикордонного загону секретарям райкомів КП(б)У про загрози нападів голодуючих селян на пристанційні зернові склади, червень 1932 р.

КАТАМ КРАЇНИ

Слухайте ви, народні ви півники запродали країну вже блиснув гострий ніж у Вас над головами питаючи де діли Ви права народні, що край весь повернули у руїну зажививе хитра людська хто велелезний камінь в сили зупинить, коли він мизни зібрався з кручи і гурлує покотив у нас дашаючи все на своїх шляху. Так саме ніхто не в силі зупинити гострий ніж, який підняло за рідний край грізний неслухом шукачи народніх прав. Як сплюскава Мирне Колодна криця в гадюкою упертою тобі в груди розвіскачи серця як ви розвіскачи масу і країну, гегенію топчете хитра людська і всі права країни. Плячкі дітей, ридання матерів над німими дітьми виплунувши на улиці смердючий стогін колючого ляду українці. Із ран которих високочай кров. Прокляття упаде на ваші голови ці слози і кров братерські. І ти жахнешся сам своїх подій і з передяку незнаєш де діть своє меротне "Я", бо грізний гнів озученого тобою ляду каміням вин тоді на груди упаде і згубиш ти укрятій ганьбою і зневагою братів в цьому жидівському багні. Червоний дворянини, Бам не будь, пізно вже. Програли. Не тію дорогою пішли. Ви поденні жидівські наймити яким платять як народним катам, а по скінчені роботи вас вигулять як негідне, непотрібне сміття, як тік отрутне корміння в якусь помилку яму, щоб не отруєвали нового рощацію хитра. Слухайте ви, коли ви не просіть злодій, а люди ідеалу то беріть до рук міцну притяку і трощіть жидів доби в черелья. Зупиніть зверня за країну на будні проклятий брати, люд простий твої вини і твої нападки не згубть червоний за тебе, не буде для їх палебни про тебе слівні. Смір-куйце-я не. Не майте народного суда, бо приюд громадський гострий буде від ножа.

" ВИБУХ "

Листівка підпільної групи «Вибух», Сумщина, 1932 р.

У.С.С.Р.

Государственное

Политическое Управление

Винницкий

Областной Отдел

Мая 30-го дня 1932 года.

№ 156413.

г. Винница.

СЕКРЕТАРЬ ОБЛПАРКУА ЗАП/3/У

г.р. Винница.

СПЕЦ - С О О Б Щ Е Н И Е.

"О волынках в Кржинопольском районе."

15-го Мая с.г. в селах Волосо-Крикливцы, Руссо-Крикливцы и поселке Ильивке Кржинопольского района собрались толпы женщин от 100 до 200 человек, которые пришли к сельсоветам и демонстрируя изготовленный из желудей хлеб, говорят: "СМОТРИТЕ, ЧТО МЫ ЕДИМ", заявили требования:

1. Выдать немедленно хлеб для пропитания;
2. Произвести обыски у активистов и членов хлебозаготовительных комиссии, с целью выявления у них скрытых запасов хлеба.

3. Немедленно снабдить их посевматериалом;

В селе Волосо-Крикливцах, толпа женщин приходила также к дому председельсовета, которому заявили, что, если он не даст сейчас-же им хлеба, они разнесут его дом.

Такое-же выступление женщин в числе 80-100 человек имело место в селе Дахталки того-же района, где также были предъявлены требования о выдаче хлеба и обскаках для обнаружения последнего у активистов.

Принятыми Райотделением ГПУ мерами выступления приостановлены, при чем агентурным и следственным путем установлено, что в этих селах проводилась организационная к-р. деятельность, а именно:

Арестованная активная участница волынки гр-ка села В-Крикливцы ОБСЯНАЯ Анна показала, что еще до 1-го Мая

- 2 -

видела распространяемую "маленькую газету" /к-р. воззвание/ с изображением на ней, как ей сказали будущего царя, в которой говорилось, что бы крестьяне немедленно выступали для свержения Советской Власти.

В селах В-Крикливцы, Р-Крикливцы и Ильивке продолжительное время велась подготовительная работа с целью организации выступления, для разгрома складов Совхоза на ст. Кржинополь.

Из села В-Крикливец послались делегации в другие села, как например Зелененка и Красноселка, для связи и подготовки одновременного выступления.

Общее выступление для разгрома складов Совхоза назначалось на 17-е Мая, при чем в нем должны были принять участие ряд сел Кржинопольского и Песчанского районов.

16/У- с.г. в указанных селах в связи с выступлениями Райотделением ГПУ были проведены необходимые оперативные мероприятия, вследствие чего выступление не состоялось, однако женщины толпами собирались, но после проводимой разложеческого характера работы - расходились.

В селе Шаропановке того-же района, по ночам отмечались систематические набеги на Совхоз группы в 20-30 чел. с целью разбора высочечной свеклы.

В ночь с 16 на 17 Мая к этому Совхозу собралось более 300- человек, которые в 11 часов повели настойчивое наступление на склады свеклы.

Находящаяся при складах охрана с целью недопуска толпы к разбору свеклы предупредила, что будет стрелять, после чего со стороны толпы раздались выстрелы и толпа продолжала продвигаться к складам.

33

После этого были произведены выстрелы охраной в результате чего ранено 2-х человек из толпы - жители села Шарапановки.

Установлено, что в выступлении принимали участие крестьяне сел Кунича, Ст-Шарапановки, Слободы-Шарапановки, с. Кривополя, Кривопольского района, а также сел Томашпольского и Тростянецкого районов.

И/У- получены агентурные данные, что в указанных селах проводится работа, для организации выступления, с целью полного разгрома Шарапановского Съезда.

Работделением приняты меры к изъятию организаторов выступления.

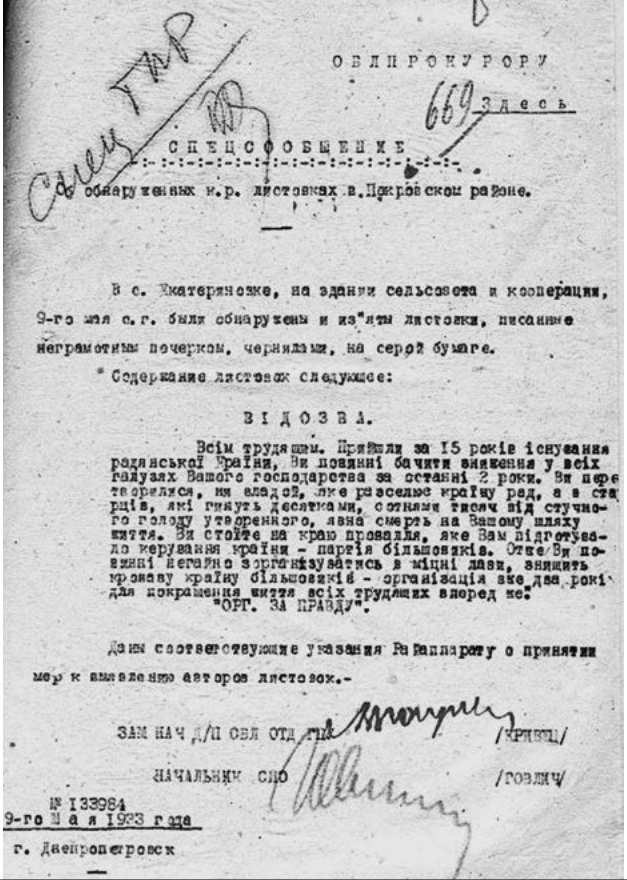
Учитывая серьезность создавшегося положения в Кривопольский и Песчанский районы командированы оперативные работники Облотдела ГПУ, для проведения разработки и необходимых мероприятий.

ЗАМ НАЧ ВИНВЛОТД ГПУ /РАХЛЕС/

ПОМ НАЧ СЮ /СИМОНОВ/

Спецповідомлення Вінницького ГПУ про масові протести в Крижопільському районі Вінницької обл., травень 1932 р.

Спецповідомлення Дніпропетровської обласної прокуратури про появу 9 травня 1933 р. в селі Катеринівка Покровського району листівки із закликом до боротьби із комуністичним режимом.

Прочитайши не скури,

а підкинь сусіду!

До Українських Селян.

Селяне-хлібороби!

Чи ракуєш ти нарешті свого налютого ворога—червону московську владу? Чи арзумієш ти, який хитрий та хитрий звір в очевій шкурі забрався до нас на Україну? Чи бачите вже ви, що більшовики прямиють до того, щоб відібрати від вас не тільки ту казновну та поміщицьку землю, що П'ям наділяла 1917 року наша законна влада—Уряд Української Народньої Республіки,— а й заіхають на ту землю, що була висою з діда-прадіда? Чи не ясно ще вам, що Москва червона хоче повернути всіх селян наших на крепаків і згноїти їх на пащизні по совітських економіях?

Колхоз — то тільки тимчасові комуністичні штуки, бо боїться вони одразу заводити справу совхозів і думивть собі, що дядько наш не второпав аразу, куди вони прямиють і попадається на них, як та раба на гачок.

А-ж вишло, що наш дядько не лямком штовп! Побачив, що не господар вже він на своїй землі і покинув орати та сіяти, не то, що колхозну землю, а в ту, що ще в його П' більшовики не видерли. Та й тому, справді, охота сіяти, коли не для себе він буде те, що вродить, косити та молотати.

Селяне-хлібороби! Не надітесь, що ви москаля червоного обдурите! Не думайте й того, що от від свого ворога тежр подолали. Ворог ваш лютий і хитрий... Оті всі накази теперішнього совітського ларя Стаїна про те, щоб привинити насильне запровадження колхозів, про повернення соціалізованої худоби та нарешті дозволі продати на вільному ринкові овнжа та худобу,— то тільки хитрощі. Побачили комуністи, що дядько не сіє та й попустили; нехай, молва, обсіється, а там далі видно буде, кому хліб достанеться. Як не посіє дядько, то нічого буде совітській владі за границю на продаж вивозити, ні за віщо буде золота за границю доставити та нічого буде по агришних банках про чорний день складати. Все-ж бо золото, ще царське та з церкв та монастирів пограбоване, все вже вони за кордоном попристрожили.

От чому вони попустили! А що народ буде мерти як музи, то їм то не першана. 1921-го року на одній Україні п'ять мільйонів народу вимерли, а як шного року і вдосе більше вимре, то москалі від того не плакати! Ляже вимруть, а земля вільна не діветься і легше буде совхоз заводити як, як вони кажут, „зернові фабрики“. Народ зголоду п'лхший стає, служившия, як та сіра скотина. А їм тільки того й треба, бо-ж хоч-би й всі хали вимерли, так в Москві робить много і коло трактора кожен Ванюха раду собі дасть. А поки всі хали не вимерли, то комуністи цювесни вранку та у сівбу їм і попускають, а з живих і починають підірочувати.

Зараз вони причаїлися і наче попускають що й тому, що боїться війни з Японією. А що не боїться сусіда, то треба замиритися з своїми домашніми, щоб була з задю не вдарили. Боїться вони, щоб не прийшлося, як за турецької війни цареві Олександрові П, кріпаві з неволі японської вивести або як Миколі П за японської війни свої такі полехкості для своїх підданцх зробити. А що був сивне їх народ так, як сивнув Миколу за останньої війни з німцями та австріяками.

А як небезпечна війни миє, як хліб уродять, то вони тоді не такої заснівають. Врати селяне! Хлібороби! Не давайте хліба совєтській владі! Шкодьте червоним москалям як тільки і де тільки зможете! Рууйнайте телеграф, телефон і залізницю, щоб не могли вони з України наше добро вивозити.

Час вже нарешті а сірці скотини, що служивню наставляє шню в московській армі, чи то дарські, чи то совітські, стати вільними громадянами своєї вільної країни, ні від кого незалежної, Української Народньої Республіки! Свидайте московське червоне армо!

„Вставайте, хайданя порвите і вражює злюх кровю волю окропайте!“— такий заповіт дав нам наш Великий Пророк ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

І ми його мусимо виконати!

Український Революційний Коміт:

1932 рік.

Листівка Українського революційного комітету, 1932 р.

Мітинг після здачі хліба в с. Улі Золочівського району Харківської обл., 1932 р.

Із спецзведення Секретно-політичного відділу ОГПУ про хід хлібозаготівель станом на 22 вересня 1932 р.

«В Україні, наприклад, з початку хлібозаготівель відмови від прийняття планів помічені в 92 районах по 446 сільрадах...

В УСРР протягом липня і серпня зареєстровано 216 масових виступів. Друга половина липня і серпень місяць характеризуються наростанням масових виступів на ґрунті хлібозаготівель. Деяко відмінною є місцями і форма виступів: якщо в липні переважно виступи проходили у вигляді групових та масових воинок, то тепер, крім того, у формі страйків цілих бригад і колгоспів і перешкоджання вивезенню хліба (ПКК, УСРР). В Україні заслуговує на увагу також зростання числа й активності учасників виступів (кількість учасників в окремих виступах досягла 1 тис. осіб), виступи супроводжувалися побиттям представників районної та сільської влади — Київська, Вінницька, Харківська області».

Цит. за: Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы. В 4-х т. / Т. 3. 1930—1934 гг. Кн. 2. 1932—1934 гг. — М., 2003. — С. 204 — 206.

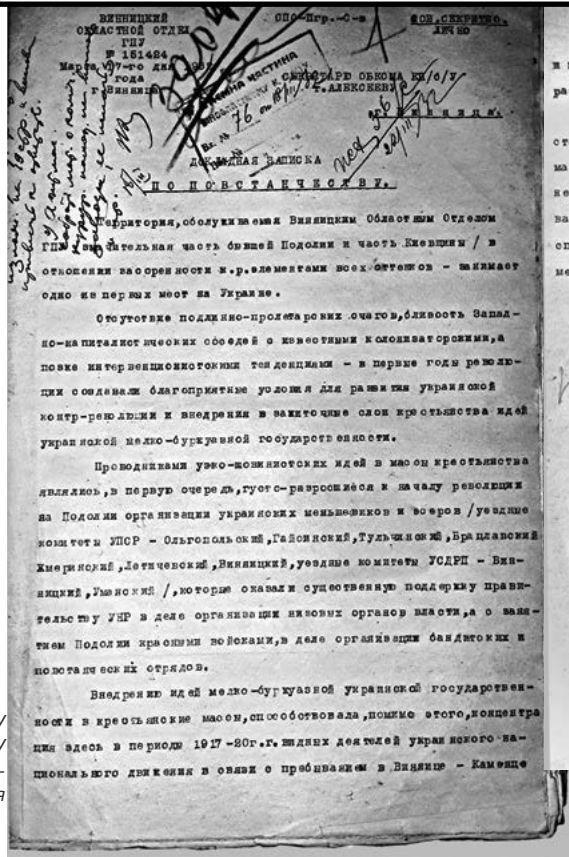

Копія листівки із закликом до боротьби проти комуністів, «які зробили голод» та фото її автора І. Кравченка із архівно-слідчої справи, Херсонщина, квітень 1932 р.

Доповідна записка Вінницького ГПУ першому секретарю обкому КП(б)У про антирадянські повстанські настрої і групи в області, 17 березня 1932 р.

Із спецповідомлення Секретно-політичного відділу ОГПУ про панахиди за померлими з голоду на Поділлі у грудні 1933 року

«У грудні п. р. у низці сіл Улановського і Хмельницького районів Вінницької області УСРР зафіксована організація масових панахид і поминок за померлими з голоду...

Панахиди відбуває значна кількість селян, переважно індивідуальників-жінок. В с. Сальниця на першій панахиді було присутні до 200 осіб, а на другий — 150 осіб. Учасники панахид найчастіше виділяють делегації, направляючи їх в інші села із закликом наслідувати їхній приклад. Ініціатива з улаштування панахид і обідів виходить від попів і бродячих ченців. ПП в уражені райони відряджені оперпраців-

нік приведених даних вказує, що повстанчеські організації і групировки, покшию обсяги своїх дій, проводять глибоку роботу по обробці крестьянства в лужуку сторону.

Следует укаать, что повстанчеськие и к.р. элементы, беря ставку на крестьянство, на которого они предлагают воспитать массовую повстанчеськую базу, в своей работе покшио распространения пораччеського, пророкщадского слухов, широко используют перекиваемые трюдищест, применит легко доступные в массе способы популяризации покшию чеських идей — распространение в местах оккупации повстанчеських листовок, воззваний и листовок.

Вследствии указанных листовки, обнаруженные в районах:

ВІВЧЕНСЬКИЙ РАЙОН - 4-го Марта ога на околице села Старо-Прилуки, где околице дороги с нескольких сел, была вывешена листовка следующего содержания: "ЧИТАЙ І ЗНАЙ, МИ СВЯТИЙ СМІА СТАГО ПРІЛУКІ ЗАПИСАЛИ, ЧТО КОГДИ ДІВБА, НЕ КОГДИ ПРОПАДАТЬ С ГОЛОДУ, НЕ БУДЕТ ДІВБА НЕ БУДЕТ ВІДАНО ДО 6-го МАРТА 12 ЧАСОВ ДІЯ, ЗАВІЯЛИ, ЧТО РАЙОННИ ПРАВИЛЬНИ КОЛХОД, С ГОЛОДУ ПРІПАДАТЬ НЕ КОГДИ, ЭТОГО НЕ БУДЕТ, А ВОЕ ПОДИМ В ГОЛОДНИЙ КОХОД."

На протяжении одной недели сел и села Старо-Прилуки на протяжении 24 последние дни отмычки слухов полевники групп в 10-15 человек с детьми, эти группы выходят из сел Манаховки, Зозова, Александровки, Прилуки, просит хлеба и проводят разговоры о необходимости организации всеобщего голодающегося похода.

Наряду с этим в этих же селах в Белом, Вендерове и Роткичовке, прилегающих к Погребнянскому району, за последние дни усиленно распространяются слухи, что в сельских селах Манаховского и Погребнянского районов крестьяне поделили все нараве.

ВІВЧЕНСЬКИЙ - В селе Владимировка была обнаружена листовка о тактике содержания: "8-го МАРТА ОГОДИ ВІВЧЕНСЬКИЙ ДЕНЬ, НАС ОБВІЛИ ДІА ДІВБА НА ЧЕМУ О ДОСТИЖЕННЯХ ПІЯТИЯТ КИ І БУДЕТ НАС АГІТРІРОВАТЬ, ЧТОБИ ВИ ДАВАЛИ ДЕНЬКИ. ВСІМ НЕ ДАТИТЬ, ЗАБІРУТЬ САМИ НАДО ПРІЗНАЧАТИСЯ О КАКОМ СТАТІ 8А НАШИ ДІВБИ КТО-ТО ГІД-ТО СТОГОТ ЗАВІДА, ДО КАКИХ ПОР НАС БУДУТ ОБІДІВАТЬ, ЧТО ВИ КОГДИТЕ, ДІМАТЕ, ЧТО ПРИЙДУ СПАСАТЬ ТЕМ К ВАМ ПРИЙДУ ПОМОЩЬ, ЗАЧЕМ ВИ ПОИЛИ В КОЛХОД ВСЕ ОТДАЛИ В ТІПЕР ХОДИТЕ ГОЛОДНИИ НА ТРУДОНИ, ОТОНЕТЕ В ЯРМЕ КОЛХО ЗА У НЕ СБРАСЫВАТЕ КТОК ВОСТАНИИ, ПУСТЬ ЛІВІТ СВОБОДИИ КРЕСТЯНИИ", листовка писана на украинском языке."/

ники облвідділу ГПУ та дані вказівки всім облвідділам і прикордонним загонам ГПУ про вживання необхідних заходів ддя запобігання подібним явищам. Нач. З від. СПО ОГПУ Полянський».

Цит. за: Советская деревня глазами ВЧК—ОГПУ—НКВД. 1918—1939. Документы и материалы. В 4-х т. / Т. 3. 1930—1934 гг. Кн. 2. 1932—1934 гг. — М., 2003. — С. 515-516.

Лист Я. Сапсая до М. Горького,

12 липня 1933 року

Яків Сапсай, працівник Харківського електро-механічного заводу, обурений брехнею про успіхи у статті М. Горького в газеті «Правда», написав у липні 1933 р. останньому листу, у якому розкриває правдиву ситуацію в Україні. У 1935 р. за цей лист Я. Сапсай був засуджений до розстрілу із заміною на 10-річне ув'язнення.

«...Чи це не ріст, чи це не досягнення, що на Україні ляснуло без бою, без війни сім мільйонів людських життів, серед яких половина дітей, про яких ви так щасливо розписуєте. Та це тільки історія фіксує цей трагічно безумний факт. Хто винен у цьому (підлий клас, котрий колись правив) чи слава сила Диктатури пролетаріату. Я не був за кордоном, але думаю, що там такого жаху немає як тут, у цьому соціалістичному благополуччі. Сім мільйонів живих людей, серед тисячі майбутніх можливих творців кращої доля людства, без бою, без крові, померли без хліба...».

Показова розправа над непокірними. Фото М. Боканя, 1933 р.

Члени антирадянської національно-повстанської організації, яка діяла на Борівщині в 1933 р.

Тяжким було становище місцевих керівників: голів колгоспів, сільських рад, бригадирів, директорів підприємств та шкіл. Адже вони найкраще усвідомлювали небезпеку повного вилучення зерна у селян. Перебуваючи між ковадлом голоду та молотом репресій, багато з них зробили все можливе для порятунку односельців. Більш людяні й мужні з керівників йшли на прямі порушення вимог компартійного начальства, зокрема,

щодо видачі натуральних авансів колгоспникам, обмолоту зерна тощо. Відомі непоодинокі випадки, коли голови, отримавши плани непосильних хлібозаготівель, відмовлялись їх виконувати, радили селянам приховувати власні запаси.

Поширеною формою уникнення місцевими керівниками та уповноваженими участі у грабунках селян стали їхні втечі з сіл та самотрілі.

Витяг із зведення ГПУ за листопад 1932 – січень 1933 рр. про «куркульсько-петлюрівські групи в колгоспах». За три місяці ГПУ «розкрило» понад 1200 подібних груп в УСРР, вина яких у більшості випадків полягала у намаганні зберегти хоча б децицю врожаю для односельців.

5

ОБЩАЯ ТАБЛИЦА
Показатели выполнения плана по хлебозаготовкам в колхозах и артелях за период с 1-го октября по 31-е декабря 1932 года.

ОБЛАСТЬ	Число колхозов	Число артелей	О С О В Е Р Ш Е Н О С Т Ь										В О Д Н О З А Г О Т О В К Е					Всего в % к плану	Темп роста к 1931 г.
			Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые	Средне-месячные	Годовые			
Днепропетровская.....	380	150	103	146	5	403	103	1	2	1	268	5	4	5	17	100	2	4	
Киевская.....	120	62	108	138	6	139	128	1	2	1	5	-	7	1	4	71	3	2	
Львовская.....	391	45	8	7	13	14	5	1	2	103	11	7	17	5	16	41	-	9	
Волинская.....	121	30	4	1	7	5	4	3	3	11	1	-	8	5	2	50	1	2	
Черновицкая.....	27	30	5	13	7	8	3	1	-	-	-	-	2	4	3	40	-	2	
Хмельницкая.....	109	43	11	10	5	8	5	1	-	14	11	-	1	1	19	70	-	7	
Житомирская.....	125	51	5	10	4	21	8	1	-	18	11	-	1	8	1	8	74	-	7
В С О В С Е М УСРР.....	6 124	-	4	1	17	3	-	-	-	1	1	-	1	3	9	23	-	-	
СРЕДНЕЕ.....	159	497	87	90	40	139	83	30	6	6	121	18	13	17	33	71	66	6	19

Статистичні дані зі зведення ГПУ про факти правоопортуністичних настроїв і протидії хлібозаготівлям членів і кандидатів компартії, станом на 20 листопада 1932 р.

Похорон Миколи Хвильового, Харків, 1933 р.

У травні 1933 р., протестуючи проти нищення України, вчинив самогубство визначний письменник Микола Хвильовий, що у 1920-х рр. був переконаним комуністом. За два тижні до смерті в розмові з друзями він зауважив:

«Голод — явище свідомо організоване. Голод і розруха — хитрий маневр, щоб одним заходом упоратися з дуже небезпечною українською проблемою. Зрозумійте мене, будьте на часинку «єретиками». Колізія тільки починається. Ця сталінська п'ятирічка — тільки третій акт нашої драми. Два маємо ще попереду. Але чи вистачить на них навіть нашого залізного терпіння? Хтось напевне знайдеться відважний, хтось перший крикне: «Годі! Завісу!».

(Цит. за: Любченко А. Його таємниця. — Париж, 1966).

Грушніровка, помію вредительской деятельности в области хлебозаготовок, проводила среди колхозников агитацию против коллективизации. Участники группировки арестованы и преданы суду.

Дело о вредительской деятельности в колхозе «Прибугоский коммунар» и срыве хлебозаготовок.

Петровый район. В колхозе «Прибугоский коммунар» агитация группировки на петлюровского и куцавского элементы, направившая свою деятельность на развал колхоза и срыв хлебозаготовок. В состав группировки входили:

1. ЦИРИЛЧЕНКО Алексей Филиппович, б. петлюровец, пред. колхоза.
2. СУНИНА Наталья Корнеевич, полевой артели, б. кулак, арендатор, в прошлом участник петлюровского движения, дважды привлекался органами ГПУ за к-р деятельность.
3. ТАРАНЕНКО Григорий Яковлевич, организатор труда, был под судом за незаконные действия.
4. ШЕРНОВ Александр Алексеевич, завхоз артели, бедняк.

Следствием установлено, что участники группировки проводили систематическую агитацию против выполнения хлебозаготовок. Пред. колхоза ЦИРИЛЧЕНКО возвращаясь из райцентра, где он участвовал в совещании по хлебозаготовкам, среди колхозников говорил:

«Коммунисты, как и в прошлом году, решили крестьян заставить голодать, нужно с этим велчески бороться».

Установлено также, что указанные лица завяли рукою более пользование в колхозе, благодаря поддержке части колхозников, которых они систематически спаивали.

Свидетель — член колхоза КОЧЕТОВ Иван при допросе показав:

«Член правления ТАРАНЕНКО многократно говорил о необходимости поджаривания сараев, где можно было бы скрывать 1.000 пудов хлеба. Кроме этого, он меня обрабатывал, чтобы я вел среди колхозников агитацию за невыход на работу с тем, чтобы велчески оттянуть уборку и обмолот хлеба».

ОБВИНІТЕЛЬНІЙ ЗАСВІДЧЕННІЙ. - 9

По след. делу № 229 по обвинению К. Д. И. И. Е. Н. К. О. Иван Ананьевича 1897 г. рожд. по ст. 54-4 УК УССР. -

За время весенней посевной кампании периодически поступали сведения в Снегиревский Райпарлат ГПУ о том, что в с. Калужском Снегиревского района единоличники в массовом порядке отказались от весеннего сева, мотивируя отказ тем же посевным материалом и проч. Кроме того в с. Калужском план хлебозаготовки 32 г. выполнен на 45%, выполнение последнего проходило неудовлетворительно. Большой процент припадал на единоличный сектор.

В процессе проверки оперативными мероприятиями Снегиревским Райпарлатом ГПУ установлено, что единоличник К. Д. И. И. Е. Н. К. О. Иван Ананьевич - сын кулака, раскулаченного, злобно саботирует в весеннем севе, от сева отказался, проводит а/с агитацию, направленную на срыв весеннего сева.

Допрошенный по настоящему делу в качестве свидетеля лл ДОЛГОПОЛ Иван Ефимович колхозник, бедняк, показал: "КЛИМЕНКО И.А. сын кулака, раскулаченного в 33 г. живет индивидуально, от посева в 33 г. отказался, имеет свою лошадь, занимается спекуляцией, свой хлеб разбазарил, от сева отказался, в среде единоличников проводит а/с агитацию, направленную на срыв весеннего сева, при чем заявил: "СЕВЪ НЕ БУДУ, Т.К. ПОЛЬЗЫ НЕТ НИКАКОЙ, ВСЕ РАВНО ХЛЕБ ЗАВЕРНУТ".

Аналогичные показания свидетеля ИГОРЦА и ПЕРВУШЕНКО. Допрошенный по настоящему делу КЛИМЕНКО Иван Ан. Михайлович виновным себя в срыве весеннего сева не признал, отказ от сева объясняет тем, что ему дали с/совет не дал почему он сева не проводил.

Найдя, что приведенные следствием инкриминируемые обвинения КЛИМЕНКУ вполне доказано, а посему:

П О С Т А Н О В И Л:

След дело № по обвинению К. Д. И. И. Е. Н. К. О. Иван Ананьевича, рожд. 1897 г. урож. с. Калужского, хлебопашца, сын кулака, м/гр. украинца, женатого, не будничного/арт. не члена союза, - напавить через обл. Отдел ГПУ в Судтройку ГПУ УССР с ходатайством о заключении КЛИМЕНКО Ивана Ананьевича в конц. лагерь сроком на 3 лет. -

ПОЛ. УПОЛНОМОЧЕННОГО: *Михайло* / МАРШ /

УТВЕРЖДАЮ: Райуполномоченный ГПУ: *Ванушин* / ВАКУШИН /

Согласен Уч. Прокурор: *Мерзозов* / МЕРЗОЗОВ /

Обвинувачувальний висновок у справі Івана Клименка, одноосібника із с. Калужське Снігирівського району (тепер Миколаївська обл.), що відмовлявся засівати поле, 1933 р.

Степан Філь, голова колгоспу «Серп і Молот» Новоолександрівської сільради Хорлівського району Одеської області (тепер Каланчацького району Херсонської області), заарештований у грудні 1932 р. за саботаж хлібозаготівель.

Із слідчої справи С. Філя:

«...В результаті проведення слідства щодо саботажу хлібозаготівель та інших злочинів, які мають місце з боку голови колгоспу Філя Степана було встановлено, що такий... мав у коморах колгоспу великі запаси хліба, призначені ним для роздачі колгоспникам... всупереч відповідним рішенням уряду щодо цього».

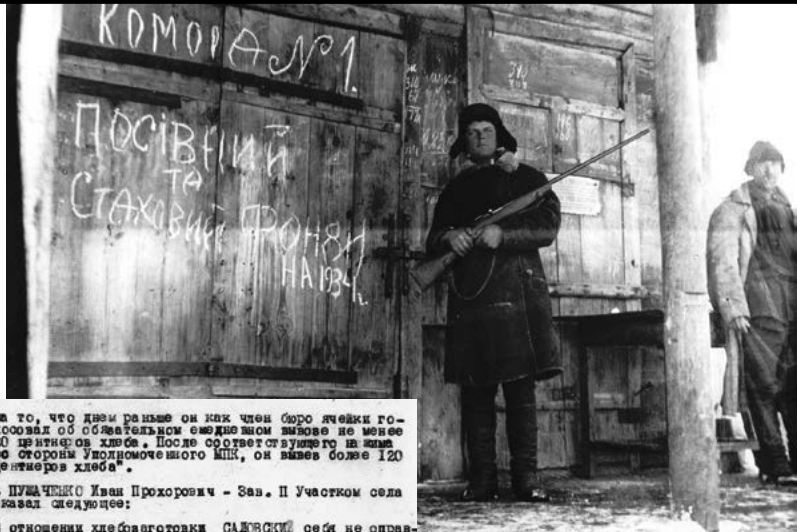
Уривок з довідки про настрої молоді Харківської області, підготовленої за матеріалами Харківського обласного відділу ГПУ, 1934 р. Узагальнені чекістами дані свідчать, що влаштований режимом Голодомор не перетворив українців на «радянських людей».

АНТИОВЕТСЬКІ ПРЯВЛЕННЯ СРЕДИ МОЛОДЕЖІ НА СЕЛІ.

Зафіксовані за последнее время факти а/с настроений и к/р проявлений со стороны отдельных групп колхозной молодежи проявляются в таких видах:

- 1/ Распространение недоулыбка политикой партии Сов. власти на селе, распространение провокационных слухов о войне и голоде.
- 2/ Усилившиеся националистические проявления, особенно в связи с прибытием в колхозы переселенцев.
- 3/ Распространение листовок а/с характер и а/с частушек
- 4/ Тенденции к созданию нац.к.-р. группировок среди колхозной молодежи под видом волончения в драмкружки.
- 5/ Вредительство в области конского поголовья и ремонта тракторного парка.
- 6/ Нарушение ревзаконности, в частности в форме самосудов.
- 7/ Открытые терпроявления в отношении актива села.

Комсомолец Гончаренко охороняє насіннєві фонди артели, Харківська обл., 1933 р.

ОБВИНУТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

10

Гор. Николаев, 1933 г. Января 2-го дня. П. Уполномоченного СПО Николаевского Гор. Отдела ГПУ - АРТЕЛЕВ, рассмотрев след. дело за № 971, по обвинению бывш. Пред. с.х. артели "Добрый Путь", С. Балабановича Илариона - САДОВСКОГО Михаила Францевича в саботаже по хлебобогатствованию кампания и оказании сопротивления в выполнении плана артели, что предусмотрено ст. 54-14 УК УССР

НАШКИ:

В начале декабря мес. 1932 г. в Николаевский Гор. Отдел ГПУ поступили сведения, что Пред. артели "Добрый Путь" С. Балабанович САДОВСКИЙ - член партии отказывает сопротивление в вывозе артелью хлеба в хлебобогатствовку, выявляет ряд причин саботажного характера.

Несмотря на то, что хлеб в артели был, САДОВСКИЙ под разными предлогами отказывался вывозить его, то говоря, что погоды плохали, то являлся, что распоряжения НКП и Горсовета для него необязательны.

На предложение Пред. сельсовета вывезти хлеб, САДОВСКИЙ отвечал: "ХЛЕБА НЕТ И ВЕЗТИ НЕ НУЖНО".

Все эти действия САДОВСКОГО, а также его частые отлучки из колхоза в город, развлекать не отговаривал на массу колхозников.

На основании вышеизложенного было заведено след. дело на САДОВСКОГО по обвинению его в саботаже и охороне хлебобогатств. кампания. В процессе следствия все изложенные данные полностью подтвердились.

Обвиненный САДОВСКИЙ по этому поводу показал следующее:

- " 2/XII - 1932 г. я был исключен из партии за слабое выполнение хлеб саботажного плана, которое выразилось в следующем: вывозился в артели хлеб и не вывезен из-за дождя, но по распоряжению Уполномоченного Горсовета, я его отправил. Не вывоз хлеба во время дождя признаю со своей стороны ошибкой, считая ошибкой и то, что будущи Пред. артели допускал на службу осужденных на принудительный труд за развлекание хлеба."

Свидетель ДРОВНИН Борис Маркович, Уполномоченный на хлебобогатство С. Балабанович, показывает следующее:

- " С 20/X по 1/XI артель "Добрый Путь" должна была сдать 300 центнеров хлеба. В течение ряда дней САДОВСКИЙ уклонился от вывоза хлеба, выставляя ряд различных и нелепых причин, мотивов и заявляя, что распоряжения НКП и Горсовета для него не обязательны. До 1/XI САДОВСКИЙ сдал только 100 центнеров хлеба вместо 300. Когда ему было предложено хлеб немедленно вывезти, он своим стал саботажником, говоря, что "меньш нет, дождя нет, дорога скользкая" и ряд других явно опровержимых причин."

Свидетель МАЦЕНКОВ Григорий Иларионович, Пред. сельсовета села Балабановки, показывает следующее:

- " Во время дождя Пред. сельсовета, я по предложению Уполномоченного НКП по хлебобогатствованию направился к САДОВСКОМУ узнать вывозился ли хлеб, САДОВСКИЙ мне ответил: "ХЛЕБА НЕТ И ВЕЗТИ НЕ НУЖНО", несмотря

на то, что knew раньше он как член бюро ячейки горсовета об обязательном ежедневном вывозе не менее 20 центнеров хлеба. После соответствующего наказа от ст. Уполномоченного НКП, он вывез более 120 центнеров хлеба".

Свидетель ПУГАЧЕНКО Иван Прохорович - Зап. П Участком села Балабановки, показал следующее:

" В отношении хлебобогатств. САДОВСКИЙ себя не оправдал. Из XIX бюро партячейки поставило задание хлеб для выполнения плана по колхозу "Добрый Путь", каковым был снижен согласно последним директив. САДОВСКИЙ хлеб не вывез, а когда Пред. сельсовета попытка ему узнать, что делается в отношении выполнения плана, то САДОВСКИЙ ему заявил, что "ВЫВОЗИТЬ НЕЧЕГО". Только после вмешательства САДОВСКОМУ строгого выговора, он стал работать, но все же сдачу хлеба продолжал оттягивать." / л.к. 9/.

Таким образом, приведенные, а также имеющиеся еще ряд аналогичных показаний в следствии, в достаточной мере характеризуют, что САДОВСКИЙ, стуча Пред. артели "Добрый Путь" уклонялся от вывоза хлеба, относился к выполнению плана хлебобогатств. кампания и перерожден.

Не желая вывезти хлеб из артели, САДОВСКИЙ придумывал разные причины, как дождь, скользкая дорога, отсутствие мотков и проч., между тем, как после соответствующего наказания на него хлеб попрежнему вывозил.

Голосил на партсобраниях с целью "хлеба" он из своей артели хлеб вывезать отказывался, заявляя, что "НЕЧЕГО ВЕЗТИ".

Сам САДОВСКИЙ в своих показаниях признает себя виновным в том, что отказывался вывезти хлеб, сочился на дождь и другие причины, а также в том, что принимал в колхоз осужденных за развлекание хлеба, а поему -

ПОСТАНОВИЛИ:

Следовано за № 971 по обвинению САДОВСКОГО Михаила Францевича - направить на рассмотрение Судтройки при Коллегии ГПУ УССР, с ходатайством о применении в отношении -

Обвиненного САДОВСКОГО Михаила Францевича, 1908 г. рождения уроженца с. Трухан, Николаевского района, проживающего в с. Балабановка Николаевского района, по профессии хлебобогатств. Председателя колхоза "Добрый Путь", по общеположению беларук, украинца, с своим образованием, не судимого, исключенного из рядов ВКП(б) в декабре 1932 г. за саботаж и сопротивление в отношении к хлебобогатствованию, - в признанном обвинении осознано, заключение в концлагерь, сроком на ПЯТЬ ЛЕТ.

ОПРАВКА: Сос. САДОВСКИЙ содержится под стражей в НКП-ТУ и вместе со следствием с него копии направлены в Обл.отдел ГПУ, с перечислением на Судтройку. Вещ.доказ. по этому делу не имеется.

П/ УПОЛНОМОЧЕН. СПО: [подпись] АРТЕЛЕВ/

"СОГЛАСЕН": НАЧ СПО [подпись] ДРОВНИН/

"УТВЕРЖДАЮ": НАЧ ИТО ГПУ и ОС 15 [подпись] ДРОВНИН/

В ряде оставшихся по исполнению хлебозаготовительных планов районов отмечались случаи бесстыдного диктата сельсоветов, колхозов и актива, в том числе и коммунистов, на-ва боязни помешания к ответственности за саботаж и срыв хлебозаготовок. Часть из них выжили из себя с совхозами.

По неполным данным, за период декабря январь на сел бежало 980 чел. советского и колхозного актива, из них:

Д/Петровская область - 567, из них 161 с совхозами /	
Омская	190
Новосибирская	161
А.И.С.О.Р.	48
Одесская	31
Харьковская	20
Саратовская	8
Черниговская	5
980	

По данным Донецкого Областного ГПУ на сел бежало членов и кандидатов партии 67 чел., и комсомольцев 64 чел.

В-ТОМАНОКОВ РАЙОН. Из колхоза им. СТАЛИНА выехали ночью 1 член президиума, 2 бригадира, счетовод и 3 районных колхозников.

ДОЛИНСКИЙ РАЙОН. Несколько исключенных из партии руководителей колхозов в ЦТО скрывались из села в тайн их колхозников. В частности, скрывались из села 4 председателя колхозов: СТРЕЛКА ТИМОШКО, ГИЛЗЫН и ШОЛА, Зав. участком ЦТО ШОЛАН и ул. директор ЦТО ОБЛАДА и др. ШОЛА составил на имя уполномоченного сельсовета записку: "К ОБИЖАЮТ МОЮ СЕМЬЮ, ТИМОШКО И ШОЛА".

На протяжении декабря и января зарегистрировано 10 случаев самострела в и самуицлий покушений со стороны килесов работников, чтобы освободиться от работ по хлебозаготовкам.

Из зведення ГПУ про настрої місцевих керівників у зв'язку із хлібозаготівлями, лютий 1933 р.

Зведення з листів уповноважених з хлібозаготівель, підготовлене агітаційним відділом ЦК КП(б)У для С. Косіора, орієнтовно листопад 1932 р. Відзначається, що в Україні не лише сільські працівники, але і значна частина районного партійного апарату заявляла про нереальність навіть знижених наприкінці жовтня 1932 р. планів хлібозаготівель.

Зважування обмолоченого зерна в колгоспі «Переможець» Дніпропетровської обл., 1932 р.

СВОДКА
ІЗ ЛІСТІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ПО ХЛІБЗАГОТІВКАМ

Проработка решения ЦК от 30/X на районных совещаниях. Обсуждение на районных совещаниях окончательного плана хлебозаготовок проходило в напряженной обстановке, когда не только сельские работники, но и значительная часть районного актива отражала оппортунистическую демобилизованность, доказывая нереальность, даже сниженного плана хлебозаготовок.

Активное обсуждение решения ЦК о снижении плана имело место только в Красноградском и Солоняком районах. В этих районах дана критическая оценка работы парторганизации вокруг хлебозаготовок, намечены практические мероприятия в борьбе за хлеб. Тут же на районных совещаниях подчеркивалась реальность хлебозаготовительного плана с вывозами сел и колхозов на скорейший обмолот и исполнение плана.

Наряду с этими двумя районами в таких районах, как Днелинский, Новотоповский, Диховский, Новополюский, Чернуковский, Ваптанский, ровненский - работники сел по вопросу плана почти не выступали, а в Ваптанском районе секретари сельских ячеек после долгих упрямлений выступили и говорили вокруг да около, но конкретно, как думать выполнять план по своему селу - ответа не давали.

Последний /сниженный/ план в некоторых районах скрыто, а в некоторых открыто встречен, как нереальный. Пример:

1. Пред. РИКа чернуковского района заявил: "Нужно в первую очередь забронировать в колхозах посевной материал, страховые фонды, учительские фонды, корма лошадям, овцам и колхозникам, а потом хлебозаготовки. Вас уполномоченных и в прошлом году было много и уехали, а возмущаясь с голодными пришлось мне, как хочется, а в этом году я этого не допущу".

2. В Диховском районе имели место такие заявления: "Даже уменьшение плана хлебозаготовок его выполнить нельзя, т.к. урожайность была 2-2,5 цнтн".

3. В Днелинском районе ряд товарищей из райактива встретили снижение плана как "закономерное" явление, "которое нужно было ожидать и снижение его ничем не поможет".

4. В Ваптанском районе ни один из председателей и сельсоветов не оспаривал план, принимали планы и скидку с какими-то совершенными безразличиями, а когда с ними тут же договаривались о мероприятиях, обеспечивающих исполнение плана, то большинство председателей колхозов заявляли: "Мы уже обмолотились, где же взять хлеб", или "что могли, то дали, что можем сделать, то сделали".

В этом же районе на районном совещании при объявлении плана для каждого колхоза имелись прямо антисоветские выступления отдельных председателей колхозов-коммунистов, как то:

Председатель колхоза "Б.Гай" заявил: "Расстреляйте меня, тогда возьмете хлеб", а председатель колхоза им. Колотоза, заявил: "Через мой труп возьмете хлеб".

5. В Новотоповском районе значительная часть сельских работников сидят настроен демобилизационно и при спросе более 30 председателей сельсоветов и секретарей ячеек заявили, что "план выполнить невозможно, хлеба уже нет, найдем еще кое-что, но плана не выполним".

Во всех этих районах красной нитью проходит то, что председатели колхозов заявляют о больших потерях и разбазаривании хлеба при уборке и обмолотке, приводят даже факты долин ворующих хлеба, в виду в этом своего рода громоотвод - объективные причины, не дающие в дальнейшем выполнять сниженный

Людяність у нелюданий час

Примара голодної смерті, що дамочковим мечем нависала над мешканцями України у 1932–1933 рр., притупляла будь-які людські почуття. Перед кожним стояла мета вижити будь-якою ціною. Проте і у цих дуже складних, нелюдських умовах, залишалися ті, хто зберігав у своєму серці чуйність і доброту.

Ті, хто серед безкінечної вервиці смертей і страху не злякалися, не втратили людської гідності й простягнули руку допомоги приреченим, були серед різних верств населення. Це і вчителі, і лікарі, і священники, і голови колгоспів та сільрад. Навіть деякі уповноважені чи члени буксирних бригад намагались у силу своїх можливостей допомагати змореним голодом людям.

Осадчук Іван Сидорович

У роки Голодомору голова колгоспу в с. Нова Чорторя Любарського району Житомирської області. Врятував село від голоду.

Із спогадів Остап'юк Т. І.

«...Мені мама розповідала, що Іван Сидорович, аби було чим годувати людей, у колгоспній коморі під підлогою ховав зерно і горох, уповноважені з району ходили по хатах забирали. Він їх скрив водив, все показував. Адже при своїй посаді він мав би їм допомагати. Коли вони їхали, то люди брали той горох і варили. З військової частини привозили відсів. В яслах у котлі готували баланду і всіх людей годували. Ось такий був Осадчук. Біля нас село Коростки, то там майже ніхто не вжив, вмирали цілими сім'ями, бо у них не було такого голови».

Всем секретарям партчейкам
и парторганизаторам колхозов
Р-на деятельности Помещнянской МТС.

Парторганизатор колхоза "Ленинский Переселенец" Бойко Иван / он же пред. колхоза / за время борьбы и мобилизации колхозников своего колхоза на выполнение решений ЦК и СНК о сдаче хлеба государству решил: раньше накормить колхозников и других работников, а потом интересы государства.

23/11-33 года по распоряжению тов. Бойко было смолочено 3, 54 центнера жита, из коих 2 пуда было отдано председателю сельского совета и секретарю, часть разобрана и передана на общественное питание.

После ряда предупреждений о сдаче хлеба государству проработка постановления ЦК и СНК и уроков которые мы имели от прошлого года в уборке хлеба, тов. Бойко не мобилизовал колхозников на борьбу с мелкобуржуазными и антигосударственными интересами, а наоборот сам возстал антигосударственные и мелкобуржуазные тенденции и поставил интересы Потребительские выше интересов пролетарского государства.

Дело тов. Бойка в ближайшие дни будет разобрано в партийном и судебном порядке.

Предупреждаю всех секретарей парт. чеек и парторганизаторов колхозов, что этот случай еще лишний раз доказывает как классовый враг пытается разными путями, но противопоставить напор мелкобуржуазной стихии илудие по линии "потребительских тенденций" и настроений политики партии и сов. власти с целью срыва хлебосдачи.

Это обязывает нас еще большего повышения классовой бдительности и парт. настороженности дабы востолответственный для нас период не повторить подобного рода ошибок совершения тов. Бойко и еще раз разъяснить массам колхозников о неуклонности законов сов. власти о задачах стоящих перед нами по выполнению хлебного налога и разнице которая существует между хлебным налогом и хлебобавоток.

Разоблачить маневры классового врага, который пытается использовать хлебные затруднения в колхозах для организации сопротивления в деле выполнения законов о сдаче хлеба государству в кратчайший срок и мобилизовать колхозник массу на сдачу хлеба государству.

НАЧ ПОЛИТОТДЕЛА /подпись/ /КАМЕНЬСКОМ/

ПОМОЩНИК
И Т С
ПОЛИТОТДЕЛА
23/11-33 года.

Лист керівника політвідділу Помічницької МТС (тепер Кіровоградська обл.) про злочин голови колгоспу Івана Бойка, який «вирішив спочатку нагодувати колгоспників», липень 1933 р.

Із свідчення Ляпти Оксани Онисіївни,
1915 р. н., с. Федорівка Карлівського
району Полтавської області

«Одні були як собаки – поїли б і других, другі тихо самі мерли, а хто держався за життя зубами і других тягнув за собою. Ось мій ровесник Ємець Макар Никифорович, тепер він уже покійний, в ті роки піддержував не одного. Коли в мене вкрали муку, яку дали за трудовні, Макар Никифорович поділився своїм пайком. Марфі колись в жменю поклав гарну варену картоплину, щоб віднесла своїм меншим сестрам, що пухли з голоду. Спас сім'ю Швеця Миколи Трифоновича. Їхній батько зарив мішок пшениці біля клуні, а Макар почув, як сусід доносив активістам і попередив Швеців, так ті переховали зерно і годували ним ще й інших».

Із свідчення Янчевої Надії Кирилівни,

1926 р. н., с. Петрівка Приморського району Запорізької області

«Мама злягла, бо почала пухнути. Піднятися сама з ліжка не могла, лише по мотузці, зав'язаній на ліжку. А ми голодні, їсти дуже хочеться. Почали ходити до чужих людей, до родичів та просити хоч якоїсь їжі. А у людей у самих нічого нема. Родичі теж голодували. Ось одного разу йдемо з братиком та й плачемо. Обходимо вулицю Одинадцятую, ту, що за селом. Коли виходить із двору жінка та й питає нас:

«Чому, діти, плачете?». «Голодні ми, тітко Феодоро, їсти хочемо, а нічого нема. Мамка опухла,» – у відповідь ми їй.

Вона нас завела до себе, дала нам хлібця трохи, молочка, якесь зерно та сказала: «Приходьте до мене, коли дуже-дуже буде тяжко». Так ми до неї й бігали. Гарна була тітка, завжди посміхалася, голівки нам гладила. Мама казала нам, що в неї своїх дітей не було. Вона не тільки нас годувала, до неї бігали ще й інші діти. Працювала вона разом з чоловіком у колгоспі. Люди казали, що вона сама голодує, але дітям завжди щось дасть. Врятувала вона не

Із свідчення Ліповської Леоніди Фомівни,

1928 р. н., с. Борсуки Балтського району Одеської області

«...Забрали у нас все. Не було, що їсти. Була одна корова, і ту забрали. Їли цвіт акації, какіш. Багато людей ховали в одну яму. В селі жив **батюшка Микита Морозовський з матушкою Палагнюю і дочкою Ларісою**. Все, що давали на церкву, він роздавав людям, які голодували. Самі вони померли від голоду. Страшна смерть. Кожного року я навідуюсь до їх могил».

одне життя, а сама вмерла. Завдяки тітці Феодорі ми і матір підняли. Так разом і вижили.

Коли по селу чутка пройшла, що тітка Феодора вмерла, то до неї прийшли прощатися діти, яких вона рятувала.

Низький уклін їй! Завдяки тобі, люба Феодоро Іванівно, я вижила в ті страшні роки.

Ти знаєш, дитино, коли в мене народилася донька, то я її назвала Феодорою, на честь своєї рятувальниці. Тітко Феодоро, якщо ти чуєш мене, то я дякую тобі за життя!».

Івчук Василь Якович,

1904 р.н., с. Дударків Бориспільського району Київської області

До 1938 р. – директор Дударківської школи. Коли у селі настав голод, В. Я. Івчук організував у школі харчування для дітей усіх п'ятьох класів. Для цього домовився з керівництвом сусіднього м'ясокомбінату, щоб учні після уроків виходили на прополювання сільськогосподарських культур. Платою за виконану роботу був черпак юшки. Так за допомогою керівництва м'ясокомбінату Василь Якович урятував у 1933 р. від голодної смерті усіх дітей шкільного віку села Дударкова.

17 травня 1938 р. В. Івчук був заарештований за надуманим звинуваченням у приналежності до польської диверсійної шпигунської контрреволюційно-повстанської організації. А 28 вересня 1938 р. «трійкою» при Київському обласному управлінні НКВС йому оголосили найвищу міру покарання — розстріл. По смертно реабілітований у 1958 р.

21 листопада 2007 р. Указом Президента України за героїзм і самовідданість, виявлені у врятуванні життя школярів під час Голодомору 1932–1933 рр., Василю Яковичу Івчуку присвоєне звання Герой України (посмертно).

Дробот Яків Олександрович,

1902 р. н., с. Великий Хутір Драбівського району Черкаської області

У 1930-х рр. працював головою колгоспу «Незamoжник». Завдяки йому під час Голодомору у селі майже не було випадків голодної смерті. Голова колгоспу роздавав зерно тим, хто потребував, організував громадську кухню та випікання хліба для жителів села. Щодня зранку бригадири обходили село та доповідали голові колгоспу, кому їжа потрібна насамперед. Не допустив обшуків у односельців – буксирну бригаду вигнав із села.

Також Дробот організував дитячі ясла для сиріт та тих, хто потребував допомоги. Дітей-сиріт у ясла підбирали не лише із довколишніх сіл, але й на залізничних станціях: Пальмира, Золотоноша, Кононівка. До Великого Хутора у пошуках порятунку

приходили люди з навколишніх сіл і також отримували допомогу.

У 1937 р. Я. Дробота заарештували, але односельці виступили на його захист. Завдяки цьому він повернувся у село, де знову очолив колгосп. У 1943 р. розстріляний нацистами.

Картава Іван Єлизарович

Із свідчення Грінченко Килини Іларіонівни,

1924 р. н., с. м. т. Березнегuate Березнегுவатського району Миколаївської області.

«...Ми тоді жили на Шпилі. Жили дуже бідно. Їсти майже ні в кого не було. Але пам'ятаю (мені тоді було 8 років), коли мама лежала в нашій Березнегуватській лікарні. Вона була дуже хвора. Картава – лікар нашої лікарні, хірург, зробив їй операцію на шлунку. Мою маму звали Черевань Олександра Овсїївна. Він її довго не випускав з лікарні, бо хотів врятувати її від голодної смерті. Вдома не було чого їсти. А в лікарні для хворих була корова. Я приходила провідувати маму в лікарні.

Одного разу Картава побачив мене. Я сиділа на підвіконні. В мене від голоду вже ноги були пухлі. Він сказав медсестрам, щоб вони мене помили, підстригли волосся і поклали в ліжко, бо я від голоду вже не могла ходити. Він знав, що в нашій сім'ї вже троє дітей – моїх братів – померли від голоду. Залишилась я у мами одна. Тому він вирішив мене врятувати. Годували мене потроху. Я в основному весь час спала. Була дуже худа. Іван Єлизарович був дуже доброю людиною. Підгодував свої хворих. Так, я і моя мама були врятовані».

Звітченко Євдокія Федорівна, 1924 р. н., с. Виска Вілозерка, Виска-Ільїнського району
залишено 10 09 2009, закладено в архів
бібліотечної Новонаєрівської сільської ради
Толатиною Л. В.

... В 1924 році мені було вісім років. Я добре все пам'ятаю... Тоді ввечері шість вранці нас було троє: я та два братишки Клим і Трохим. Вдома було, але в нас нічого не було з голоду, бо була в нас тільки мама. Це ми їли тільки картоплю, любимо в полі хов'якмишів. Так само, що дуже ми хворіли бо їли все пірне, що і вчителі не хотіли їсти.
Тоді ще ввечері шість вранці і добрі люди, які робили і могли дати нам допомогу друзям.
Там були ще і інші наші земляки, хов'якмишів, це була Савка, Михайло Трохим, Трохимко Овсєво, це люди дуже голодні люди, по трохи, по трохи їли і нічого їм нічого не було в той час.
Я до шкільної школи ходила з двома друзями, вони були з нами і дуже нам допомагали.
В період голодомору я проповідала мужам в селі.
Толатиною Л. В.

Залишено с. Новонаєрівка, вул. Успенська, 14,
3 лютого 2009 року закладено в архів

Кобзар Єгор Хомич Мовчан, 1965 р.

Єгор Мовчан ДУМА ПРО ГОЛОД

Послухайте, добрі люди,
Від краю до краю,
Як жилося і живеться,
Про все вам згадаю.

Як люди колись жили,
Мед-вино кружляли
Та на зібрання ходили,
В долоні плескали.

Все плескали у долоні:
— Ми діждались-таки волі,
А то було горе нам,
Що робили ми панам.

Так робили ми панам,
Що ніколи сісти,
А тепер собі ми робим,
Що нічого їсти.
Гей, гей! — що нічого їсти...

Витяг із зведення ГПУ зі словами пісні, яку вчитель Марк Геріх написав та поширював серед односельців в с. Ревівка Кам'янського району Черкаської обл., початок 1933 р.

Ну, вже в тридцять другім році,
Як його діждали,
Знайшли люди дуже гарну
Справу з гарбузами.

Качанами, гарбузами
Перезимували,
Тридцять третього весни
Все-таки діждали.

В тридцять третьому году
Їли люди лободу,
Пухли люди із голоду —
Помирали на ходу.

Отощали усі люди,
Падали як мухи,
Кропивою-лободою
Не наповниш брюха...
Гей, гей! — не наповниш брю-
ха...

Хліб качали-вимітали —
Весь народ сумує,
А «великий голова»
Мовби і не чує.

Він укази іздає:
— Продналог давайте,
Де хочете, там беріть,
Хоч з нігтів колушайте!

— Відкіль же ми почерпнем
На ці продналоги,
Хіба вийдем грабувати
При биту дорогу...

Ну, при битій при дорозі
Із «буксиру» люди.
Багатенько привчилось
До такого труду...
Гей, гей! — до такого труду...

Як наган узяв у руки,
Тоді він багатий,
Чоловіка оголив
Та й пішов проклятий.

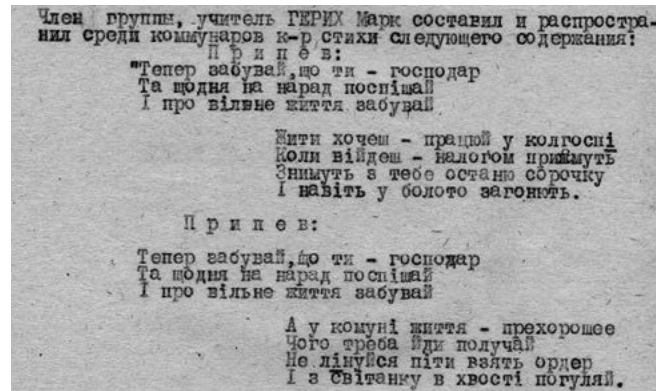
А у СОЗі, при дорозі
Роздають макуху —
Хочеш жити — йди до СОЗу,
Бо впадеш без духу.
Гей, гей! — бо впадеш без духу.

Пролилися на Україні
Великі сльози,
Як «великий голова»
Гнав народ у СОЗи.

Отаке-то, добрі люди,
Зчинилося лихо:
Побив голод мужиків —
Сидіть в СОЗі тихо...
Гей, гей! — сидіть в СОЗі тихо...

*Дума записана у кобзаря
Єгора Хомича Мовчана у
1967 р. Тоді ж кобзар згаду-
вав:*

*«Біда мені була з цією ду-
мою у Харкові на базарі. Як
заграв її, то мене якийсь
агент ухопив за руку і почав
тягти в міліцію. Спасибі,
люди відбили. Хтось видер
мене з його рук і швидко по-
тяг з базару у город. Потім
співав по селах у хатах, там
свої, не видадуть. Плакали
жінки, слухаючи думу, бо в
ній свята правда».*

Кобзар Степан Пасюга, вчитель
Егора Мовчана. Помер з голоду у
1933 р.

Як Ленін умирав,
Сталіну приказував,
Щоб людям хліба не давав,
Сала не показував.

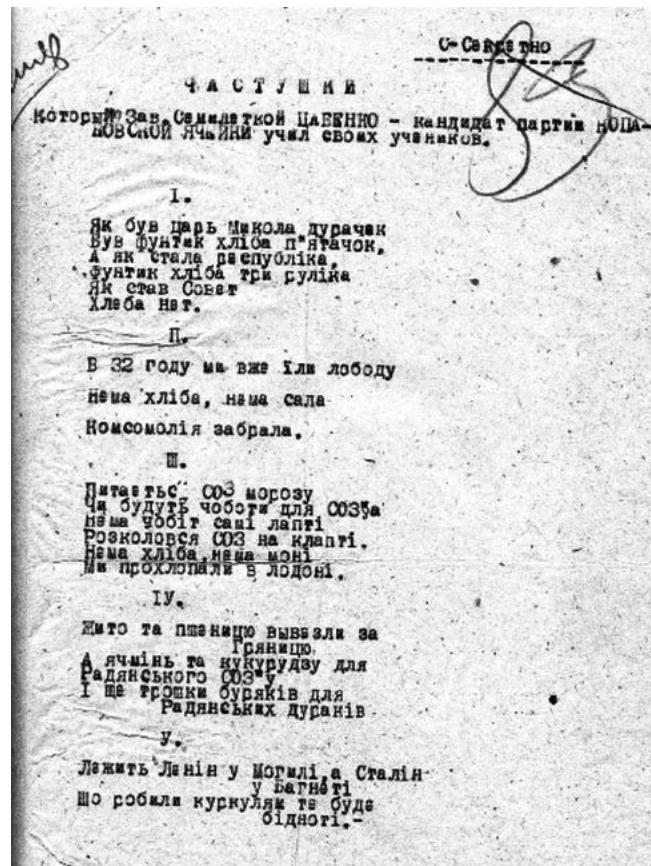
Мати в созі, батько в созі,
Діти плачуть по дорозі,
Нема хліба, нема сала,
Тільки кіно та вистава,
А на хаті один куль,
Та й то кажуть, що куркуль.

Україно моя,
Хліборобна.
Москви хліб віддала,
А сама голодна.

В 32-му году
Люди їли лободу.
В 33-му году
Стали мерти на ходу.

Висить Ленін на стіні,
Посміхається мені.
Ще й показує рукою,
Куди йти за лободою.

Частівки про причини голоду, які
завідуючий Копанівської семиліт-
ньої школи Цабенко читав учням,
Дніпропетровська обл., 1932 р.

Над створенням виставки працювали:

Володимир Тилішак (керівник проекту)

Володимир Бірчак

В'ячеслав Василенко

Володимир В'ятрович

Сергій Горобець

Володимир Іванченко

Ніна Лапчинська

Олександр Штоквиш

Науковий консультант:

Богдан Патриляк

Дизайн:

Ольга Сало

Літературна редакція:

Олена Шарговська

У виставці використано матеріали:

Галузевого державного архіву Служби безпеки України

Центрального державного архіву громадських об'єднань України

Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України

Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного

Державного архіву Вінницької області

Державного архіву Дніпропетровської області

Державного архіву Запорізької області

Державного архіву Кіровоградської області

Державного архіву Миколаївської області

Державного архіву Херсонської області

Державного архіву Хмельницької області

Державного архіву Чернігівської області

Центру досліджень визвольного руху

Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара»

Українського інституту національної пам'яті

Ілюстроване науково-популярне видання

книга-каталог виставки

СПРОТИВ ГЕНОЦИДУ

Авторський колектив: *Володимир Тилищак (керівник проекту), Володимир Бірчак, В'ячеслав Василенко, Володимир В'ятрович, Сергій Горобець, Володимир Іванченко, Ніна Лапчинська, Олександр Штоквиш*

Науковий консультант: *Богдан Патриляк*

Літературний редактор: *Олена Шарговська*

Технічний редактор: *Петро Клим*

Дизайн та оригінал-макет: *Ольга Сало*

Український інститут національної пам'яті

01021, м. Київ, вул. Липська, 16.

www.memory.gov.ua

uinp@memory.gov.ua

Галузевий державний архів Служби безпеки України

01601, Київ 1, вул. Золотоворітська, 7

arhivsbu@ssu.gov.ua

Центр досліджень визвольного руху

www.cdvr.org.ua

history@cdvr.org.ua

Громадський комітет із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду '32-33 років в Україні

holodomor33.org.ua

Формат 70*100/12. Папір офсетний.

ТзОВ «Часопис»

79066, м. Львів, вул. Сихівська, 10/183

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 4194 від 03.11.2011 р.